

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Första kammaren.

Nr 39.

Lördagen den 17 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförsvarsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I denna punkt hade utskottet i anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie anslaget till arméförvaltningen, nu 322.104 kronor, med 40.775 kronor till 362.879 kronor.

*Ökning av
ordinarie
anslaget till
armé-
förvaltningen.*

Herr Ström: Herr talman! Vid denna punkt är antecknad den första av en lång rad utav reservationer, och jag skall begagna tillfället att nu yttra mig något om betänkandet i dess helhet.

Jag skulle då först vilja till utskottets liberala och socialdemokratiska ledamöter liksom till herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet rikta en förfrågan, den nämligen, huruvida icke den för länge sedan bestämt utlovade rustningsbegränsningen och avrustningen verkligen en gång blir av. Om vi betrakta föreliggande betänkande, finna vi, att det i sin helhet är sådant, att det icke avsevärt inskränker de stora anslag, som utav Kungl. Maj:t ha äskats av riksdagen, och där man har gjort försök till inskränkning, där har det skett huvudsakligen reservationsvis utav en minoritet av socialdemokratiska ledamöter. Det ser sålunda icke vidare hoppfullt ut att kunna nå fram till den avrustning som man har ställt i utsikt och som man lovat valmännen.

Det är så mycket egendomligare, att man ifrån regeringspartiernas sida nu icke skrider till en avrustning, som de uti avsevärd mån fått uppfylld den förhoppning de ha hyst i fråga

Ökning av
ordinarie
anslaget till
armé-
förvaltningen.
Forts.)

om vilken part som skulle segra i det stora världskriget. Man var ju på den sidan alldeles övertygad om, att bara entente-imperialismen segrade, skulle vi få en rättsfred, så utomordentlig, att man genast skulle kunna skrida till en avrustning. Vi från den socialdemokratiska vänstern ha ju alltid förklarat, att det kvittade ungefär lika, vilken utav de båda parterna i världskriget, som segrade. Segrade icke arbetarklassen, proletariatet, komme det att bli en våldsfred, hur det än i övrigt komme att gå.

Nu ha ententeimperialisterna segrat, och vi ha sett, att vi i stället för en rättsfred ha fått en våldsfred av sådan art, att den tycks förskräcka även dem, som eljest i vått och torrt ha gått med den sidan. Militarismen har segrat i världskriget, och militarismen frodas också här hemma alldeles ofantligt. Militarismen frodas alldeles särskilt uti detta betänkande, som nu föreligger. Visserligen arbetar en kommission på försvarets revision, men man ser just inte till så avsevärda spår utav dess verksamhet i avseende å en begränsning av militarismen. Och i dag har statsministern uti andra kammaren förklarat, att man måste ytterligare avvakta vad som kan bli resultatet utav Pariskonferensens beslut. Detta är visst tredje gången herr statsministern har förklarat, att man måste avvakta, och under tiden fortsätta rustningarna. I enlighet med denna princip är det, som utskottet också har arbetat.

Men det finnes i alla fall vissa reservationer. Det är inte så avsevärt mycket som inbesparas genom dem, även om de skulle bli bifallna, men det är ju alltid något. Det sorgligaste är emellertid, att dessa reservationer icke ha någon som helst utsikt att vinna majoritet uti riksdagen. Det är visserligen så, att det är representanter för den större halvan utav regeringsblocket, som ha reserverat sig, men med den underliga parlamentarism, som härskar i detta land, betyder det, att den mindre halvan segrar, och den segrar med högerns hjälp över sin förbundsbroder uti regeringen och uti den fruktbarande samverkan. Detta skulle man ju kunna kalla för en sorts reservationsparlamentarism, eller, om man så ville, skulle man kunna säga -- alldenstund det är med första kammarens hjälp man i allmänhet genomdriver de stora anslagen emot minoriteten uti utskottet -- att den svenska regeringen hyllar en senatsparlamentarism. Det är ju något egendomligt, att vi efter ett vänstergenombrott få uppleva, att regeringen sålunda sitter på första kammarens nåd. Skulle regeringen icke ha en så utomordentligt älskvärd och tillmötesgående höger uti denna kammare och uti andra kammaren, så skulle den ju inte kunna alls sitta kvar, ty om första kammaren och högern i allmänhet ville underlåta att stödja regeringen, så skulle ju regeringen ramla ögonblickligen. Vi ha sålunda en vänsterregering med stor socialistisk minoritet, som sitter på första kammarens och högerns nåd. Detta är ju för oss en ganska uppbygglig syn.

I enlighet härmed gick det också vid behandlingen för någon månad sedan av femte huvudtiteln. Då segrade reservationerna uti andra kammaren, uti första kammaren segrade utskottet och

regeringen, och i de gemensamma voteringarna segrade utskottet och regeringen med första kammarens hjälp. Alltså, det var första kammaren, som räddade regeringen.

Nu tyckes detta ha gått regeringen något för hårt till sinnes, så att man efter en duktig inpiskning i dag verkligen har kunnat samla majoritet uti andra kammaren för utskottets och regeringens, d. v. s. krigsministerns förslag. Men återigen är det endast med högerens hjälp uti andra kammaren, som regeringen har segrat. Socialdemokraterna, som eljest skulle uppbära regeringen, åtminstone delvis, ha gått mot förslaget och gått på reservationerna. Jag gratulerar herr krigsministern till att ha ett så utomordentligt parlamentariskt underlag!

Vart vi med denna utveckling till slut hamna här i Sverige, kan man ju vara ganska på det klara med. Regeringen kommer sannolikt även i fortsättningen att stödja sig på högern uti alla militära frågor, och det kommer att uppstå en allt större och större rämna uti regeringsblocket på denna punkt, och detta kommer väl så småningom att tvinga regeringen att helt lita till högern uti dessa och kanske även i andra frågor. Vi äro då inne i samma gamla gängor som förr i världen: det är högern, som bestämmer de militära rustningarnas tempo.

Det är förresten alldeles så det går till också därute i världen. Det är visserligen så, att man har avrustning på sitt program. Även de, som ha dikterat våldsfreden i Versailles, ha ju den på sitt program, men det gäller endast tvångsavrustning av dem, som blivit slagna i kriget. För sin egen del rustar man av alla krafter, en kapprustning, som vi knappast ha sett maken till ens före världskriget, jag behöver som exempel bara peka på Amerikas och Englands flottrustningar.

Allt detta, som vi få konstatera ute och hemma, är ingenting annat än hela den borgerliga demokratiens totala bankrutt. Den borgerliga demokratiens kunde icke hindra världskriget, och den borgerliga demokratiens kan icke åstadkomma en varaktig fred. Den åstadkommer den värsta våldsfred, som historien känner. Därför kommer det antagligen icke att bli någon fred heller i världen. Man säger: »Vi ha ju det stora hoppet: nationernas förbund.» Men vad är nationernas förbund? Jo, ingenting annat än segrarnas aktiebolag för de besegrades utplundrande och för de neutralas tvångsanslutning till segrarna. Nationernas förbund är sålunda inte alls någon fredsgaranti. De neutrala mista rätten till neutralitet och få på sin höjd i nåder bli gendarmer åt dem, som diktera besluten. Det enda hopp, som återstår, det är arbetarklassens samfälliga aktion för att krossa både den gamla preussiska imperialismens metoder och de nya västmakt demokratiernas preussiska metoder. Båda två äro lika goda kalsuppare. De gläder mig, att jag i det avseendet har samma tanke som många som förut alldeles icke ha sett någon räddning uti arbetarklassens frammarsch. Jag läste just i afton uti själva Nya Dagligt Alle-

*Ökning av
ordinarie
anslaget till
armé-
förvaltningen.
(Forts.)*

Ökning av
ordinarie
anslaget till
armé-
förvaltningen.
(Forts.)

handa en märklig artikel om läget i världen och om freden uti Paris, ur vilken artikel jag skall tillåta mig citera följande:

»Vi, som hunnit till ären, vi få väl räkna med vårt nederlag som definitivt. Vår tro på mänskligheten skall icke mera kunna resa sig efter detta slag. Våra stjärnor skola icke mera brinna. Vi må lämnas på valplatsen, famlande i tomma luften efter det grepp som skulle övertyga oss om tillvaron av en förnuftig ledning av denna världen — — — Men om vi också icke kunna hoppas att själva få uppleva rättelsen, ett veta vi dock: rättelsen måste komma. Ty naturen själv låter icke i längden gäcka sig; och denna Mammonsfred är emot naturen. Som tecken därtill se vi redan arbetarmassorna i själva segerländerna till sin evinnerliga ära, reagera mot Versailles. Det är på dem vi nu bygga vårt hopp, sedan politikens alla övriga faktorer svikit.

Det är ju ganska egendomligt detta erkännande, att till och med högermän nu måste sätta sitt hopp till arbetarna allena.

Den kamp mot militarismen, som måste förtgå, trots att det ser föga hoppningivande ut i världen, kan man emellertid med större trygghet föra uti vårt land och uti skandinavien för övrigt, därför att vi kunna ha det särskilda hoppet, då vi undgingo att dragas med in i världskriget, att vi också skola kunna undgå att dragas med in uti de förvecklingar, som säkerligen icke skola utebli som följder av detta världskrig, blott vi akta oss för »Nationernas förbund». Därför blir det en stor uppgift för de nordiska folken, alltså även för Sveriges folk, att gå i spetsen uti kampen mot militarismen och dess nya organisation »Nationernas förbund» denna militarism som genom världskriget och våldsfreden har visat, vilken fiende den är till allt gott i världen.

Herr talman, såsom ett uttryck för vad jag här anfört och såsom ett uttryck för att jag ogillar hela detta utskottsbetänkande med dess stora anslag till militarismen, då det i stället borde ha givit ett hopp om en snar och genomgripande avrustning, ber jag att få yrka avslag på den föreliggande punkten.

Herr Kvarnzelius: Jag skall inte inlåta mig i någon principstrid med den föregående ärade talaren. Det torde icke vara till någon nytta att här nu draga upp en diskussion på de linjer han velat föra in diskussionen. Jag vill endast säga, att när den föregående talaren velat göra ett angrepp på den fjärde huvudtiteln i allmänhet, så har han härför valt den minst lämpliga punkten av alla. Det förslag det här är fråga om åsyftar att förstärka det civila elementet inom arméförvaltningen, att förstärka revisionsavdelningen med syfte att åstadkomma en förbättrad revision. Att någon över huvud taget skulle ha något att invända mot att denna avdelning inom arméförvaltningen blir tillgodosedd med behöfliga arbetskrafter, har jag svårt att förstå, och jag kan över huvud taget inte fatta, hur en person med den uppfattning, som herr Ström har, skulle vilja ha någonting emot en effektiv revision, god ordning och reda även inom detta ämbetsverk.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström: Jag skall endast be att gentemot herr Kvarnzelius få anföras, att jag såsom ett särskilt skäl, varför jag här begärde ordet, angav, att detta var just den första punkt. på vilken en reservation förekom, och att jag där tänkte yttra mig om utlåtandet i dess helhet. Detta var just anledningen till att jag här begärde ordet.

*Ökning av
ordinarie
anslaget till
armé-
förvaltningen.
(Ports.)*

Vad sedan angår, att det är ett mera »civilt» anslag så att säga, det här närmast gäller, vill jag endast anmärka, att om man är fiende till militarismen i dess helhet och vill ha bort den i dess helhet, anser jag, att man också bör avskaffa de civila bihang, som möjligen kunna åtfölja densamma.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6 och 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 23 och 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

I denna punkt hade utskottet på åberopade skäl hemställt, att riksdagen måtte

*Anslag till det
frivilliga skyt-
terväsendets
befrämjande.*

Anslag till det
frivilliga skyt-
teväsendets
befrämjande.
(Porta.)

I. med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag och med avslag å en inom andra kammaren av herr O. Nilsson i Örebro m. fl. väckt motion, nr 159,

a) till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 1,626,000 kronor;

b) medgiva, att av detta anslag ett belopp av 1,000,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget till äldre anslagsberättigade skyttar, finge ställas till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 10,000,000 skarpladdade patroner m/94, med skyldighet för överstyrelsen att återställa tomhylsor och laddningar, svarande mot 90 procent av det utlämnade antalet patroner, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle sådant påkalla, till överstyrelsen kontant utbetala sistnämnda belopp;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 366 medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelsens expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1919 utbetalas dyrtidsbidrag enligt de grunder, som för samma år kunde varda bestämda i fråga om dyrtidsbidrag åt befattningshavare i statens tjänst.

Reservation hade anförts av herrar *A. C. Lindblad*, *J. B. Eriks-son* i Grängesberg, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén* och *P. A. Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. med bifall till den av herr O. Nilsson i Örebro m. fl. väckta motionen avslå Kungl. Maj:ts framställning rörande anslag för 1920 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

II. — — — — —.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman! I likhet med vad som skett under flera föregående riksdagar, då behandling av fjärde huvudtiteln ägt rum, har jag och mina partikamrater i utskottet även i år reserverat oss på denna punkt. Skälet härtill har varit, såsom angives i reservationen, att vi ha ansett det obehövt att alltfort ha två militära budgeter, ty någonting annat kan man väl inte säga om detta anslag, till den frivilliga skytterörelsen. Jag anser denna överflödig, sedan den allmänna värnplikten utvecklat sig på sätt som skett under senare år. Det har ju under denna riksdag givits åtskilliga anledningar till yrkanden på besparingar för att få statens finanser att gå ihop, och särskilt har den produktiva verksamheten fått vidkännas åtskilliga inskränkningar, därför att statens finanser icke ha tillåtit, att utgifterna härför stiga till en sådan höjd, som annars kanske hade motsvarat vad den produktiva verksamheten här i landet verkligen bör kunna kräva. Här gives nu ett tillfälle till sparsamhet.

Ingen lider utav att anslaget avslås, men den produktiva verksamheten kunde därigenom få ett tillskott, som den så innerligen väl behöver. Jag kan därför inte se, att man går någon för när genom att avslå detta anslag. Den skjutskicklighet, som man vill åstadkomma genom detta anslag, bör kunna uppnås inom ramen utav våra nuvarande värnpliktsövningar på ett mera tillfredsställande sätt än genom det frivilliga skytteväsendet. Därför synes mig detta anslag, som sagt, ganska obehörligt, och riksdagen kan, utan att över huvud taget skada några intressen, avslå anslaget i dess helhet.

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

(Forts.)

Detta är inte bara min uppfattning, som jag här gör gällande, utan det är, som herrarna förstå och veta, hela det partis uppfattning, som jag representerar, och våra partimedlemmar i regeringen ha ju också reserverat sig mot detta anslag.

Jag anser därför, att jag har goda skäl för att göra ett yrkande i överensstämmelse med reservationen, så att vi äntligen få slut på dessa två budgeter, som löpa jämsides med varandra och som bådaddera tyckas tendera till att ökas. Visserligen kan man kanske säga, att inga direkta öknings ågt rum på den stora budgeten med hänsyn till den revision av vårt försvar, som förestår, men i föreliggande punkt har man föreslagit öknings, och jag kan inte finna, att dessa öknings äro motiverade. Jag kan därför, herr talman, inte annat än yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig och mina partivänner vid utskottets betänkandet fogade reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Den föregående ärade talaren sade, att det var med hänsyn till önskvärdheten av att göra besparingar som han yrkade bifall till reservationen, det vill säga avslag på Kungl. Maj:ts förslag och utskottets hemställan i denna del. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att det icke är säkert att det är den lämpligaste vägen att göra besparingar, att utan vidare bara indraga ett redan utgående anslag; icke ens på denna huvudtitel. Mig synes, att den riktiga vägen är, att man ser till, i vilken mån man över huvud taget kan göra en begränsning på alla områden, så att det, som återstår, blir ett organiskt helt. Nu är det ju ändå så, att den frivilliga skytterörelsen ingår som ett led i 1914 års härorganisation. Den är där tagen med i beräkningen vid uppgörande av utbildningsprogrammet och avseende är fästade även till den frivilliga skytterörelsen vid uppgörandet av denna organisation. En allmän revision av vår försvarsfråga över huvud taget förestår, och då synes det mig, att det blir lämpligast att i detta sammanhang även taga upp frågan om det frivilliga skytteväsendet.

Jag vill för övrigt fästa uppmärksamheten på, vilket också kan inhämtas utav fjärde huvudtiteln, att Kungl. Maj:t har gjort ganska stora nedprutningar i jämförelse med de äskanden, som ha gjorts av de militära myndigheterna. Det är över 100,000,000 kronor som regeringen prutat av på dessa äskanden. Sålunda ha av

Anslag till det
frivilliga skyt-
terväsendets
befrämjande.
(Forts.)

regeringen gjorts alla de besparingar, som över huvud taget enligt dess uppfattning och även enligt min uppfattning kunna göras, innan man fått till stånd den allmänna revision, som måste komma med hänsyn till det förändrade världspolitiska läget. Om man nu på en gång skulle draga in anslaget till den frivilliga skytterörelsen, skulle det givetvis betyda, att denna rörelse skulle upphöra, och jag vill säga, att av hela vårt försvarsväsende är detta den gren, som det förefaller mig, att menige man skulle ha lättast att kunna förlika sig med.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att enligt Kungl. Maj:ts förslag skall det lämnas ett statsbidrag av 10 öre för varje skott, under det att varje skott för närvarande kostar 21 öre. De frivilliga skyttarna få sålunda enbart för denna del av sin verksamhet själva bestrida en ganska avsevärd del, ja, den största delen av kostnaderna. När de ändå underkasta sig detta av intresse för saken, då synes det mig, att det är att gå något bryskt till väga om riksdagen på en gång skulle indraga detta anslag.

Den ärade talaren erinrar om, att hans parti står enigt om den uppfattning han här företräder. Jag vill dock bringa i minnet, att det inte är synnerligen länge sedan personer i framstående och ledande ställning inom hans parti intogo samma ståndpunkt som utskottet och voterade för detta anslag. Enigheten var sålunda då icke fullständig. Sedan dess har enligt min uppfattning ingenting i sak inträffat, som borde kunna föranleda en ändrad uppfattning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag representerar en mycket utbredd avsky inom vida kretsar av det svenska folket över hela denna huvudtitel. Avsky är icke något överdrivet uttryck, utan det är precis, vad vi känna och tänka. Det kan då vara tämligen likgiltigt, på vilken punkt man demonstrerar för detta sitt sinnelag. Man vill ju emellertid ogärna demonstrera vid den första punkten, ty den gäller krigsministerns avlöning, och han skall ju också leva. Då finge man för övrigt också på sig det mothugget, att man invände: »Skall ni då icke bevilja detta anslag?»

Därför tycker jag, att det kunde vara lämpligt att välja just denna punkt för en demonstration, ty här behövs verkligen en grundlig advokatyr för att säga, att just detta anslag icke passar för ett avslagsyrkande. Det är då verkligen också en tid, tycker jag att nu, så ont som vi ha om pengar och så dyrt som allting är, glädja sig över att en massa unga män av svenska folket skola ligga ute i backarna och smälla bort 1,653,500 kronor till ingen nytta alls i världen. Och den siste talaren gläder sig till och med över, att det skall göras ytterligare uppoffringar, i det att de själva få bidra med ett ytterligare ännu större belopp. Det är verkligen också ett föremål för glädjeytringar i en representation, som skall tillvarata svenska folkets livsintressen i detta ögonblick.

Om i någon punkt skulle kunna göras en besparing, vore det väl i denna. Är det icke nog med allt detta övriga elände, som ni kasta i armarna på militärväsendet för att fördumma folket och fortfarande i evighet upprätthålla ofred i världen? Skall man då till och med uppmana de unga männen att frivilligt ägna sig åt dessa råa sysselsättningar utan annat ändamål än att förstöra pengar och förstöra sin karaktär samt förstöra för oss möjligheten att få fred.

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.
(Forts.)

Den siste talaren yttrade också, att detta anslag nog vore det anslag under denna huvudtitel, som menige man lättast kunde förlika sig med. Ja, folk gläder sig ju i allmänhet at smällen och tycker, att det är roligt, men det är väl icke för det, som vi skola bevilja anslag. Men vad värre är, menige man både till höger och vänster börjar glädja sig över det här anslaget och till och med på den yttersta vänstern börjar man betrakta det som det bästa krigsanslaget för att det ger möjlighet att få öva sig till inbördes krig. Jag undrar nu icke alls på, att de komma på sådana tankar, när en sådan församling som denna betraktar denna huvudtitel som sin ädelsten och under många herrans år ansett, att dessa anslag just äro det bästa uttrycket för den svenska fosterlandskärleken. Och då man å andra sidan vet, att dessa anslag mest användas för att upprätthålla de gamla imperialistiska, chauvinistiska och kapitalistiska uppfattningarna, så kan man ju förstå, att de till slut slå över och säga: »Det är väl bäst, att man använder detta för att fördriva ont med ont.» Om något anslag är vedervärdigt, så är det just detta.

Jag skall be, herr talman, att få med avsky yrka avslag på detta anslag och därmed också tillkännagiva mångas sinnesstämning gentemot hela denna huvudtitel, möjligtvis med undantag, såsom jag nyss sade, för första punkten för krigsministerns skull.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman! Den näst föregående talaren erinrade om att inom det parti, jag tillhör, icke alltid funnits den enighet för ett avslag på detta anslag, som jag nu förklarar finnas. Det är alldeles riktigt, att det fanns en tid, då det inom vårt parti var delade meningar rörande detta anslag, detta särskilt under den krigstid, som vi genomlevat. Men vi hava dock nu kommit över denna tid och hava alla kommit till den uppfattningen, att vi måste åstadkomma besparingar på denna huvudtitel och förändringar i vårt försvar, vilka möjliggöra för oss att giva åtskilligt mera till produktiva ändamål, än vad hittills varit möjligt. På så sätt har också enligt min mening enigheten blivit fullständig, vilket ju framgår därav, att även de regeringsledamöter, vilka tillhöra vårt parti, hava reserverat sig mot anslaget ifråga.

För min del tycker jag, att då finanserna äro så ansträngda, som de verkligen äro, och då vi icke till produktiva ändamål kunna bevilja, vad vi över huvud taget anse vara behöfligt, så kunde ju dock en besparing på denna punkt vara en hjälp. Vi

Anslag till det
frivilliga skyt-
teväsendets
befrämjande.

(Forts.)

göra icke heller någon som helst skada genom att draga in detta anslag, därför att vi träffa icke därigenom några direkt anställda personer. Det är åtminstone icke någon, som i väsentlig mån blir lidande genom att detta anslag icke beviljas. Här vore därför ett tillfälle att spara. Man kan icke förbise, att om man verkligen vill komma ut ur de nuvarande förhållandena, om man verkligen har för avsikt att beskära försvaret på åtskilligt av vad det hittills fått, så är här ett tillfälle därtill och som dessutom icke behöver inverka på den förestående revisionen av försvarsväsendet. Jag ber fortfarande, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Magnusson, Gerhard: Då denna fråga här kommit att särskilt behandlas ur sparsamhetssynpunkt, så tänker jag, att det kanske kunde vara lämpligt att vid ett tillfälle som detta framhålla det förhållandet, att den svenska idrotten under de tider, som varit och även de som äro, icke haft möjlighet att erhålla det understöd från statens sida, som den svenska idrottsrörelsen egentligen ansett sig kunna räkna på, särskilt med hänsyn till det förändrade tidsläget och det åtskilligt sänkta penningvärde, som under de senare åren inträtt. Det har under de senare åren flerdigång gånger gjorts framställningar från den svenska idrottsrörelsen om att få de anslag ökade, som riksdagen hittills beviljat till densamma. Man har från idrottsrörelsens sida önskat att få från regeringen framställda och av riksdagen bifallna anslagskrav, som något så när motsvarat såväl idrottens utveckling som ock det sjunkande penningvärdet. Här är det nu för riksdagen ett synnerligen lämpligt tillfälle att på en post, som hittills kallats eller åtminstone i själva verket varit ett idrottsanslag, spara in en del av denna stora summa, som sedan kunde komma det verkliga idrottsanslaget till godo. Inom idrottsvärlden har man ganska länge haft klart för sig, att skytteväsendet icke tillhör det slag av idrott, till förmån för vilken man från idrottssynpunkt direkt velat påkalla statsmakternas understöd. Vid sådant förhållande menar jag, att det vore ett lämpligt tillfälle, att inspara en del eller hela detta skytteanslag för att lägga en liten smula just på idrotten. Jag ber, att herrarna här i första kammaren måtte vid lämpligt tillfälle komma ihåg denna lilla erinran, om att man kan spara på detta speciella anslag för skytteväsendet och i stället tillgodose en annan betydligt större och för övrigt betydligt fyligare gren av svensk idrott och fysisk fostran.

Jag hemställer att få förena mig i yrkandet på avslag.

Herr Lindhagen: Den siste talaren har lämnat en liten bild av hur kulturen främjas genom att anslå pengar till sådana här saker i stället för att låta dem gå till de håll, där de behövas.

Jag begärde ordet för att betona, att man genom ett avslag på detta anslag visserligen skulle göra en besparing, och jag tycker, att detta vore bra, ur den synpunkten, att detta anslag

icke behövs, men det är dock så mycket, som under denna huvudtitel till ingen nytta rinner bort fortfarande som förut, att två, tre miljoner mer eller mindre i det stora hela icke spela någon roll. Jag begärde ordet för att betona, att jag avser något helt annat, nämligen att dessa besparingar böra göras på hela huvudtiteln i dess helhet, utan undantag, rubb och stubb, alltsammans. Därför kan jag ju icke heller så mycket instämma i vad herr Lindblad sade, då han hoppades, att man skulle kunna inom den ordinarie budgeten ordna dessa välsignelsebringande övningar att kunna träffa en människa i hjärtat. Jag vill för min del livligt hoppas, att ett sådant ordnande icke heller låter sig göra, fastän väl detta mitt hopp tills vidare är förgäves.

Emellertid, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Som kammaren behagade finna, innebär utskottets hemställan icke ett tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat, utan det innebär, dels en nedläggning av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till ett belopp, motsvarande det som utgick förra året, dels en hänvisning i motiveringen, att utskottet föreställer sig, att frågan om det frivilliga skytteväsendets betingelser och ställning vid den i utsikt ställda försvarsrevisionen skall komma under övervägande. Det är med anledning därav, att enighet kunnat vinnas inom utskottsmajoritetens om ett dylikt uttalande, som jag föreställer mig, att åtskilliga av de betänkligheter och erinringar, som här blivit gjorda, därigenom besvarats på ett sådant sätt, att kammaren ganska enigt borde kunna samla sig om utskottets hemställan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Anders: Jag begärde ordet endast för att säga, att herr Lindhagen tyckes hava missförstått mig, då han gentemot mig riktade den repliken, att jag hoppades, att de övningar, som försiggå inom försvaret över huvud skulle vara tillräckliga för att lära folk att skjuta varandra i hjärtat. Jag har här yttrat, att sedan värnplikten utökats så mycket som skett, har det inom dess ram blivit rum för uppövande av skjutskickligheten, och sedan dess finnes intet som helst behov för detta anslag. Sedan blir det en annan sak, om jag finner denna utökning av värnplikten riktig, eller om jag anser den kunna minskas. I det fallet torde väl herr Lindhagen icke sväva i okunnighet om vilken uppfattning jag har.

Jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till reservationen. Det finns ju reservationer vid flera punkter, men vid denna kommer jag att begära votering för att låta första kammaren på detta sätt visa, hur den ställer sig till frågan.

Herr Bergman: Såvitt jag kunnat finna, är det hittills endast socialdemokratiska talare, som yrkat avslag på utskottets

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.
(Forts.)

Anslag till det
frivilliga skyt-
teväsendets
befrämjande.

(Forts.)

framställning i denna punkt. Det är emellertid icke någon hemlighet, att inom det parti, som jag har äran tillhöra, det råder mycket delade meningar om detta ärende, liksom över huvud taget om åtskilliga frågor rörande denna huvudtitel. Jag tycker, att det vore beklagligt, om icke även från mitt parti någon röst gjorde sig hörd i en rikning, besläktad med de åsikter, som gjorts gällande här av reservanterna. Ty på denna punkt äro jag och många meningsfränder med mig i stort sett ganska ense med dem.

Jag förstår ju väl, att ett plötsligt upphörande av ett förut beviljat anslag kan erbjuda vissa praktiska svårigheter. Hade det därför förlegat till exempel ett förslag om inskränkning på vissa punkter — utskottets förslag innebär ju visserligen ett avvisande av Kungl. Maj:ts framställning om en ökning, men det kunde även hava gjorts inskränkningar på åtskilliga punkter såsom en förberedelse till en avveckling av hela anslaget — hade, säger jag, ett sådant förslag om inskränkningar förelegat, skulle jag hava ansett mig kunna yrka bifall till detta. Då emellertid så icke är fallet, anser jag mig icke gärna kunna göra annat i detta fall än instämna med reservanterna, och jag kommer, ifall det blir votering, att avgiva min röst för avslag i enlighet med reservationen.

Det finns dock här åtskilligt, som man mycket väl skulle kunnat göra till föremål för en indragning. Vi finna exempelvis i utskottets förslag ett bidrag till nybildade skytteföreningar för anskaffande av målskjutningsmateriel. Det är verkligen något högst otidsenligt, mina herrar, att just i detta världens år, med allt vad som nu har hänt och vad som man dock hoppas skall komma att hända, ställa sig till och nybilda dylika skytteföreningar och att låta staten uppmuntra nybildning av sådana. Det kunde man väl åtminstone ha sluppit, förefaller det mig.

Som saken nu står, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmquist: För min del skall jag icke inlåta mig på den stora fråga, som här tagits upp. Men då jag har äran att se herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet närvarande, vill jag göra en liten erinran och vädjan till honom.

Det är nog i mer än ett avseende, som jag för min del skulle tro, att en liten reorganisation av skytteväsendet behövdes, men jag skall endast tala om en detalj, som alldeles särskilt har en viss ekonomisk räckvidd. Det kan knappast förnekas av dem, som hava tagit del i dessa skyttetävlingar, att det har utbildat sig ett system i fråga om medaljutdelning, som verkligen har en viss ekonomisk innebörd. Det är icke nog med att de stora skytteförbunden hava medaljer i brons, silver och guld, utan ovanpå detta har man nu lagt s. k. guldskyttemärken, och i tävlan om dessa deltaga de personer, som omedelbart förut hava fått guldmedaljen. Det är ju allmänt känt, att silvermedaljer skjutas in i stora massor. Det kan ju icke vara lämpligt, att ett utdelande av medaljer försiggår i oändlighet. Ätminstone förefaller det mig

mycket egendomligt, att, såsom på senare tiden på olika ställen har ägt rum, de som skjutit sig till en guldmedalj omedelbart skola tävla med andra guldmedaljörer om guldskyttemärket. Jag tror, att man i detta avseende skulle kunna vidtaga vissa förändringar, som skulle kunna lända till icke obetydliga besparingar och man kunde då använda de medel, som sålunda bleve tillgängliga till ändamål, som bättre lämpade sig för skytteväsendets utveckling.

Anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.
(Forts.)

Jag har endast velat, då frågan om skytteväsendet här kommit på tal, hava till protokollet uttalat detta.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att i avseende på förevarande punkt framkommit följande yrkanden: 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att vad utskottet hemställt skulle avslås; samt 3:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talman propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 A, punkten 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr A. C. Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 19.

Punkterna 32—36.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 37 och 38.

Lades till handlingarna.

Punkterna 39—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49 och 50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

*Anslag till
fält- och
fälttjänst-
övningar.*

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte

a) i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till arméns fält- och fälttjänstövningar under titel »Fält- och fälttjänstövningar, reservationsanslag»,

b) öka detta anslag, nu 600,000 kronor, med 40,000 kronor till 640,000 kronor.

Enligt avgiven reservation hade herrar *A. C. Lindblad*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén* och *P. A. Hansson* i Stockholm, ansett, att utskottet bort på anförda skäl hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Lindhagen: Jag ser här en mängd reservationer från statsutskottets ledamöter, som satt sig in i saken, och här går den ena punkten efter den andra utan att det yrkas avslag å utskottets hemställan. Då ingen av reservanterna begärt ordet, måste jag begära ordet för att yrka bifall till reservationen, med andra ord avslag på Kungl. Maj:ts framställning för att reservationerna inte skola stå här på lek, utan det skall väl bli något yrkande med anledning av dem också.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 52.**Anslag till
kaderövningar
vid land-
stormen.*

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å en inom andra kammaren av herrar *G. Nilsson* i Kristianstad och *A. Sjöström* väckt motion, nr 139, för anordnande av kaderövningar vid landstormen å extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag av 35,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *A. C. Lindblad*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén* och *P. A. Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till herrar Nilssons i Kristianstad och Sjöströms motion måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få instämma med den förste talaren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förä propositionen, vilken uppläpades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 53—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 56.**Anslag till
arméns vapen
och ammunition
m. m.*

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte

a) i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till arméns vapen, ammunition och målskjutningsmateriel samt artilleriets övningar och materiel under titel »Vapen och ammunition m. m., reservationsanslag»,

b) minska detta anslag, nu 3.709.700 kronor, med 167.989 kronor till 3.541,711 kronor.

Vid nu föredragna punkt hade reservation anmälts av herrar *A. C. Lindblad*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *J. Olofsson* i Digernäs, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén* och

Anslag till
arméns vapen
och ammunition
m. m.

(Forts.)

P. A. Hansson i Stockholm, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i riksstaten upptaga ordinarie reservationsanslaget till arméns vapen, ammunition och målskjutningsmateriel samt artilleriets övningar och materiel under titel »Vapen och ammunition m. m., reservationsanslag».

b) minska detta anslag, nu 3,709,700 kronor, med 1,709.700 kronor till 2,000.000 kronor.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Uti denna reservation har dock bibehållits ett anslag av 2 miljoner kronor. Skall man pruta, tycker jag, att man skall göra det ordentligt.

Jag yrkar avslag på Kungl. Maj:ts framställning i sin helhet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att rörande den under behandling varande punkten förekommit följande yrkanden: 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att vad utskottet hemställt skulle avslås; samt 3:o att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls vad utskottet hemställt.

Anslag till
handvapen
och kulsprute-
materiel.

Punkten 57.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet hade utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt, att riksdagen måtte utav det av 1918 års riksdag för fortsatt anskaffning av handvapen och kulsprutemateriel beviljade anslaget, 5,237,400 kronor, å extra stat för år 1920 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 1,637.400 kronor.

Enligt vid denna punkt anförd reservation hade herr *P. A. Hansson* i Stockholm ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte utav det av 1918 års riksdag för fortsatt anskaffning av handvapen och kulsprutemateriel beviljade anslaget, 5,237,400 kronor, å extra stat för år 1920 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 1.000.000 kronor, att enligt Kungl. Maj:ts beprövande användas för upprätthållande av driften vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till handvapen och kulsprutemateriel.

(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkten 60.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 61.

På grund av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte

a) för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa i samband med 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid armén å extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 1.000.000 kronor,

b) förklara, att nämnda belopp skulle tillsvidare utgå av tillfälliga lånemedel för att sedermera ersättas av lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål eller annan fond, dit köpeskillningarna för nu till lantförsvaret anslagna fastigheter, vilka med riksdagens samtycke försåldes, kunde komma att inflyta.

Reservation hade anmälts av herrar *A. C. Lindblad*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén* och *P. A. Hansson* i Stockholm, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Kvarnzelius: Jag, anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Anslag till
vissa bygg-
nadsföretag
vid armén.

(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till
vissa bygg-
nadsföretag
vid armén.

Punkten 62.

Med anledning av en utav Kungl. Maj:t gjord framställning hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte för bestridande av merkostnader för vissa efter antagandet av 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid armén å extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag av 150,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av, utom andra, herr C. G. Ekman, som av anförda skäl yrkat, att utskottet skulle hemställa, att Kungl. Maj:ts proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag ber att på denna punkt endast få tillkännagiva, att genom feltryck i ingressen till min reservation angivits, att det yttrande, jag där avlätit, skulle innehålla, att jag ansett att det borde bliva utskottets yttrande. Så är givetvis icke fallet, utan ingressen till min reservation skall lyda sålunda: »av herr C. G. Ekman, som avgivit följande yttrande» etc.

I själva sakfrågan vill jag efter den utgång frågan fått i den av kammaren nyss behandlade 60:de punkten icke upptaga kammarens tid med att utveckla min uppfattning. Således skall jag avstå från att göra något yrkande.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Ekmans reservation.

Herr Kvarnzelius: Det förefaller mig som om det ändock borde vara någon mening och något sammanhang i de yrkanden, som göras. Kammaren har nyss beslutat, att två sjukhus skola byggas, ett för Västernorrlands regemente och ett annat för Göta artilleriregemente. Det anslag, som det här är fråga om innefattar medel, som erfordras för att fullfölja det beslut, kammaren nyss fattat, och det förefaller mig därför otänkbart, att kammaren nu kan fatta något annat beslut än bifall till vad utskottet hemställt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt där- under framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågakomna punkt hemställt samt vidare på godkännande av herr C. G. Ekmans vid punkten avgivna reservation; och

förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 63 och 64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65.

På grund av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet den 31 januari 1919 angivna grunder sluta avtal med Östergötlands läns landsting angående disponerande för arméns räkning av tjugu sängplatser å länslasarettet i Linköping,

b) såsom bidrag till förenämnda landsting för vidtagande av härav påkallad utvidgning av ifrågavarande länslasarett å extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 162,000 kronor.

Reservation hade anförts av, utom annan, herr *P. A. Hansson* i Stockholm, vilken ansett, att utskottets yttrande under ifrågavarande punkt bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Lindhagen: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter förstå, är det icke på grund av någon speciell sakkunskap på de särskilda punkterna som jag yttrar mig utan därför, att jag vill, att i denna kammare man också skall börja någon gång att icke svälja alla dessa anslag utan någon gång sluta upp härmed. Detta är således blott en sorts begynnande till denna huvudtitels slutliga försvinnande även i denna kammare.

Jag yrkar även i denna punkt bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Jag måste säga, att herr Lindhagen verkligen har otur vid val av punkter, för sina avslagsyrkanden. Här är fråga om att bereda bättre sjukvård åt de värnpliktiga. Det förefaller mig, att herr Lindhagen med den humana uppfattning, han eljest har, även borde kunna vara med om att de värnpliktiga få åtminstone lika god sjukvård som civila sjuka, ty det är här icke fråga om något annat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: På grund av den stora vördnad jag bör ha för de sakkunnige, som äro tillsatta för avveckling av vårt försvar och de reservanter som äro invalda bland dessa sakkunniga, och då i reservationen här göres detta yrkande, så hyser jag det största förtroende även för reservanterna, så att jag anser att även jag här kan framställa ett sådant yrkande.

Anslag till vissa byggnadsföretag vid armén.

(Forts.)

Ang. sängplatser för arméns räkning å länslasarettet i Linköping m. m.

Ang. säng-
platser för
arméns räk-
ning å läns-
lasarettet i
Linköping
m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet Nilson: Herr greve och talman! Till de meddelanden, som statsutskottets ärade ordförande gjort vill jag endast tillägga, att det är meningen att bereda dessa värnpliktige vård på ett civilt sjukhus, nämligen Östergötlands läns landstings sjukhus, och jag trodde verkligen, att herr Lindhagen med sin mycket humana uppfattning skulle kunna vara med om att icke förmena de värnpliktige att få vård på ett sådant civilt sjukhus.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag önskar, att de värnpliktige icke alls skola inkallas och således icke alls få i tillfälle att bli inlagda på något sjukhus, och det är därför jag yrkar bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu förevarande punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innehölls i den av herr P. A. Hansson i Stockholm vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 66—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 75 och 76.

Lades till handlingarna.

Punkten 77.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till lantförvarsdepartementet.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Anslag till
iståndsättande
av ett pansar-
torn i Boden.

På grund av Kungl. Maj:ts i ämnet framställda förslag hade utskottet i förevarande punkt tillstyrkt, att riksdagen måtte för iståndsättande av ett skadat pansartorn i Bodens fästning å tilläggsstat för år 1919 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Enligt en vid denna punkt avgiven reservation hade herr P. A.

Hansson i Stockholm ansett, att utskottets yttrande och förslag bort
hava följande lydelse:

»Enligt vad utskottet erfarit torde med hänsyn till det ändrade militärpolitiska läge, vari vårt land i och med världskrigets upphörande kommit, vid den förestående allmänna revisionen av vårt försvarsväsende frågan om Bodenfästningens betydelse för landets försvar komma att göras till föremål för en ingående undersökning. I avvaktan på denna undersökning synas ytterligare kostnader icke böra nedläggas å fästningen.

*Anslag till
istandsättande
av ett pansar-
torn i Boden.*
(Forts.)

Utskottet hemställer alltså, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke må av riksdagen bifallas.»

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kvarnzelius: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övertvägande ja besvarad.

Punkterna 10—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 15 och 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 21 och 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26 och 27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 28—30.

Lades till handlingarna.

Ang. docentinstitutionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande, nr 10½, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående docentinstitutionen vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutet.

I syfte att för såväl den vetenskapliga forskningen som undervisningens bedrivande på ett ändamålsenligt sätt utnyttja de vid universiteten anställda docenternas arbetsprestationer hade i den föreliggande propositionen, nr 244, föreslagits olika åtgärder, avsedda att infoga docenterna i universitetsorganisationen på ett mera organiskt sätt än hittills samt förbättra deras ekonomiska ställning, dels genom höjda och dels genom till antalet ökade docentstipendier.

Utskottet, som i allt väsentligt biträtt de i den kungl. propositionen framlagda förslagen, hade i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av samma proposition, fatta beslut på sätt utlåtandet visade.

Herr Kobb: I den föreliggande propositionen har statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framlagt förslag till ordnande av en fråga, som för universiteten i Uppsala och Lund samt vår medicinska högskola, det Karolinska institutet, varit av allra största betydelse och vars lösning säkerligen under många år varit önskad och efterlängtd. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det finnes en annan avdelning av landets högskolor, som i detta avseende icke kommit med, och det är de tekniska högskolorna. Det är givet, att docentinstitutionen vid universiteten och Karolinska institutet fyller ett mycket viktigt ändamål, den icke blott bereder de studerande tillfälle till fortsatta vetenskapliga studier i ämnet, vari de avlagt examen, utan tjänstgör också för annat ändamål. Den utgör en plantskola för dem, som en gång skola övertaga lärarplatserna såsom professorer vid dessa högskolor. I detta avseende äro den tekniska undervisningens ämnen ganska vanlottade. Någon docentinstitution har för dem ännu icke blivit inrättad. Den svenska riksdagen har visat ett synnerligt stort och varmt intresse för den tekniska undervisningen och för densamma gjort mycket stora uppoffringar. Den har försett den tekniska högskolan i Stockholm med storartade nya lokaler och utvidgat lärarkåren men en konsekvens av detta är, att man börjar sörja för att även denna lärarkår blir rekryterad på bästa möjliga sätt, och möjlighet till detta skapas genom en docentinstitution, ungefär efter samma riktlinjer, som angivas i den föreliggande propositionen. Jag begagnar detta tillfälle för att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa en vördsam anmodan, att han en gång ville taga upp denna fråga till behandling. Det är för honom säkerligen känt, vilka svårigheter för närvarande

det möter att i åtskilliga ämnen; framför allt i de rent tekniska vetenskaperna, rekrytera de tekniska högskolornas lärarekårer. Säkerligen skulle en sådan här institution därvidlag verka synnerligen gynnsamt.

Ang. docentinstitutionen.
(Forts.)

Vad för övrigt själva propositionen beträffar, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan med avseende å densamma.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodet åt lektorerna i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Uppsala och Lund;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvodet åt lärare i slaviska språk och i statistik vid universitetet i Lund;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den medicinska undervisningen vid universitetet i Lund; samt

nr 106, i anledning dels av Kungl. Maj:ts under punkt 45 i åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen framställda förslag angående anslag till domkapitlens expeditioner, dels ock av Kungl. Maj:ts proposition nr 221 angående provisorisk lönereglering åt tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande för år 1919 av ytterligare tillfällig löneförbättring åt statens folkskolinspektörer jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. ifrågasatt löneförbättring åt statens folkskolinspektörer.

I en till riksdagen den 11 mars 1919 avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 373, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att *dels* medgiva, att, utöver den av 1918 års lagtima riksdag för år 1919 beviljade tillfälliga löneförbättringen åt statens folkskolinspektörer och i enlighet med de för denna löneförbättring gällande bestämmelser, finge till en var av samma löneförbättring delaktig folkskolinspektör eller vikarie å inspektörstjänst utgå ett tilläggsbelopp av 500 kronor; *dels ock* för ändamålet anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 17.000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en av herrar *G. Olsson* i Ramsta och *E. Runefors* inom andra kammaren väckt motion, nr 390, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, dels att till statens folkskolinspektörer skulle för år 1919 utgå en ytterligare tillfällig löneförbättring å 600 kronor, dels ock att för ändamå-

Ang. ifrågasatt löneförbättring åt statens folkskoleinspektörer.

(Forts.)

let skulle anvisas på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 20,400 kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av angivna orsaker hemställt,

a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning ej måtte av riksdagen bifallas;

b) att herrar Olssons i Ramsta och Runefors berörda motion ej heller måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet Rydén: Jag föreställer mig, att kammaren nog tycker, att jag är mycket otacksam, då statsutskottet med synnerligt stor välvilja behandlat alla de anslagskrav som framlagts under min föredragning, men jag ändå begär ordet vid denna punkt. Jag kan likväl icke underlåta att fästa uppmärksamheten på den stora ojämnhet som under innevarande år kommer att råda mellan statens folkskoleinspektörer och de befattningshavare, efter vilkas löner dessa inspektörers löner avmätts. Allt sedan folkskoleinspektionen omorganiserats hava inspektörerna varit och bliva även under den nya, av riksdagen godkända regleringen med avseende å begynnelselönen likställda med läroverksadjunkter i tredje lönegraden. För det nu löpande året har en adjunkt i tredje lönegraden 5,300 kronor och, därest den tillfälliga löneförbättringen å 600 kronor, som kammaren i dag beslutat, skulle komma att av andra kammaren bifallas, skulle det utgå till honom 5,900 kronor jämte krigstidstillägg och dyrtidstillägg på detta belopp. En folkskoleinspektör skulle vara likställd med honom. Han uppbar dock för innevarande år i lön 4,000 kronor jämte tillfällig löneförbättring på 700 kronor, således 4,700 kronor. Skillnaden mellan en folkskoleinspektör och den med honom jämställda läroverksadjunkten i tredje lönegraden blir således 1,200 kronor, och med krigstidstillägg på detta belopp närmar sig skillnaden till 2,000 kronor. Jag kan icke underlåta att framhålla, att det är en stor ojämnhet som blir rådande här. Jag behjärtar, och under min statsutskottstid har jag alltid ivrat för, att man inom budgeten skulle strängt upprätthålla den ordningen, att man icke gjorde retroaktiva ändringar i fråga om löner; men under kristiden hava såväl statsutskottet som riksdagen på grund av extra ordinära förhållanden frångått denna princip och detta gäller även med avseende å det viktiga beslut riksdagen i dag fattat beträffande krigstidstillägg åt statens civila befattningshavare. Under sådana förhållanden har det för mig i rättvisans namn syntts nödvändigt att för riksdagen påvisa, att här förefunnes en ojämnhet och att rättvisan krävde, att man höjde det belopp, som utgår för tillfällig löneförbättring. Jag har i dag ingen förhoppning att förmå kammaren att frångå statsutskottets hemställan, jag känner som jag nyss sade, stor tacksamhet mot statsutskottet för den välvilja, som visats min huvudtitel under hela denna riksdag, och jag vill icke försöka forcera fram alla mina önskningsar. Men det måste jag säga att en sådan ord-

ning, som nu tillskapas, kan icke upprätthållas i framtiden. Även om riksdagen nu skulle finna sig icke kunna tillmötesgå Kungl. Maj:ts framställning, utan denna orättvisa skulle komma att fastställas i år, måste man — det är min övertygelse — nästa år göra rättelse, så att denna ojämnhet försvinner.

Ang ifrågasatt löneförbättring åt statens folkskollärover.

(Forts.)

Herr Strömberg: Herr greve och talman, mina herrar! Ja, orsaken varför statsutskottet har yrkat avslag är, såsom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss angav, den att statsutskottet alltid har sökt följa den principen, att en löneroglering icke bör få verka retroaktivt. Så även i detta fall. Riksdagen har för några dagar sedan medgivit, att löneroglering för folkskolläroverna skulle inträda från och med år 1920. Då alltså lönen för dem i lägsta lönegraden skulle uppgå till 5,300 kronor. Fjolårets riksdag beslöt tillfällig löneroglering för år 1919 för samma kår, då de fingo 700 kronor i tillfälligt lönetillägg utöver sin förutvarande lön 4,000 kronor. Om de nu, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, skulle ytterligare få så att säga för andra gången ett lönetillägg för 1919, skulle de komma upp till 5,200 kronor, således så nära den definitiva lönerogleringen som på 100 kronor när. Då detta är en sak som statsutskottet aldrig velat vara med om och som vi icke heller kunnat vara med om i år, när för några veckor sedan fråga var före om blindläroverbefattningarna varvid riksdagen på statsutskottets förslag avtog retroaktivt verkan av lönerogleringen, är det naturligtvis även det enda riktiga att följa samma princip även i detta fall. Jag ber därför, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till nykterhetens främjande.

I en den 11 mars 1919 till riksdagen avlåten proposition, nr 262, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1920

ej mindre ett förslagsanslag, högst, 105,950 kronor att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå till i propositionen angivna ändamål med högst vissa föreslagna belopp;

än även till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nyk-

Anslag till
nykterhetens
främjande.

(Forts.)

terhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa, ett reservationsanslag å 18,000 kronor;

dels till utarbetande och utgivande av ej mindre en handbok i nykterhetsfrågan än även en för lärare i nykterhetsfrågan avsedd handledning anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 20,000 kronor;

dels ock medgiva, att uppkommande besparingar å anslagen till anordnande av en social fortbildningskurs för lärare m. fl. samt av en s. k. allmän utbildningskurs finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

I samband härmed hade utskottet till behandlig förehåft

dels en inom första kammaren av herr *O. Olsson* väckt motion, nr 173, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett reservationsanslag å 20,000 kronor att användas till anordnande av bildningsaftnar och aftonunderhållningar för allmänheten genom de statsunderstödda studiecirkelarna i enlighet med de bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. Modig* m. fl., nr 95, och den andra inom andra kammaren av herr *A. Janson* i Kungsör m. fl., nr 211, vari hemställts, att riksdagen måtte å tilläggsstaten för år 1919 uppföra ett anslag å 5,000 kronor till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet under år 1919 samt ett anslag å 4,000 kronor att tagas i anspråk i den mån sådant prövades nödvändigt för täckande av eventuell uppkommande brist i det av 1918 års lagtima riksdag anvisade anslaget för pedagogiska utbildningskurser i alkohollära med samhällskunskap och hygien under år 1919;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *D. Norman* och *P. A. Andersson* i Knäppinge väckt motion, nr 379, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de i propositionen nr 262 begärda anslagen skulle sättas till samma belopp, som beslutats av 1918 års riksdag, och att några nya anslag för ifrågavarande ändamål icke måtte av riksdagen beviljas.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt,

I) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Normans och Anderssons i Knäppinge berörda motion

a) till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1920

ej mindre ett förslagsanslag, högst, 105,950 kronor att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, utgå till nedan angivna ändamål med högst följande belopp:

till anordnande under år 1920 av en social fortbildningskurs för lärare m. fl.	kronor 32,950	<i>Anslag till nykterhetens främjande.</i>
» anordnande under år 1920 av en s. k. allmän utbildningskurs	» 10,500	(Forts.)
» främjande av Sveriges storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	» 12,000	
» främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	» 6,000	
» främjande av Sveriges nationaltempels av Templarordens studie- och ungdomsverksamhet	» 4,500	
» främjande av Nationalgodtemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	» 3,000	
» främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	» 3,000	
» främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	» 3,000	
» främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	» 6,000	
» främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	» 4,500	
» främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	» 15,000	
» underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	» 1,000	
» arvode åt en hos skolöverstyrelsen anställd konsulent för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	» 2,000	
» understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande	» 2,500	

än även till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt fastställa. ett reservationsanslag å 18,000 kronor;

b) till utarbetande och utgivande av ej mindre en handbok i nykterhetsfrågan än även en för lärare i nykterhetsfrågan avsedd handledning anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 20,000 kronor;

c) medgiva, att uppkommande besparingar å anslagen till anordnande av en social fortbildningskurs för lärare m. fl. samt av en s. k. allmän utbildningskurs finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till anskaffande och revision av materiell för nykterhetsundervisningen.

II) att herr O. Olssons förutberörda motion icke måtte av riksdagen bifallas; samt

III) att herrar Modigs m. fl. och Jansons i Kuungsör m. fl. förutnämnda motioner ej heller måtte vinna riksdagens bifall.

Anslag till
nykterhetens
främjande
(Forts.)

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

1:o) av herrar *S. H. Kvarnzelius*, *C. G. Ekman*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg och *J. Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava viss ändrad lydelse; samt

2:o) av herr *H. G. W. Wrangel*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den av herrar *D. Norman* och *P. A. Andersson* i Knäppinge i ämnet väckta motionen.

Herr Wrangel: Under överläggningen i förmiddags rörande dyrtidstilläggen behagade herr vice talmannen rikta en förebräelse till mig för att jag icke var konsekvent. Han talade då även om anslag till döda ting och levande varelser. Jag tror knappt, att det finnes något fog för den förebräelsen, ty jag anser, att jag ganska konsekvent har velat göra besparing på alla punkter, där sådan besparing utan olägenhet har kunnat ske. För övrigt vill jag bara i förbigående säga, att jag har den uppfattningen att, om man beviljar anslag för döda ting, det kan hända — och jag tror att det händer så i regeln — att det kommer levande varelser till godo.

Här är en punkt, i vilken jag tror, att besparing utan olägenhet kan ske, och därför har jag anslutit mig till den motion i sådant avseende, som är avgiven av herrar *Norman* och *Andersson* i Knäppinge. Jag håller nämligen före, att man knappt vinner vad man åsyftar med dessa anslag, åtminstone om man skall döma av senare tidens erfarenhet, som ju utvisar ett betydligt ökat antal fylleriförseelser. Enligt mitt förmenande vinner man målet mycket säkrare och bättre genom skärpta straffbestämmelser för dylika förseelser. Jag skall icke vidare ingå på saken, men då motionärerna icke närmare preciserat sitt yrkande, vill jag göra det på sådant sätt, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan med undantag av dessa två punkter:

till föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa ett reservationsanslag å 18,000 kronor; och

till utarbetande och utgivande av ej mindre en handbok i nykterhetsfrågan än även en för lärare i nykterhetsfrågan avsedd handledning anvisa under åttonde huvudtiteln på extra stat för år 1920 ett reservationsanslag av 20,000 kronor; d. v. s. med andra ord, jag yrkar på en besparing av 38,000 kronor.

Herr Olsson, Oscar: Endast ett par ord, herr talman! Det är så, att statsutskottet funnit den av mig väckta motionen stå i ganska lösligt samband med det förslag, som föreligger, och detta till och med i så pass lösligt samband, att statsutskottet ansett sig icke böra upptaga motionen till grundligare handling. Det är naturligtvis icke min mening att här i kammaren redogöra för densamma. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på att, när statsutskottet säger, att den icke äger ett sådant intimt samband med den fråga, som här föreligger, skiljer statsutskottet sig högst

väsentligt från det av de sakkunniga avgivna utlåtandet, som ligger till grund både för Kungl. Maj:ts proposition och för statsutskottets behandling av Kungl. Maj:ts proposition. Det är nämligen på det sättet, att detta de sakkunnigas utlåtande, då det gäller att uppgöra plan för undervisnings- och upplysningsarbetet för nykterhetens befrämjande, har tre avdelningar, av vilka den sista avdelningen upptager kampen mot alkoholen genom höjande av det andliga livet, genom folkbildningssträvanden samt *åtgärder för nöjeslivets förädling*. Nu har statsutskottet ansett sig kunna taga upp frågan om folkbildningssträvandena och i det avseendet tillstyrkt de sakkunnigas förslag. De sakkunniga hava emellertid tydligen icke kunnat finna på någon utväg för åtgärders vidtagande för nöjeslivets förädling i detta sammanhang. Denna brist i de sakkunnigas utlåtande avser min motion nu att fylla, utgående från den ståndpunkten, att när denna synpunkt mycket riktigt upptagits av de sakkunniga, så om någon utväg finnes för denna synpunkts tillgodoseende, borde denna utväg prövas. Jag har då anslutit mig mycket nära till de sakkunnigas åtgärder i en annan riktning. De sakkunniga hava, såsom vi hörde av herr Wrangels anförande, bland annat uttalat sig för 18,000 kronors användande till anordnande av 500 föreläsningar i nykterhetsfrågan. Jag har i min motion visat på att i samband med de åtgärder, som de sakkunniga och statsutskottet funnit böra företagas för folkbildningsverksamheten, skulle för en obetydligt högre summa än dessa 18,000 kronor till föreläsningar i nykterhetsfrågan, nämligen 20,000 kronor, kunna anordnas icke mindre än 3,000 nöjesaftnar av den art, att de verkligen skulle kunna beteckna ett höjande av nöjeslivet här i landet. Dessa 3,000 uppfostrande bildningsaftnar skulle anordnas på 50 olika platser, regelbundet återkommande en gång i månaden, och underhållningen borde utgöras av sång och musik samt uppläsningar och föreläsningar. Det är således en obetydlig kostnad under statens kontroll och ledning för synnerligen omfattande åtgärder, just i det syfte de sakkunniga hava velat så starkt poängtera, som denna motion går ut på.

Jag kan, herr talman, icke alls inse, att utskottet borde så lättvindigt gått förbi motionen. Jag skulle icke sagt någonting i fall man kunde påvisa några som helst praktiska olägenheter, något som helst skäl för att icke gå den i motionen anvisade vägen. Men det har statsutskottet alldeles icke brytt sig om. Jag anser dock, att frågans vikt och betydelse påfordrat en annan behandling hos utskottet. Det är för mig alldeles otänkbart, att kammaren skulle fästa så pass stort avseende vid denna motion, såsom den nu är förberedd av statsutskottet, att kammaren, trots de uttalanden som gjordes för åtgärders vidtagande för förädling av nöjeslivet i samband med den även här i kammaren synnerligen beaktade diskussionen angående kortspelsraseriet, att kammaren som sagt, trots detta, skulle vara villig gå med på de av mig anförda synpunkterna, varför jag icke skall besvara kammaren med något yrkande i frågan.

*Anslag till
nykterhetens
främjande.*

(Forts.)

Anslag till
nykterhetens
främjande.

(Forts.)

Herr von Koch: Då jag för min del ämnar yrka bifall till den reservation, som herr Kvarnzelius m. fl. avgivit, skall jag be få yttra ett par ord i denna fråga.

Såsom kammaren torde finna, är det ett ganska omfattande förslag till omläggning av hela nykterhetsundervisningen, som här föreligger till avgörande. Utskottet har i det stora hela godkänt detta förslag. Det har visserligen icke ingått i någon närmare prövning av dess olika delar men tillstyrker i alla fall bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit. Blott om en enda detalj har det uttalat en avvikande åsikt nämligen ifråga om föreläsningarna i nykterhetsfrågan böra förmedlas av centralförbundet för nykterhetsundervisning eller av de byråer som finnas för de populärvetenskapliga föreläsningarnas förmedling. Det förefaller emellertid klokast, att kammaren även ifråga om denna detalj ville följa Kungl. Maj:t och icke utskottet. Jag förstår visserligen utskottets ståndpunkt i frågan. Man vill liksom i en enda hand samla all förmedlingsverksamhet ifråga om dessa föreläsningar. Från rent teoretisk synpunkt låter det säga sig, att detta skulle vara en fördel, men ur praktisk synpunkt tror jag knappast att man bör ordna saken på detta sätt. Man får komma ihåg, att det finnes tre olika förmedlingsanstalter för populära föreläsningar, varför redan detta omöjliggör att på önskvärt sätt centralisera nykterhetsundervisningen på en hand. Det torde möta ganska stora svårigheter att få dessa förmedlingsbyråer att åtaga sig denna verksamhet, och jag vet för övrigt icke om utskottet gjort någon förfrågan till förmedlingsbyråerna, om de äro villiga att åtaga sig densamma. Jag saknar själv icke all erfarenhet på området, då jag grundat den största förmedlingsbyrån och även förestått densamma, och jag har den uppfattningen, att det knappt kan bliva något väsentligt utträttat på denna punkt för nykterhetsundervisningen, om dessa tre byråer skola upptaga ifrågavarande verksamhet. Den bleve naturligtvis blott en liten underordnad detalj, som icke kan påkalla något större intresse från dessa byråers sida. Men meningen är ju att få till stånd en intresserad upplysningsverksamhet på detta område, och denna kan bäst åstadkommas av de krafter, inom nykterhetsrörelsen som äro i verksamhet inom landet och de institutioner, som redan kommit till stånd. Jag förutsätter nämligen att verksamheten måste anknyta sig till de olika nykterhetsorganisationer, som finnas på olika håll. Ur denna synpunkt förefaller det mig lyckligast, om Kungl. Maj:ts förslag även i denna detalj vunne riksdagens bifall.

Vad beträffar herr Wrangels förslag att nedsätta anslaget förefaller det mig vara ganska egendomligt. Om jag förstod honom rätt, skulle man taga bort ett par punkter av detta organiskt utarbetade och sammanhängande förslag. Jag tror, att denna kammare alltid uttalat såsom sin uppfattning, att ifråga om nykterhetsverksamhet det framför allt är upplysning, som bör åstadkomma det största resultatet, och jag är övertygad, att också den ärade talaren själv åtminstone bekänt sig till denna uppfattning.

Det bleve en motsägelse om man nu funne sig föranlåten att avknappa på den upplysningsverksamhet, som från Kungl. Maj:ts sida föreslagits. Jag ber att få framhålla, att förslaget, sådant det föreligger, är resultatet av ett mycket noga genomtänkt förslag av sakkunniga på detta område, bland dem en så framstående pedagog som generaldirektör Bergquist.

Jag tillåter mig således att i korthet yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i dess helhet, d. v. s. bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

*Anslag till
nykterhetens
främjande.
(Forts.)*

Herr Strömberg: Jag ber med anledning av herr Wrangels yrkande att få framhålla, att med hela den nya organisationen av undervisnings- och upplysningsverksamheten på detta område ju är meningen att utbyta den mera så att säga agitatoriska nykterhetsverksamhet, som förekommit från kanske mindre vederhäftigt håll, mot en undervisning i nykterheten som skulle bygga på mera sakliga och fullt hygieniska vetenskapliga synpunkter. Detta är en sak, som väl ingen kan anse vara annat än en förbättring, till vilken man sålunda bör ansluta sig. Det kan icke ske utan högst väsentligt ökade kostnader, icke minst med hänsyn till den rådande dyrtiden och alla de förhållanden, som göra att kostnaden för alla undervisningskurser måste ökas. Med hänsyn därtill kan jag icke annat finna, än att det är nödvändigt att följa Kungl. Maj:ts av statsutskottet förordade förslag, och ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till detsamma.

Den siste årade talarens förslag går ut på att man ur utskottets utlåtande skall utesluta det stycke av motiveringen, som avser, att den del av undervisningsverksamheten, som utgöres av föreläsningar, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag visserligen skulle läggas under skolöverstyrelsens högsta ledning, men att däremot icke centralförbundet för nykterhetsundervisningen skulle stå såsom förmedlingsbyrå närmast under densamma. Därvidlag har nämligen socialstyrelsen med skärpa påvisat, att detta vore en mindre lämplig anordning och att i stället för denna byrå borde anlitas de byråer för föreläsningsverksamhet, som redan finnas i landet. De äro tre, en för Svealand, en för Götaland och en för Norrland. Man förmenar och detta helt visst med fullt fog att en ej önskvärd dualism skulle uppstå genom att överlämna en gren av föreläsningsverksamheten till en annan byrå, och även i ekonomiskt hänseende är det oriktigt, då det givetvis blivit dyrbarare på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit. Det är dessa skäl, som gjort, att man i utskottet ansåg lämpligare att i detta fall följa vad socialstyrelsen föreslagit och låta nuvarande föreläsningsbyråer vara de som närmast under skolöverstyrelsen med där anställda föreläsningskonsulent skola leda denna verksamhet.

Jag ber således att få yrka bifall även till den av utskottet uttalade motiveringen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-

*Anslag till
nykterhetens
främjande.
(Ports.)*

mannen, att förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på nu föredragna utlåtande yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock av herr *Wrangel*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av utelämnandet av de föreslagna två särskilda reservationsanslagen å 18,000 kronor och 20,000 kronor.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, vore yrkat dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr S. H. Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid härefter framställda propositioner å dessa yrkanden godkändes utskottets motivering.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa löneförhållanden inom hovrätterna och nedre justitierevisionen m. m. jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Anslag till
vissa tvångs-
uppfostrings-
anstalter m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av medel till beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga manliga förbrytare m. m.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdgan måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 324,

I) medgiva, att den till Venngarn tillsvidare förlagda allmänna uppfostringsanstaltens karaktär av provisorium finge upphöra och där upprättas en permanent statlig uppfostringsanstalt för minderåriga manliga förbrytare:

II) på tilläggsstat för år 1919 under andra huvudtiteln anvisa

för utförande vid statens uppfostringsanstalt vid Venngarn av vissa byggnads- och ändringsarbeten m. m. ävensom för anskaffande av inventarier ett reservationsanslag av 414,000 kronor; och

till uppförande vid statens uppfostringsanstalt å Bona av ett gymnastikhus samt anordnande därstädes av en övervakningsavdelning ett reservationsanslag av 85,000 kronor;

III) höja det under andra huvudtiteln till statens uppfostringsanstalt å Bona uppförda ordinarie förslagsanslag från dess nuvarande belopp 175,000 kronor med 110,000 kronor till 285,000 kronor:

IV) till förstärkning av nämnda ordinarie förslagsanslag på

extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 45,700 kronor;

V) ytterligare bevilja

på extra stat för år 1920:

a) till avlönande av tjänstemän vid statens uppfostringsanstalt å Venngarn ett förslagsanslag, högst, 49,445 kronor;

b) till kost och beklädnad åt de vid statens uppfostringsanstalt å Venngarn intagna elever m. m. ett förslagsanslag av 270,000 kronor; samt

på tilläggsstat för år 1919:

till förstärkning av det å extra stat för samma år beviljade förslagsanslaget till kost och beklädnad åt de vid statens uppfostringsanstalt å Venngarn intagna elever m. m. ett förslagsanslag, högst, 40,000 kronor;

VI) besluta, att andre läraren vid statens uppfostringsanstalt å Venngarn skulle vara delaktig i folkskollärarnas pensionsinrättning i enlighet med de bestämmelser, som i sådant avseende vore gällande beträffande andre läraren och tredje läraren vid statens uppfostringsanstalt å Bona.

Herr statsrådet Löfgren: Jag skall icke upptaga kammarens tid med att närmare motivera Kungl. Maj:ts framställning i den punkt, där utskottet varit avvikande, och jag ber först att få uttala regeringens tillfredsställelse med att statsutskottet i det stora hela behjärtat det behov, som ostridligen finnes av anstalter för att i större utsträckning än förut, möjliggöra beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga manliga förbrytare i stället för deras insättande i fängelse. På en viktig punkt har emellertid utskottet, som sagt kommit till annat slut än Kungl. Maj:t. Propositionen gick ut på att — mot en betydande kostnad visserligen — övertaga kronoegendomen Bäckaskog i Skåne och därstädes inrätta en anstalt för tvångsuppfostran av minderåriga manliga förbrytare. Denna framställning har av utskottet för närvarande avstyrkts. Och ehuru jag förstår, att det är utsiktslöst att här i kammaren söka få igenom förslaget, anser jag mig böra poängtera, att regeringen åtminstone icke vill bära ansvaret för, att denna utväg till en mera effektiv lösning än utskottet förordat, icke skall kunna anlitas.

I propositionen framhålles, och jag ber att ytterligare få betona det, att regeringens förslag om övertagandet av Bäckaskog haft två syften. Dels har man velat provisoriskt och tillsvidare avhjälpa nu varande behov av uppfostringsanstalter, ett behov som föreligger redan om man blott vill på ett någorlunda nödortförtigt sätt tillämpa nu gällande lag. Men dels har Kungl. Maj:ts förslag också ett annat syfte, nämligen att genom övertagande av Bäckaskog skulle påbörjas vidtagande av åtgärder för att mera permanent för framtiden bereda nödigt utrymme, så att det skulle bli möjligt att sätta i verket den lag, som riksdagen antagit 1917 rörande utsträckning av tvångsuppfostran, men som icke

*Anslag till vissa tvångs-
uppfostrings-
anstalter m.m.*
(Forts.)

kunnat bringas till verkställighet, tack vare att man icke haft tillräckliga anstalter. Utskottet har emellertid tagit fasta blott på ena sidan av saken. Utskottet har resonerat som så, att det nu framför allt gäller att vidtaga åtgärder för avhjälpande av det mest trängande behovet av ökat anstaltsutrymme, och har då tillstyrkt beviljande av medel för inrättande av ett gymnastikhus vid Bona, där man tillsvidare kunde inlägga 30 elever. Hela det aktuella behovet uppgår för närvarande till 100 platser. Härav kunna 70 elever förläggas till Venngarn, men beträffande de 30 elever, varom här sålunda närmast är fråga, har man velat sörja genom uppförande av ett gymnastikhus i Bona och dess provisoriska användande som logement. Man har jämfört kostnaden här för med kostnaden för övertagande av Bäckaskog, och då på Bäckaskog under den närmaste tiden icke kunna intagas mer än ungefär samma antal elever, har man funnit det alldeles för dyrt att välja det senare alternativet.

Detta resonemang må vara alldeles riktigt, om det endast gällde att provisoriskt avhjälpa den nuvarande utrymmesbristen. Vad jag emellertid vill framhålla är, att på detta sätt kan man icke i tid börja arbetet för att få till stånd en verklig lösning av frågan i dess helhet. Särskilt är det betänkligt att man skjuter fram ikraftträdandet av 1917 års lag på en obestämd framtid, och med den tilltagande ungdomsbrottsligheten och tendensen att utsträcka tvångsuppfostran till allt vidare kategorier av unga brottslingar blir det allt svårare att möta det säkerligen växande behov som efterhand kommer att uppstå. Jag har endast velat poängtera detta för att förklara, att riksdagen ensam får bära ansvaret för att icke nu en tillfredsställande lösning av hela frågan kommer till stånd.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

*Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av avlöningsförhållandena för förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 11 februari 1919 dagtecknad proposition, nr 116, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels godkänna ej mindre det av departementschefen i statsrådsprotokollet framlagda förslaget till avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att tillämpas från och med år 1920, än även de av departementschefen förordade villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av de i berörda statförslag upptagna avlöningsförmånerna;

dels förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1920 tillträdde befattning å den förut omförmälda staten, skulle vara pliktig underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande befattningshavare, vilka icke före viss av Kungl. Maj:t bestämd dag anmälde att de ville underkasta sig den nya avlöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle vardas bibehållna vid dem enligt nu gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som hittills tillkommit dem;

dels, vid bifall till vad sålunda föreslagits, från och med år 1920 höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från 997,200 kronor med 227,000 kronor till 1,224,200 kronor;

dels ock på extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag å 4,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder användas till beredande av flyttningsbidrag åt vissa provinsialläkare.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehäft *dels* två inom första kammaren av herrar *J. Almer* och *F. Kaijser* väckta motioner, nr 152 och 155, vari hemstälts, i den förstnämnda, att riksdagen behagade godkänna det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare med den ändring, att den årliga lönen för provinsialläkare sattes till 4,000 kronor och tjänstgöringspenningarna till 1,500 kronor förutom av Kungl. Maj:t föreslagna ortstillägg och särskilda tillägg, samt att riksdagen med bifall till detta behagade från och med år 1920 höja det i riksstaten uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från av Kungl. Maj:t föreslagna 1,224,000 kronor med 176,000 kronor till 1,400,000 kronor samt i den senare, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 116, att avlöningstillägget för provinsialläkaren i Ullareds distrikt höjdes till 2,000 kronor, och i följd därav höja det å riksstaten för 1920 av Kungl. Maj:t föreslagna ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare med 1,500 kronor till 1,225,700 kronor, *dels* en inom andra kammaren av herr *S. Berglund* väckt motion, nr 36, däri föreslagits, att riksdagen måtte besluta indraga nuvarande Ytterlännäs extra provinsialläkardistrikt, och i stället inrätta ett nytt provinsialläkardistrikt, Nylands provinsialläkardistrikt, bestående av socknarna Ytterlännäs, Dal, Torsåker, Boteå och Styrnäs med läkarstation i Nyland, samt härför anslå nödiga medel, *dels ock* slutligen två likalydande motioner väckta, den ena, nr 156, inom första kammaren av greve *A. Wachtmeister* och den andra, nr 341, inom andra kammaren av herrar *O. Osberg* och *A. Anderson* i Råstock, vari anhållits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t till nästkommande

*Lönreglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)*

Lönereglering för provinsialläkare m. m. riksdag inkomma med förslag till lösande av provinsialläkarnas bostadsfråga i enlighet med de grunder, som i motionerna angivits.

(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å den av herrar Almer och Kaijsers väckta motionen, nr 152,

a) godkänna en i utlåtandet införd avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare, att tillämpas från och med år 1920;

b) godkänna vissa angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i berörda stat upptagna avlöningsförmånerna;

c) förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1920 tillträdde befattning å den förut omförmälda staten, skulle vara pliktig underkasta sig förenämnda villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande befattningshavare, vilka icke före viss av Kungl. Maj:t bestämd dag anmälde, att de ville underkasta sig den nya avlöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem enligt nu gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som hittills tillkommit dem;

d) vid bifall till vad sålunda föreslagits, från och med år 1920 höja det å riksdagen uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från 997,200 kronor med 227,000 kronor till 1,224,200 kronor;

e) på extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag å 4,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angivna grunder användas till beredande av flyttningsbidrag åt vissa provinsialläkare;

II. att herrar Almers och Kaijsers motion nr 155 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att herr Berglunds motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

IV. att, i den mån greve Wachtmeisters samt herrar Osbergs och Andersons i Råstock motioner icke blivit genom utskottets yttrande besvarade, nämnda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *S. H. Kvarnzelius* och *J. S. Almer*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och herrar Almers och Kaijsers motion I: 152 måtte godkänna det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till avlöningsstat för förste provinsialläkare och provinsialläkare med den ändring, att den årliga lönen för provinsialläkare sattes till 4,000 kronor och

tjänstgöringspenningarna till 1,500 kronor förutom av Kungl. Maj:t föreslagna ortstillägg och särskilda tillägg, samt

att riksdagen med anledning härav måtte från och med år 1920 höja det i riksstaten uppförda ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare från av Kungl. Maj:t föreslagna 1,224,000 kronor med 169,600 kronor till 1,393,600 kronor.

Löneereglering
för provinsial-
läkare m. m.

(Forts.)

Herr Almer: Innehållet i utskottets yrkande är, att förste provinsialläkarna skulle erhålla en ökning i sin lön med 2,000 kronor, att vissa förste provinsialläkare, som samtidigt är provinsialläkare, skulle erhålla 1,500 kronor i ökning och att en vanlig provinsialläkare skulle endast erhålla 700 kronor i löneökning. Reservanterna ha ansett, att denna löneökning, vad beträffar de egentliga provinsialläkarna, icke är tillräcklig. De ha därför velat höja detta lönetillägg med ytterligare 800 kronor, så att provinsialläkarna skulle få 1,500 kronor i lönetillökning och alltså komma till en lön av 5,500 kronor, av vilka 4,000 kronor skulle vara lön och 1,500 kronor tjänstgöringspengar.

Utskottet har å sid. 8 yttrat följande: »Att rådande rekryterings svårigheter å provinsialläkarbanan med nödvändighet påkalla en förbättring av löneförhållandena för nu ifrågavarande befattningshavare synes utskottet ådagalagt.» Utskottet är alltså enigt med reservanterna om, att här behöver något göras. Skillnaden är endast, att reservanterna ha velat gå ett steg längre. De ha velat gå fram med ytterligare 800 kronor. Svårigheterna att rekrytera provinsialläkarebanan äro även, som sagt, av utskottet erkända, och det har under senare åren visat sig, att vakanserna på nämnda bana alltjämt ökas. Den 1 december 1917 fanns det 12 vakanta provinsialläkartjänster i landet. Den 31 mars 1919 hade deras antal ökats till 24. Dessutom funnos det 30 vakanta extra provinsialläkartjänster. Det är summa 54 för närvarande. Nu kan man ju säga, att denna brist på läkare kanske sammanhänger med en allmän läkarbrist. Det torde knappast vara förhållandet, ty en statistik beträffande läkarproduktionen under de senare åren 1916, 1917 och 1918 visar, att mot 202 nyblivna, legitimerade läkare svara endast 98 stycken avlidna, d. v. s. ett överskott på icke mindre än 104 under dessa tre år. Trots denna ökning av läkarantalet, har avfolkningen på provinsialläkarbanan alltjämt fortgått. Det visar, att de unga läkarna icke vilja söka sig till provinsialläkarbanan, utan de välja andra banor, speciellt den i storstäderna mera bekväma läkarverksamheten. Denna tendens hos de unga läkarna går som synes ut över landsbygden. Förut var det väsentligen Norrland, som hade kännning därav, men nu har också vakanserna spritt sig över hela landet. I Norrland är det tvenne stora områden, det ena i Jämtland och det andra i Västerbotten och Norrbotten, där det totalt saknas provinsialläkare. Det är uppenbart, att om detta får fortgå, kommer hela provinsialläkarorganisationen att sammanstörta. Medicinalstyrelsen har ju försökt att vidtaga vissa åtgärder för att råda bot på detta, men

Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)

det har icke lyckats, och det har icke vunnits det resultat, som åsyftats. Jag skall närmare komma till detta senare. Jag vill dock nämna, att medicinalstyrelsen anhållit hos Kungl. Maj:t så sent som februari i år att till de två stora områden, som jag ovan omnämnt, få utsända två ambulerande läkare med dagarvoden av 50 kr. för vardera jämte fria resor. Det är ju klart, att detta är gott och bra som en nödfallsåtgärd, men om man tänker på, att det blott blir kringflackande läkare på ett så stort område som det här är fråga och om man önskar att det skall kunna bli till någon verklig nytta, så står man litet tvehågsen, om detta är rätta sättet att komma till rätta med dessa förhållanden. Ett annat exempel på hur svårt det är att råda bot härutinnan visar det förhållandet, att år 1917 beslöt riksdagen att höja de s. k. civila läkarstipendierna med 1,000 kronor och ordna stipendierna på annat sätt än vad förut varit fallet. Dessa läkarstipendier finna trots detta inga sökande. I närvarande stund finnes icke mer än en enda sökande till alla dessa stipendier, och det är en äldre medicine kandidat, som icke kan få någon annan befattning. Alla andra hålla sig fjärran, och dessa läkarstipendier voro avsedda att sätta medicinalstyrelsen i tillfälle att kunna skicka dessa stipendier till de vakanta provinsialläkardistrikten.

Utskottet har som motiv för ett avstyrkande av motionen yttrat, att »oaktat löneförbättringen i och för sig icke kan anses stor» — utskottet anser sålunda, att den är obetydlig — »har utskottet, då någon kännedom ännu ej vunnits, huru den nya läkartaxan inverkar på provinsialläkarnas inkomstförhållanden, icke ansett sig böra gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.» Vidare säger utskottet: »I detta sammandrag vill utskottet erinra, att, då Kungl. Maj:ts förslag om ny läkartaxa förelades sistlidet års lagtima riksdag, det med styrka framhölls, såväl av medicinalstyrelsen som från läkarhåll, att densamma otvivelaktigt komme att medföra en ökad tillströmning till provinsialläkarebanan, samt att det främsta hindret mot ökad rekrytering till denna bana ditills legat i den då gällande taxans underskattande av läkarnas arbete.»

Det är alldeles tydligt, att de skäl, som utskottet här åberopar ej hålla streck. Vad först själva läkartaxans inverkan på rekryteringen angår, så har ju själva faktum, som nyss är konstaterat, att vakanserna ökats, visat, att utskottets förhoppningar icke kunna komma att realiseras.

Jag skall taga ett exempel för att visa hur obetydlig denna höjning av läkartaxan var för att kammaren skall förstå, att därav icke kan vara någonting att vänta. Jag tager då såsom exempel det fall, att provinsialläkaren skall vara skyldig att taga betalt efter timme, såsom förhållandet är då han reser på järnväg enbart eller järnväg och skjuts i förening under samma resa. Genom fjolårets beslut höjdes denna timpenning för provinsialläkare med 50 öre. Denna höjning var den första, som skedde sedan 1890, och det förutvarande beloppet för timme var 1 krona 50 öre. Så

lång tid hade det dröjt innan man kunde höja arvudet med 50 öre. För en så kvalificerad arbetskraft som en läkare kan, såsom var och en förstår, denna höjning icke framkalla så effektiva resultat som utskottet velat förvänta.

Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)

De sakkunnige i läkarkommitten hade beräknat lönehöjningen till 1,100 kronor. Det är också ett bevis på att icke ens de haft några större förhoppningar om, att detta skulle hava någon starkare effekt. Medicinalstyrelsen säger också härom, att höjningen av taxan »kommer ej att öka inkomsterna av praktik i någon högre grad.» Detta yttrande är daterat den 21 februari 1919, och det stämmer, som sagt, icke alls med det yttrande, som utskottet har åberopat.

Medicinalstyrelsen säger vidare: »Skall provinsialläkarbanan göras lockande, måste den göras så ekonomiskt fördelaktig, att de mindre tilltalande sidor, den icke kan befrias från, bliva fullt uppvägda av de givna fördelarna.» Vidare yttrar styrelsen: »De nuvarande lönerna äro alldeles för låga. De ersättningar, som nu utgå åt vikarie och extra läkare eller 20—40 kronor om dagen äro högre än sagda löner, även om man räknar med ett dyrtids-tillägg å 75 procent.» Än ytterligare säger styrelsen: »De ovan anförda omständigheterna visa, att lönerna måste höjas *väsentligt*, om resultatet skall bli det avsedda, nämligen att göra provinsialläkartjänsterna eftersträfvade. En höjning av de provisoriska av-löningsstilläggen för vissa tjänster i övre Norrland är i och för sig synnerligen behjärtansvärd och bör icke underlätas, men är dock ingalunda tillräcklig för avhjälpande av kårens rekryterings-möjligheter. Provinsialläkartjänsterna i övre Norrland äro och komma allt framgent att vara övergångstjänster. Man kan icke räkna med att en provinsialläkare i dessa trakter gärna vill stanna mer än 5—10 år, även om lönerna där bliva högre än i det övriga landet. Skall man alltså få sökande in på banan, måste alla provinsialläkartjänster bliva i lönehänseende väl tillgodosedda. Kommittens förslag i ämnet blir under sådana förhållanden otill-räckligt.» Det är nämligen kommittens förslag som Kungl. Maj:t och utskottet stöder sig på.

Alltså kan icke medicinalstyrelsen numera åberopas såsom stöd för utskottets mening.

Vidare anmärker medicinalstyrelsen, att de utgående dyrtids-tilläggen såsom naturligt är ej komma att utgå på annat än den kontanta lönen till provinsialläkarna, och följaktligen bli de i jämförelse med andra tjänstemän sämre ställda. Provinsialläkarföre-ningens styrelse hade i en skrivelse till statsutskottet begärt, att lönen skulle sättas till 7,000 kronor, således betydligt högre än reservanterna vågat sig på. Av de åtgärder, som statsmakterna redan vidtagit för att söka råda bot på bristen på provinsialläkare har jag redan berört den om höjning av de civila läkarstipendierna. Utom dessa har riksdagen också nyligen fattat beslut om extra avlöningstillägg, ortstillägg och flyttningsbidrag till vissa platser men utan resultat. Det synes mig därför, som om det icke vore

Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.

(Forts.)

någon annan möjlighet att skaffa läkarvård åt landsbygdens befolkning än att taga någorlunda kraftiga tag och höja lönen såsom reservanterna föreslagit. Man skall komma ihåg, att denna lönereglering i alla fall kommer så sent, att skador redan uppstått, på vilka man svårigen kan rada bot. Avfolkningen på banan har fortgått, såsom det framgår av vad jag tidigare yttrat, och det torde dröja många år innan den kan komma i rätta gängor igen. Nu är det emellertid regel, att då vakanser uppstå på grund av dödsfall eller transport eller pensionering, anmäla sig ofta inga sökande. Medicinalstyrelsen har ingen möjlighet att på vederbörligt sätt uppehålla läkarvården på landsbygden och styrelsen har därför fått tillgripa sådana extra ordinära atgärder som att skicka ut ambulerande läkare m. m. varom jag tidigare nämnt.

På grund av vad jag nu yttrat, ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag med den ändring, som innefattas i den av herr Kvarnzelius och undertecknad vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Welander: Då Norrland och särskilt det län, jag representerar, har under senare år fått erfara den olyckliga verkan av de ogynnsamma avlöningsförhållandena för provinsialläkarna, känns det för mig som en plikt att säga några ord.

Vi hava i dag på förmiddagen hört den principen förfäktas i diskussionen om tjänstemännens dyrtidstillägg, att vi icke skola hava mycken medkänsla med tjänstemännens bekymmersamma ställning, och kammarens beslut tyckes också bekräfta, att den uppfattningen är övervägande rådande i denna kammare. Nu vill jag säga, att de företeelser, som här framhållits av reservanten, icke äro någonting annat än de första verkningarna i statsförvaltningen av nyssnämnda princip. Med anledning av det beslut, som nyss fattats, skulle jag icke hava framställt något yrkande emot utskottets föreliggande hemställan, men nu förevarande ärende är egentligen icke en lönefråga i vanlig mening. Här finnes en tredje man, som jag hoppas nu kommer provinsialläkarna till hjälp, och denne tredje man är befolkningen uppe i Norrlands ödebygder. Hur allvarlig ställningen nu är, framgår av de redogörelser som här blivit lämnade, att t. ex. trots upprepade kungörelser det efter den 6 februari 1919 fortfarande finnes nio provinsialläkardistrikt i Norrland, till vilka ingen sökande anmält sig. Heri äro kunnna förstå, i vilken vådlig belägenhet hälsovården under sådana förhållanden kommit i dessa trakter. Tre av dessa distrikt äro belägna i Jämtlands län. Hur svår vidare tjänstgöringen är för provinsialläkarna, vet var och en, som färdats i Norrland, och de, som icke veta det, för dem vill jag säga, att det är icke nog med, såsom här anförts, att dessa provinsialläkare få åka långa vägar i köld och mörker, utan de måste ofta färdas till fots över myrar och berg till avlägsna byar och gårdar, dit ingen väg finnes. Möjligen få de ibland tillfälle att rida, men oftast är icke ens detta möjligt. Under sådana omständigheter kan var och en förstå, att man kan icke sitta här

och mäta ut lönerna alldeles efter vanlig måttstock. Här måste tjänstemännen i dessa trakter ha en lön, som lockar dem, så att de söka dessa tjänster, och det är vidare nödvändigt, att särskilt begynnelselönerna äro stora, därför att om folk här skall kunna tillgodose hälsovården, måste det vara relativt ungt och kraftigt folk, som står ut med strapatser. Jag har talat med provinsialläkare, som försäkra, att de icke kunna nöjaktigt fullgöra sin tjänstgöring däruppe vid äldre år utan anse nödvändigt att vid framskriden ålder få transport till sydligare belägna trakter. Och i regel är det så, att de sjuka icke begära vård, förrän det föreligger allvarlig fara för livet, dels på grund av den föreställning som råder, att man icke söker läkare förrän i sista stund, och slutligen för kostnaderna, som numera äro så ofantligt stora. Jag skall icke vidare gå in på ämnet, utan vill blott bedja kammarens ledamöter att verkligen behjarta, i vilken svår ställning befolkningen kommit i dessa trakter på grund av alltför knappa löner för provinsialläkarna och jag är alldeles övertygad om att även med den löneökning, som utskottet föreslagit kommer det icke att bli tillfredsställande med rekryteringen av provinsialläkartjänsterna. Jag anser att det minst behöves de löner, som herr Kvarnzelius och hans medreservant föreslagit.

Om således icke kammaren behjartar tjänstemännens svåra ställning, vill jag hemställa till kammaren att dock behjarta befolkningens ställning på dessa orter, och därför instämmer jag i herr Almers yrkande.

Herr Kaijser: Jag hade tänkt mig att någon av statsutskottets majoritet skulle ha uppträtt emot herr Almer, men då icke någon gjort det, förmodar jag att statsutskottets majoritet icke gör det därför att den anser, att den bör gå med på den linje, herr Almer framställt och därför har instämt med oss. Men då majoriteten icke gjort det, ber jag att få påpeka ännu några synpunkter.

Det har anförts, hur många provinsialläkardistrikt som äro lediga. Jag ber att få nämna, att jag här har förteckning på 54 stycken sådana. Nu är det så att det finns 220 provinsialläkartjänster enligt statsrådsprotokollet. Av dessa äro således en femtedel lediga. Skulle det nu, som antagligt är, finnas cirka 10,000 invånare i varje distrikt, är det cirka en halv miljon av Sveriges invånare som icke har tillgång att söka provinsialläkarhjälp. Beträffande provinsialläkarbanans avfolkning, så har denna avfolkning börjat i Norrland och fortsatt söderut och kommer att fortsätta där efter hand. Det är sålunda viktigt, att dessa läkare få så pass goda löner, att vi kunna tänka oss få de norrländska provinsialläkardistrikt besatta. Nu tycka herrarna kanske att det är märkvärdigt, att dessa distrikt icke bli besatta, men om herrarna sätta sig in i frågan, skola herrarna finna, att om en läkare blir utnämnd till provinsialläkare i Norrland, så skall han först resa med familjen dit, och endast resan dit upp är så pass dyrbar, att han drager sig för att söka ett sådant distrikt. Jag hade en kollega, som sökte

*Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)*

Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.

(Forts.)

en befattning som provinsialläkare, och han räknade ut, att resan dit upp med familjen skulle kosta 3,000 kronor, och fastän han sökt, tog han tillbaka sin ansökan.

Nu har visserligen Kungl. Maj:t föreslagit, att reseersättning skulle utgå i de svåraste distrikten med ett belopp, som skulle sträcka sig till 800 kronor, men med det beloppet går det icke att komma dit i många fall om man ej sätter sig i skuld. Så kommer vederbörande dit, och då är bostaden mycket dålig, och även om bostäderna ibland äro bra byggda, så är det synnerligen dyrt och besvärligt att skaffa möbler. Så är det också en annan mycket viktig sak. I händelse man själv blir sjuk, är det mycket svårt att kunna få vård. Jag skulle kunna anföra exempel på att två provinsialläkare dött på sin post. Den ene blev sjuk i blindtarmsinflammation och dog tre dagar efter insjuknandet. Han kunde icke söka läkare, ty närmaste platsen till järnvägen var 19 mil. Han dog utan att kunna söka läkare. Den andre läkaren hittades av en militärläkare, som var på inskrivningsförrättningar i orten. Denne läkare hade hjärtfel och svullna ben, och han kunde icke ligga utan måste sitta. Han hjälptes till en sjukstuga, som låg 12 à 15 mil därifrån men dog där två dagar efter ankomsten.

Ingen läkare vill utsätta sig för sådant, om det icke är möjligt att få så stora inkomster, att de kunna betala någon del av sina skulder eller skaffa sig något kapital därutöver.

Om herrarna sedan tänka på befolkningen däruppe, så bor den på stora vidder. Det är vidder så stora, att om man tager ett av de vakanta distrikten, kan man säga, att på ett område så stort som Stockholms län, Uppsala län och Södermanlands län tillsammans finns det icke någon läkare att få. Om herrarna tänka sig att herrarna själva skulle bo däruppe, och ni skulle bli sjuka, eller edra bustrur skulle bli sjuka eller kanske ännu mera edra barn skulle bli sjuka, skulle ni icke då säga: det är statens skyldighet att skaffa läkare på dessa trakter? Jag anser ovillkorligen, att staten bör bevilja så stora löner, att det finns möjlighet att få läkare på dessa ställen. Nu har jag i min hand Kungl. Maj:ts proposition, där Kungl. Maj:t begär lönereglering för några ämbetsmän, och jag missunnar dem icke alls detta. För generaldirektören och chefen för statens järnvägar, för vattenfallsdirektören och några överdirektörer begäres en lön av 187,000 kronor. Nu begära vi här 169,000 kronor blott för att möjliggöra, att dessa människor skola kunna få läkare.

Jag anser för min del, att första kammaren verkligen bör bebjärta förhållandet och bevilja dessa löner. Jag skulle vilja säga mera men jag skall sluta, ty jag kan icke uppehålla herrarnas tid så här sent. Men herrarna skola sätta sig in i den situation, som dessa personer befinna sig i. Tänk att ni äro där, och att ni eller edra barn bli sjuka. Betänk det, innan ni rösta, då komma ni att rösta för den reservation, som herrar Kvarnzelius och Almer avgivit.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den senaste ärade talaren undrade, varför man icke från statsutskottets sida hade bemött herr Almer, innan de följande talarna uppträdde. Det var helt enkelt av det skälet, att man icke ville hindra herrarna att ådagalägga sin iver på det här området. Från statsutskottets majoritets sida har man kunnat nöja sig med att på en gång mot flera sammanfatta de erinringar, statsutskottet haft att göra.

Det förhåller sig så med denna fråga, att den blivit handlad av en kommitté, som speciellt sysslat med provinsialläkarnas ställning och löneförhållanden. Den kommittén föreslog dels höjning av läkartaxan, dels höjning av läkarlönerna. Båda betraktades som ett sammanhängande helt. Vid föregående års riksdag antogs förslaget om höjning av läkartaxan, och i det förslag, som kommitterade avgivit, gjordes av utskottet eller riksdagen ingen som helst nedsättning. Tvärtom gjordes ovanligt nog i taxan en förbättring *utöver* vad kommitterade föreslagit. Då uttalades från medicinalstyrelsen och från alla, som yttrat sig i ärendet, att det väsentliga i den löneökning, som påyrkades, låg just i taxan. Innan taxan antagits förklarade man således, att det främsta hindret mot en ökad rekrytering på banan låg just i hittills gällande taxas underskattande av läkarnas arbete. Så hette det som sagt innan taxan godkändes. Taxan antogs av riksdagen, som sagt, ingalunda i försämrat, utan i ett bättre skick än kommitterade föreslagit. Men då taxan, det vill säga första delen av löneregleringen antagits, kastar man om och säger: taxan är betydelselös för frågan om läkarnas ställning, nu är det på lönerna det hänger!

I år föreligger den återstående delen om lönefrågan. Anledningen, varför icke också lönerna förekommo till behandling i följande sammanhang med taxan var, att åtskilliga andra förhållanden bl. a. bostadsfrågan ansågos böra utredas, innan man fann lämpligt, att lönerna skulle definitivt fastställas. Nu föreligger förslag om läkarlönerna i full överensstämmelse med kommitterades framställning om dessa löner. Kungl. Maj:t har grundat sin proposition på kommitterades förslag, och statsutskottet har obeskuret tillstyrkt vad Kungl. Maj:t föreslagit. Men då komma två representanter för läkarna, själva läkare, och motionera om att utöver vad den utredning, som gjorts i frågan visat vara lämpligt och skäligt, bör ett tillskott i lönen på 800 kronor beslutas. Således fastän man underkastat frågan utredning av en kommitté, i vilken läkarna haft representanter, och fastän man i riksdagen är villig att gå med på det förslag, som kommitterade framlagt, så kommer man i riksdagen och säger, att detta är oantagligt. Jag tror, det icke är möjligt att behandla lönefrågor på det sättet.

Man säger, att denna fråga är något annat än vanliga lönefrågor. Mem om vilken tjänstemannagrupp säger man icke det? Herr Kaijser riktade sig till exempel mot vissa tjänstemän vid statens järnvägar etc. Herr Kaijser påvisade, att där föreslås en synnerligen stor ökning för vissa tjänstemän. Jag vågar säga, att då den frågan kommer före, så kan med lika stora skäl hända.

Lönerreglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)

Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)

att de frågorna måste betraktas ur speciell synpunkt. Även där får man »icke lägga på vanliga synpunkter utan alldeles särskilda sådana» på sätt varje representant för en löntagargrupp framhåller, då det gäller hans speciella önskemål. Detta är ett resonemang, som man möter på varje område då det gäller att reglera löner. Och om man sysslat något med löneregleringar, så imponeras man icke så mycket av detta talesätt, utan man väger utan hänsyn därtill de olika lönernas ställning emot varandra. Här är det så, att vad Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt, är fullt ut vad den sakkunniga utredningen på detta område förordat. Det är sant, att det dessutom föreslagits av vissa reservanter i nämnda kommitté, att läkarna skulle erhålla ett semesterbidrag, d. v. s. att de under sin semesterledighet skulle få ett tillskott för semestern, en förmån, som icke förekommer på något annat område — ett förslag, som majoriteten inom kommittén dock icke ansåg sig kunna vara med om. Kungl. Maj:t har heller icke upptagit det, och utskottet har icke ansett sig äga anledning att förorda ett dylikt förslag, då ingen proposition härom föreligger.

Nu har man om förhållandena i Norrland påpekat, att det är synnerligen svårt att besätta vissa distrikt därstädes med läkare, och man har påkallat alldeles särskild uppmärksamhet för den norrländska läkarbristen. Men nu är det så, att de norrländska förhållandena regleras icke enbart med dessa allmänna löner, utan det föreligger förslag, att de norrländska läkardistrikten skola erhålla extra tillägg, som i vissa fall två, tre, ja fyra gånger gå utöver vad som föreslås i ökning för läkarna i allmänhet. Redan förut har riksdagen för de norrländska distrikten beviljat särskilda tilläggsanslag, och i den proposition, som föreligger, förekomma sådana i ökat antal. Det är uppenbart, att man så måste tillgodose dylika distrikt. Det sker icke genom den allmänna löneregleringen, som räknar med likartade förhållanden över hela landet, utan genom ett särskilt tilläggsanslag, som ger åt dessa avlägset belägna distrikt mera än åt de centralt belägna och ekonomiskt mer inkomstbringande läkardistrikten. I det avseendet har utskottet som sagt, utan någon avprutning tillstyrkt vad Kungl. Maj:t föreslagit. Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende grundar sig på medicinalstyrelsens framställning. Att då riksdagen skulle på grund av enskilda motioner under åberopande av de speciella norrlandsförhållandena öka provinsialläkarnas avlöning för landet i dess helhet, kan jag icke anse vara lämpligt. Jag kan visserligen tänka mig, att Kungl. Maj:t kan fortgå på den väg, på vilken Kungl. Maj:t tidigare inslagit, och som Kungl. Maj:t fullföljde förra året, nämligen att öka dessa anslag. Men jag tror, att det är lämpligt och riktigt, om riksdagen i detta avseende följer de anvisningar, som Kungl. Maj:t ger vilket garantera en verkligt sakkunnig prövning av förhållandena och den anpassning efter utvecklingen, som i Kungl. Maj:t och den i detta avseende rådgivande myndigheten, medicinalstyrelsen, finna skälig.

Då frågan behandlades i statsutskottet, förde man där en lika

energisk talan, som här för de speciella motioner, som väckts på området. Men utskottet kom så gott som enhälligt till det resultatet, att man borde avvakta och se, vad den löneökning, fjolårets taxeförhöjning innebär, skulle komma att medföra i detta avseende. Därom saknar man i detta ögonblick all erfarenhet. Man vet blott, att en taxeförhöjning gjorts i överensstämmelse med läkarnas och medicinalstyrelsens egna önskningsar. Man vet även, att den löneförhöjning, man nu är färdig besluta, och som sammanhänger med taxeförhöjningen, överensstämmer med kommitterades förslag. Då är det väl riktigt, att innan man ytterligare ökar på i denna punkt, avvakta det resultat taxeförhöjningen kan giva. Det förefaller mig vara mycket goda skäl för den ståndpunkt utskottet intagit, och jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

*Löne reglering
för provinsial-
läkare m. m.*

(Forts.)

Greve Wachtmeister, Axel: Såsom ledamot av 1916 års provinsialläkarlönekommitté har jag kommit till den bestämda övertygelsen, att det värsta hindret att få de sämst belägna distrikten besatta är svårigheten för läkarna att erhålla bostad, och det bästa botmedlet mot vakanserna är följaktligen, att man skaffar läkarna lämpliga bostäder inom dessa distrikt. Jag har därför väckt motion om byggnadsfrågans lösning i enlighet med de grund-r, som inom kommittén uttalats, men jag är fullt tillfredsställd med det kraftiga påpekande, som här gjorts, om nödvändigheten av denna bostadsfrågas snara lösning och utskottets uttalande, att det förväntar, att Kungl. Maj:t snarast måtte inkomma med förslag härom.

Med avseende på herrar Kvarnzelius' och Almers reservation kan jag naturligtvis icke, då jag inom kommittén varit med om att tillstyrka den löneförhöjning för provinsialläkarna, som Kungl. Maj:t nu framlagt i propositionen, här yrka på någon högre avlöning för dem. Men det kan ju vara möjligt att på de två år, som förflutit, sedan kommittén behandlat denna fråga, förhållandena ytterligare försämrats, och jag tror nog, att provinsialläkarnas ställning är ganska ömmande på åtskilliga håll.

Emellertid har jag intet yrkande att göra.

Herr Holmquist: Herr talman! Ja, jag kan icke neka till, att det förefaller litet egendomligt det sätt, varpå statsutskottet och dess ärade representant, som nyss uppräddes, se denna fråga. Det synes mig som om statsutskottet uteslutande såg på den som en vanlig enkel statsregleringsfråga. Det som här egentligen är fråga om är väl över huvud taget det viktigaste, som i själva verket i ett land, ett kulturland, låter sig tänka, och det är att bereda folket möjlighet till räddning vid sjukdom. I det fallet är det enligt min uppfattning fullständigt ådagalagt, att den läkarkår, som har till åliggande att göra detta, den decimeras. Det är redan av en föregående talare upplyst, att ungefär en femtedel av den redan saknas på sina poster. Den armé, som vi skulle skicka ut mot sjukdomen,

Lönereglering för provinsialläkare m. m. är redan nu i det läge, att den icke kan med framgång fullgöra sitt åliggande, och det är att hjälpa de sjuka.

(Forts.)

Nu säger man, att den taxa, som redan är beslutad, skulle i viss mån råda bot på de rent ekonomiska svårigheterna. Om det har nyss her Almer yttrat sig, och av hans yttrande framgick det ganska tydligt, att man hade all anledning tro, att taxan båtär mycket litet och att det redan nu är praktiskt ådagalagt. Det som särskilt för mig öppnat blicken för de oerhörda svårigheter, som en provinsialläkare på landet har, är den övergångna spanska sjukepedimien. Det har varit under den tiden rent av ohyggligt att granska de verkliga kraftprov, som dessa provinsialläkare fått underkasta sig för att sköta sin tjänst. Nu är det alldeles givet, åtminstone ligger det inom förhoppningens gräns, att det sällan skall förekomma så hemska saker som spanska sjukan, men jag har tillräckligt sysselsatt mig med läkarvården inom Dalarna för att veta, att det är ohyggliga svårigheter som möta dessa provinsialläkare även under normala förhållanden. Och vad betyder det för befolkningen, att en provinsialläkare icke är vad han skulle vara, en mera framstående man, utan en ung man utan den erfarenhet, som en längre praktik ger? Jo, det betyder, att landsbygden får nöja sig med förhållanden, som det aldrig skulle falla städerna in att nöja sig med. De, som bo i en stad, kunna knappast tänka sig de förhållanden, som i detta fall existera på landsbygden och särskilt på de stora viddernas områden. Men den som känner det hoppas jag förstår folkets läge och att man då bör göra vad som kan göras för att råda bot på dessa förhållanden. Det har sagts, att den framställning, som nu föreligger, skulle vara i enlighet med medicinalstyrelsens hemställan. Ja, åtminstone icke sådan som denna medicinalstyrelsens hemställan senast formulerades, ty den här i detta arbete, som jag har i min hand, införda medicinalstyrelsens skrivelse är av den 21 februari 1919, under det att Kungl. Maj:ts proposition avgavs den 9 januari samma år. Det måste sålunda ha varit en annan skrivelse som åsyftats. Och går man till den senaste skrivelsen, får man enligt mitt begrepp ett fullkomligt skri från medicinalstyrelsen: Giv den centrala myndigheten möjlighet att bättre inrätta läkarvården i detta land och på dess landsbygd, så att vi kunna stå till svars för att det blir så, att folket får i någon mån det rättfärdighetskravet fyllt, som det kan ha, då det gäller den svenska läkarvården. — Jag skall icke besvåra herrarna med att läsa upp de delar av medicinalstyrelsens skrivelse, som äro beaktansvärda, men den är verkligen så kraftigt avfattad, att man knappast kan läsa en skrivelse, som mera vädjar till både människokärleken och behjärtandet av de rådande förhållandena än just denna föreliggande skrivelse. Under sådana förhållanden förefaller det mig naturligt, att man bör göra allt vad göras kan. Jag tror uppriktigt, att man även med bifall till reservationen gör det allra minsta möjliga för att få dessa förhållanden ordnade, och jag tror icke, att det skall dröja länge, innan man för vissa delar av landet måste göra mera. Men då här i en

motion, väckt av erfarna män på området, har framförts ett förslag, som synes mig gå i rätt riktning, tillåter jag mig, herr greve och talman, att yrka bifall till reservationen.

*Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.*

(Forts.)

Herr Kaijser: Herr Ekman sade, att taxan skulle visa sina verkningar, innan vi fatta ett nytt beslut. Men taxan är daterad den 1 januari i år och trots denna taxa äro 54 distrikt anslagna lediga, utan att en enda sökande anmält sig. Då hava vi sett, vad ökningen av taxan gör. Den gör inte något.

Herr Ekman har sagt, att den kommitté, som utrett frågan, varit enig, men inom denna kommitté har det icke funnits någon provinsialläkare. Just i min motion har jag omnämnt, att i den hava setat två förste provinsialläkare, men ingen provinsialläkare och att de två förste provinsialläkarna ha lyckats genomdriva, att det för de förste provinsialläkarna har blivit en tillökning av 2,000 kronor, men för provinsialläkarna har det bilvit en ökning av bara 700 kronor, och det måste jag säga, att det är något som absolut icke kan motsvara deras arbetes värde. Särskilt vad Norrland beträffar, så förhåller det sig så, att i det distrikt, där det icke finnes någon provinsialläkare på ett så stort område som Stockholms, Uppsala och Södermanlands län tillsammans, där uttar staten årligen miljoner kronor penningar ur skogarna. Jag vet icke hur mycket staten och enskilda taga ut där, men det är många miljoner kronor. Skall då icke första kammaren av dessa skogsmedel kunna bevilja 169,000 kronor om året, så får jag säga, att det vore mycket märkvärdigt. Jag är övertygad, att om herrarna sätta sig in i frågan, skall ni bevilja anslaget. Jag förstår mycket väl, att herr Ekman, som sitter i löneregleringskommittén, blir hårdhärtad, ty klart är, att där begäres löneförhöjningar från höger och vänster, och då måste man hålla mot, men om herr Ekman sätter sig in i den här frågan — det gäller icke en löneförhöjning, utan det gäller att försöka få läkare inom dessa områden — skall herr Ekman säkerligen vara med om att bevilja det.

Jag vill sluta mitt anförande med att säga, att om herrarna själva sätta sig in i dessa saker, om ni själva äro sjuka eller om ni hava sjuka hustrur eller kanske sjuka barn och tänka på, att de vilja däruppe offra allt vad de äga och ha, men att det icke är möjligt att få läkare, ty det finnes icke någon på många, många mil därifrån, om herrarna sätta sig in detta och sedan följa sitt samvetes röst, så rösta ni för reservationen.

Herr Ekelund: Herr vice talman! Jag begärde ordet, då jag hörde herr Holmquist uttala, att statsutskottet sett denna fråga uteslutande som en statsregleringsfråga och ej som en fråga, som avsåg att hjälpa och bota sjuka. Jag tror, att herr Holmquist något misstog sig, då han gick ut från detta antagande. Statsutskottet har nog lika mycket sett på denna fråga som en fråga, där det gällde att söka förbättra läkarvården inom sådana delar av vårt land, varest en sådan åtgärd är särskilt av behovet påkallad. Och

Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)

jag vill fråga herr Holmquist, huruvida herr Holmquist verkligen tror, att den lilla skillnaden i inkomst mellan utskottets och reservanternas förslag skulle betyda så mycket. Genom reservanternas förslag skulle provinsialläkarna tillföras 800 kronor mera än genom utskottets förslag. Det är nämligen så, att genom ett bifall till utskottets förslag skulle provinsialläkarna få 700 kronor, under det att reservanternas förslag skulle tillföra dem en löneförbättring av 1,500 kronor. Jag undrar, om denna lilla höjning i inkomsten verkligen skulle kunna åstadkomma vad herr Holmquist syftar till, om det visar sig, att icke utskottets förslag kan råda bot i detta avseende.

Liksom herr Holmquist har jag den uppfattningen att allt bör göras för att bereda behöflig sjukvård inom de delar av vårt land, som äro sämst lottade i detta avseende. Vi veta, att dessa delar ha vi förnämligast att söka i Norrland, och jag tror, att allt bör göras, som kan göras för att vinna detta mål. Men nu är det också så, att denna fråga måste ses ur statsnyttans synpunkt. Det är, som herr Ekman framhållit, så, att denna fråga har först behandlats uti en av Kungl. Maj:t särskilt tillsatt kommitté, den s. k. provinsialläkarkommittén, som avgivit sitt förslag. Detta förslag är granskat av löneregeringskommittén och av medicinalstyrelsen, och alla dessa tre vederbörande hava varit fullt samstämmiga om vad som bör göras. Emellertid har Kungl. Maj:t framlagt detta förslag till riksdagen, och statsutskottet har icke föreslagit en den minsta nedsättning i vad Kungl. Maj:t föreslagit på grund av alla dessa omnämnda vederbörandes enhälliga förslag. Då härtill kommer den omständigheten, som också framhållits förut, att en ny läkartaxa så sent som av förra årets lagtima riksdag blivit antagen, är det ganska naturligt, att statsutskottet icke kan annat än föreslå, att man ser tiden an för att se, huru denna förhöjda läkartaxa skall verka. Jag tror, att man icke kan utan vidare på enskild motionärs förslag fatta beslut om ändring utav lönevillkoren åt en tjänstemannagrupp, utan att frågan blivit underkastad en ny och genomgripande prövning, och visar det sig verkligen, att vad som riksdagen förut bifallit och vad som nu föreslås av Kungl. Maj:t icke leder till det avsedda målet, utan att vakanserna på provinsialläkarbefattningarna fortfarande bli avsevärda, ja, då finnes det ingen annan möjlighet än att denna fråga underkastas en ny och ingående prövning. Och jag får erkänna, att jag har den känslan, att en sådan verkligen är av behovet påkallad och att vad som nu föreslås av Kungl. Maj:t är ganska litet, det erkänner jag. Men såsom saken nu ligger, kan jag icke tänka mig, att det är möjligt för riksdagen, att utan vidare utredning i fråga gå att besluta i enlighet med ett par enskilda motionärs förslag. Jag måste därför, herr vice talman, anhålla att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr vice talman! Med anledning av ett par sakuppgifter som lämnats nödgas jag besvara kammarerna med ett par, tre ord.

Här yttrades av herr Kaijser, att i den kommitté, som behand-

lade denna fråga, hade det icke setat någon provinsialläkare, utan endast ett par förste provinsialläkare, och att det vore anledningen till, att förslaget är sådant det blivit. Jag tror icke, att det är skäligt och riktigt att på det sättet bedöma frågan. Jag förmodar, att dessa första provinsialläkare, som tidigare hava varit provinsialläkare, i alla avseenden voro kompetenta att bedöma denna fråga och att de icke sett den ur egoistisk synpunkt, utan att deras ståndpunkt dikterats av den insikt och sakkunskap de ha på området. Och jag kan icke inse, att de kommit till något praktiskt resultat. Ty det förhåller sig ju så, herr Kaijser att totalresultatet icke blir 700 kronor för provinsialläkarna och 2,000 för förste provinsialläkarna, utan man måste fasthålla, att resultatet är 2,000 kronor för förste provinsialläkarna och 1.800 kronor för provinsialläkarna, därav 1,100 kronor beräknats härflyta av taxeförhöjningen och 700 kronor i löneförhöjning.

Här har man sagt, att taxan gäller ifrån den 1 januari i år och att det i allt fall icke inträtt någon ändring med tillgången på provinsialläkare. Ja, det är klart, att taxan icke kan så omedelbart verka, sedan den trätt i tillämpning. Innan det samlade resultatet i form av sammanförda årsinkomster föreligger, kan den icke påverka utvecklingen på detta område. Men är det så, att man skall reglera var tredje eller fjärde månad med avseende på resultatet under dessa månader, då skall man föra ett sådant resonemang, som herr Kaijser gjort. Men det kan väl icke vara kammarens mening.

Vad en ärad talare på Blekingebänken, som var med i kommittén, i detta avseende understroök om bostadsfrågans vikt håller utskottet med honom om. Det är en viktig fråga. Men han erkänner också, att i detta avseende — ett avseende — som han ansåg vara avgörande för möjligheten att avhjälpa läkarbristen i en hel del distrikt — har utskottet gjort ett så starkt och förpliktande uttalande för vederbörande som det var möjligt att göra i fråga. Frånvaron av goda bostäder är förvisso inom många distrikt en av anledningarna, varför man icke får söka till befattningarna. Samma talare sade ifråga om lönerna, som han måste vitsorda ha föreslagits efter en ingående utredning, att de voro tillräckliga, ehuru han yttrade, att svårigheterna blivit större sedan dess. Men det är ju så, att läkarna nu få räkna dyrtidstillägg på lönerna. De löne-regleringar, som man nu avser att genomföra, gälla åter de normala förhållandena.

Ytterigare har man sagt: Vad det framför allt gäller är att få provinsialläkare! Och herr Holmquist pavisade, att här var fråga om en särskild viktig sak, om folkets hälsoförhållandena och att man måste kämpa mot sjukdomarnes svåra fara. Ja, i det avseendet har statsutskottet visserligen icke avvisande mening. I fjol, när det föreslogs att bevilja 33 nya provinsialläkar-distrikt, så var statsutskottet med om samtliga dessa, utan att göra någon prutning i detta avseende. Statsutskottet understyker i år i sitt utlåtande med anledning av förslag till omreglering av ett extra provinsial-

Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)

läkardistrikt, att Kungl. Maj:t i fortsättningen måtte uppmärksamma de behov till omreglering av dessa distrikt som med större eller mindre styrka göra sig gällande och, så snart lämpligen ske kan, till riksdagen inkomma med förslag, vartill förhållandena giva anledning. Sålunda, utskottet har behjärtat nödvändigheten av, att man på det området lämnar hjälp i så stor utsträckning som möjligt. Och det har skett i den utsträckning, som man från vederbörande sakkunnige påkallat.

Slutligen vill jag, när herr Holmquist säger, att statsutskottet icke tycks inse, att det här är en fråga, som skall bedömas ur en särskild synpunkt, för min del säga, att i varje lönefråga, vari jag hört herr Holmquist yttra sig, har han alltid ansett att speciella skäl i den löneragan tala för det högre lönebeloppet.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Holmquist: Herr vice talman! Jag får verkligen säga, att jag blir den siste ärade talaren ganska tacksam om han kan uppgiva när jag uttalat mig i några lönefrågor. Jag har avhållit mig, därför att jag själv varit med om och stått som mottagare vid den stora allmoseutdelningen. Därför har jag fullkomligt tegat; men om han menat några pensionsfrågor, där det varit en bestämd skillnad mellan bankoutskottets och statsutskottets sätt att se sakerna, så tror jag, att jag vill giva honom rätt. Detta om en obetydlighet som mycket litet inverkar på det föreliggande ämnet. Detta är ett »argumentum ad hominem», som icke kan ha någon betydelse.

Jag kan uppriktigt säga, att jag däremot knappast sett någon lönefråga, där icke den ärade talaren stått på den stora sparsamhetens fasta grund.

Jag begärde ordet, när herr Ekelund uttalade sig. Han ville bestämt poängtera, att det icke finnes något *särskilt* sätt för statsutskottet att betrakta dessa frågor. Det har att betrakta dem både ur yttre rent formell synpunkt och med hänsyn till realiteten. Ja det är ju möjligt, men det är, som en utav kammarens ledamöter här sade: »Ja, ja, men det finnes ändå en viss kamrerare- och kassörssynpunkt att se vissa saker ur», och jag kan inte neka till att han har ganska rätt, just då det gäller en sådan här fråga.

Här säges det nu, att man bör vänta och se förhållandena an, och är det så, att det inte går i lås, så gör man en ny utredning, och när den utredningen är gjord, kommer den in till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t överlämnar ärendet till Sveriges riksdag, och denna remitterar det till statsutskottet, som får pröva det. Ja, men mina herrar, kan man säga detta under det förhållande, att en hel kår decimeras? Hur långt vill man egentligen, att det skall gå med provinsialläkarkåren, innan man anser, att något bör göras? Då en femtedel redan nu är borta, kan man, förmodar jag, anta, att det tortsätter i samma nedåtgående kurva, så att det inte dröjer länge, förrän halva antalet är borta. Jag kan inte förstå,

att man, logiskt sett, kan se denna fråga ur en annan synpunkt än den jag nu tillåtit mig skissera.

Den ärade talaren sade jämväl, att han dock för sin del hade den uppfattningen, att de av Kungl. Maj:t nu föreslagna beloppen voro väl laga. Men så sade han tillika: De här nya beloppen, som komma till enligt reservanternas förslag, äro i alla fall inte så stora, att de kunna väsentligt inverka på provinsialläkarekårens rekrytering. — Ja, hur vet man det? Det är åtminstone ett försök.

Jag tillåter mig att påminna om vad en mycket erfaren ledamot av konstitutionsutskottet här enkelt yttrade, nämligen att statsutskottet har initiativrätt. Varför har inte statsutskottet med sin rika erfarenhet kommit med förslag om lämplig förhöjning? Jag tar för alldeles givet, att om utskottet velat det, skulle icke några formella hinder ha lagt sig i vägen för det. Jag har en viss känsla också utav, att detta är för litet, men i det prekära läge hela denna fråga nu befinner sig, är det bäst att försöka med detta lilla. Kanhända icke så obetydligt kan vinnas på den vägen.

Herr Ekman yttrade, att, den välvilja, statsutskottet hyste mot provinsialläkarekåren, vid ett föregående tillfälle uppenbarat sig i statsutskottets hemställan om inrättande av 33 nya provinsialläkaredistrikt. Jag vill då säga: Vad hjälper det, om det inte finns några läkare? Inte blir folkets hälsostand bättre om det blir 100 och 33 nya provinsialläkaredistrikt och det inte finnes några som vilja verka som läkare där. Det är väl just den frågan som skall lösas, hur man skall få fram läkare, som folket kan anlita.

Under sadana förhållanden vill det synas mig, som om det allörda skälet är bra litet värt.

Jag tillåter mig att vidhålla mitt yrkande.

Herr Petrén, Alfred: Herr talman! Då båda de representanter för utskotts majoriteten, som yttrat sig, till stöd för utskottets ståndpunkt anfört, att denna överensstämmer med medicinalstyrelsens utlåtande i frågan, kan jag inte undrlåta att erinra om vad som här redan förut av herr Almer m. fl. framhållits, nämligen att medicinalstyrelsen visserligen tidigare uttalat sig för de löner, som de sakkunniga sedan föreslagit och Kungl. Maj:t nu begär, men att medicinalstyrelsen, sedan denna proposition avgivits, i en ny framställning till Kungl. Maj:t har framhållit, att dessa sålunda föreslagna löner för provinsialläkarna äro för små och måste väsentligen höjas, om man skall kunna få provinsialläkarekåren rekryterad.

Man har som skäl för utskottets ståndpunkt också anfört, att man borde vänta och se vad resultatet bleve av den förhöjning av taxan, som beslöts vid förra riksdagen. I omnämnda sist avgivna underdåniga framställning i ärendet har medicinalstyrelsen bland annat framhållit, att man icke kan räkna med att inkomsterna av praktiken bli i någon högre grad ökade på grund av taxaförhöjningen, och det beror naturligtvis därpå, att då *minimitaxan* alltjämt är densamma som förutvaraande taxa, nämligen 1 krona, och fler-

Lönereglering
för provinsial-
läkare m. m.
(Forts.)

talet av de hjälpsökande icke erlägger mer än efter minimitaxan, kan det inte bli så synnerligen stor ökning i inkomsten genom den nya taxan. Att denna inte heller lockar läkare in på provinsialläkarebanan framgår också därav, att sedan förra årets ingång har antalet lediga provinsialläkar-distrikt i riket mer än fördubblats.

Då jag för min del anser, att det är vår skyldighet att göra vad vi kunna för att inte den hjälpbehövande allmänheten i än större utsträckning blir utan läkarhjälp, ber jag, herr talmän, att få yrka bifall till reservationen, under framhållande av att medicinalstyrelsens nuvarande ståndpunkt i frågan icke sammanfaller med utskottets ståndpunkt utan att *reservanterna* kunna stödja sig på medicinalstyrelsens uppfattning i frågan.

Herr Carlsson: Detta är en fråga, som särskilt berör landsbygden. Vad städerna angår, har det där, såvitt jag har mig bekant, ej varit någon brist på läkarekrafter utan tvärtom, och då sålunda frågan särskilt berör landsbygden, har jag ansett mig böra yttra några ord och därvid i synnerhet fästa mig vid förhållandena i min egen hemort.

Inom det distrikt jag tillhör har ej funnits någon läkare på över tre års tid, och ungefär lika länge ha de angränsande distrikten, Glava och Malsjö, varit vakanta. Av detta framgår, hur bekymmersam ställningen är med avseende på läkarevården på landsbygden. Skall någon förändring till det bättre vara att förvänta, är det efter min mening endast en utväg, nämligen en verksam förbättring av inkomstmöjligheterna för provinsialläkarna, så att denna bana blir mera lockande. Den höjning Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet tillstyrkt anser jag för knappt tilltagen. Detsamma skulle även kunna sägas om reservanternas förslag, men då ingen utsikt att komma längre förefinnes, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, dels ock, av herr *Almer*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas med de ändringar, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 117, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Almers under överläggningen framställda yrkande. *Lönereglering för provinsialläkare m. m.*

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda: *(Forts.)*

Ja — 29;

Nej — 54.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av försäkringsinspektionen m. m. *Omorganisation av försäkringsinspektionen.*

Utskottet, som icke haft något att erinra mot vad Kungl. Maj:t i nu ifrågavarande proposition, nr 182, föreslagit, hade i föreliggande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna en i utlåtandet intagen avlönings- och omkostnadsstat samt övergångsstat för försäkringsinspektionen, att tillämpas från och med år 1920;

b) godkänna vissa angivna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i avlöningsstaten upptagna avlöningsförmånerna;

c) förklara

att en var, som med eller efter ingången av år 1920 tillträdde ordinarie befattning vid försäkringsinspektionen, skulle vara pliktig att underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser;

att den nuvarande registratorn hos försäkringsinspektionen skulle såsom övertalig med samma tjänstgöringsskyldighet som hittills uppföras å övergångsstaten;

att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid försäkringsinspektionen — utom nämnde övertalige tjänsteman — vilka icke före viss av Kungl. Maj:t bestämd dag anmälde, att de ville övergå till den nya avlöningsstaten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle, liksom den nuvarande registratorn hos försäkringsinspektionen, varda bibehållna vid dem enligt hittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som hittills tillkommit dem; samt

att, så länge den nuvarande registratorn hos försäkringsinspektionen kvarstode vid sin nu innehavande befattning i ämbetsverket, den å den nya avlöningsstaten uppförda kvinnliga biträdesbefattningen av tredje lönegraden ej måtte tillsättas; skolande under tiden den för denna biträdesbefattning i staten uppförda avlöning besparas;

d) medgiva, att kostnaderna för försäkringsinspektionens verksamhet enligt fastställd stat finnge utgå av de bidrag, som enligt lagen om försäkringsrörelse den 25 maj 1917 och lagen den 24 juli 1903 om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrö-

Omorga-
nisation av
försäkrings-
inspektionen.
(Forts.)

relse här i riket skulle av försäkringsanstalterna årligen erläggas till bestridande av kostnaden för försäkringsinspektionens organisation och verksamhet;

e) besluta, att de pensioner, som med tillämpning av lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension komme att beviljas tjänstinnehavare vid försäkringsinspektionen, skulle utgå av försäkringsanstalternas förenämnda bidragsmedel;

f) från och med år 1920 höja det å riksstaten uppförda ordinarie reservationsanslaget till upprätthållande av försäkringsinspektionens verksamhet, att direkt utgå av bidrag till försäkringsinspektionen, från 59,300 kronor med 25,900 kronor till 85,200 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *E. A. R. Lillienau*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava viss ändrad, i reservationen angiven lydelse.

Herr *Lillienau*: Då jag har anmält min reservation till detta statsutskottets utlåtande, skall jag anhålla att få yttra några ord.

Den institution det här är fråga om har under årens lopp utvidgats från en mycket ringa början, i det att den ursprungligen bestod utav endast en person, som tjänstgjorde som försäkringsinspektör. Emellertid har, som sagt, institutonen nu växt därhän, att den i enlighet med den stat, varom förslag nu framlägges till riksdagens godkännande, skulle komma att bestå av 11 ordinarie tjänstemän, och dessutom äro ställda i utsikt åtskilliga extra ordinarie. Den utgiftsstat, varmed inspektionen hitills rört sig, har gått upp till 59,300 kronor. Den föreslås nu ökad med ett belopp av 25,900 kronor och skulle således komma att utgöra 85,200 kronor.

Emot dessa öknningar i kostnaden för försäkringsinspektionen i vad samma utgöra löneförhöjningar har jag icke velat inlägga någon gensaga, utan jag har endast velat göra en erinran beträffande föremålet för inspektionens verksamhet. Det förefaller nämligen för dem, som följa denna verksamhet — det är naturligtvis i främsta rummet utövarna av försäkringsrörelsen här i vårt land — som om denna inspektionens utveckling och den kostnad, som kräves för engagerandet av dessa tjänstemän, icke skulle behöva nå en sådan höjd, därest inspektionen begränsade sig till de uppgifter, som densamma enligt Kungl. Maj:ts instruktion har att fylla. Dessa uppgifter angivas i instruktionens § 1, där det säges, att »försäkringsinspektionen åligger:

dels att utöva den i lagen om försäkringsrörelse den 25 maj 1917 föreskrivna tillsyn över försäkringsbolag så ock för visst fall den där föreskrivna särskilda administration av sådant bolags bo,

dels att, på sätt i lagen om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket den 24 juli 1903 stadgas, taga befattning med dylika anstalts verksamhet,

dels att föra det i 244 § i lagen om försäkringsrörelse föreskrivna försäkringsregister,

dels att biträda chefen för civildepartementet med beredande till underdanig föredragning av på Kungl. Maj:ts prövning ankommande ärenden rörande försäkringsväsendet.»

Emellertid har under de gangna åren det icke kunnat undgå att ådraga sig uppmärksamhet av försäkringsverksamhetens utöfvare, att försäkringsinspektionen också trots sig böra utsträcka sin verksamhet över ett mycket vidsträckt område. Det föreligger uti riksdagens handlingar en erinran om detta förhållande. I andra kammarens protokoll för 1913 finnes återgiven en interpellation, däri en av kammarens ledamöter vände sig till chefen för civildepartementet med en förfrågan, om det kunde vara i enlighet med inspektionens uppdrag att inordna svar på vissa frågor berörande brandstatistik enligt en mycket vidlyftig samling formulär; det var icke mindre än närmare 200 sådana formulär som till olika brandförsäkringsanstalter hade utsänts från inspektionen med anhållan om ifyllande. Därvid gav statsrådet ett svar av lugnande beskaffenhet, och saken fick i vad på försäkringsinspektionen ankom förfalla. Inspektionen kunde icke vidhålla sitt yrkande på dessa formulärs ifyllande. Detta var år 1913. Vid ett par senare tillfällen ha liknande stora omfattande förslag utgått från inspektionen, vilka ha vållat respektive försäkringsanstalter ett drygt arbete, men varmed man icke ens har kunnat förstå meningen och vilket också till sist resulterat i ingenting.

Nu befarar man, att om denna utveckling med ett ökat antal tjänstemän och med ökad befogethet och kapacitet för dessa fortgår, så kommer inspektionen att alltjämt fatta sin uppgift på samma sätt, d. v. s. att den i stället för att endast vara en *kontrollerande myndighet* anser, att den bör *fastslå riktlinjerna för svensk försäkringsverksamhet i alla olika branscher*. Detta har man ansett icke vara på sin plats, och jag har därför också begagnat detta tillfälle för att försöka fästa inspektionens och vederbörandes uppmärksamhet på näringsutövarnas önskningsar i detta avseende.

Det har vidare vid detta ärendes förberedande behandling hos Kungl. Maj:t pekats på en annan omständighet, som jag också tillåtit mig beröra i min reservation. Som bekant bestridas kostnaderna för försäkringsinspektionen genom bidrag av de enskilda försäkringsanstalterna i form av en viss avgift, i promille av respektive anstalters i Sverige uppburna premieinkomst. Det årliga beloppet av dessa bidrag har under årens lopp kontinuerligt ökats, och de ha ökats till en sådan grad, att vid utgången av 1917 visade sig ha uppstått ett överskott på dessa bidrag av ej mindre än 313.000 kronor. Under sådana förhållanden har från olika försäkringsanstalter tid efter annan riktats framställning till Kungl. Maj:t om att denna bidragssats, en promille, måtte reduceras. Meningen är ju endast, att bidraget skall räcka till att bestrida *avlönningar* och *expenser* för inspektionen men icke att bilda någon reservfond, som kan användas vare sig till inrättande av ett bibliotek, än mindre till uppförande av en fastighet eller något dylikt. Man har därvid tänkt sig, att när nu en stor del av dessa försäkringsbolag ha att

Omorganisation av försäkringsinspektionen.

(Forts.)

Omorga-
nisation av
försäkrings-
inspektionen.
(Forts.)

dragas med högst betydande skatter, skulle man kunna hoppas på att dessa av inspektionen samlade, reserverade medel, måtte i främsta rummet användas till besvär vid av inspektionens kostnader och att därigenom någon lindring i bidragsplikten skulle kunna medgivas samt att för framtiden icke större promillesats uttaxerades än som verkligen vore av behovet påkallad.

Med hänsyn till denna sena timma vill jag icke onödigtvis upptaga kammarens tid med denna sak, utan ber, herr greve och talman, att få inskränka mig till att yrka bifall till min reservation, som ju endast avser en ändring av och tillägg till motiveringen till utskottets utlåtande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Ja, för omväxlings skull har man nu fått höra en talare, som tyckte, att statsutskottet alltför välvilligt behandlat en statsinstitution och som föreslår en motivering, i vilken man skall uttala den förvisningen, att denna institution icke måtte utveckla sig på det sätt, den själv förutsätter, och som uttrycker den mening, att kostnaderna för institutionen i fråga böra begränsas. Talaren förklarade emellertid, att han i detta avseende var representant för uppfattningen hos den nu ifrågakvarande näringsens utöfvare, dvs. för de bolag, som äro kontrollerade av försäkringsinspektionen. Jag måste emellertid säga, att det är endast en del, och jag tror det är endast en mindre del, av dessa försäkringsanstalter, som se saken på samma sätt som den sista ärade talaren.

Beträffande den lönereglering för försäkringsinspektionen, som nu föreligger sade man ifrån försäkringsinspektionens egen sida, att vad som nu förslås ju egentligen endast innebure en mindre del av en större omorganisation, som var ifrågasatt. Och i detta sammanhang framställdes särskilt från försäkringsanstalterna i Stockholm den önskan, att vid en omorganisation måtte vid försäkringsinspektionens sida sättas en nämnd, bestående av ett antal från den praktiska försäkringsverksamheten utsedda män, som skulle ha tillfälle att vid inspektionens behandling av de olika ärendena göra de erinringar och påminnelser, som denna nämnd kunde finna skäligen. Och dessa försäkringsanstalter påyrkade i särskild framställning, att det mycket snart borde tillsättas en dylik nämnd, och att den omorganisation, som med dess bildande vore förbunden, mycket snart borde komma till stånd, sålunda önskingar, som stå i klar och rak strid mot de önskemål, åt vilka den sista ärade talaren givit uttryck.

Statsutskottet har icke tagit position vare sig för den ena eller andra av dessa sines emellan stridiga ståndpunkter utan har i föreliggande fråga endast nöjt sig med att pröva det omorganisationsförslag, som nu föreligger, och har tillstyrkt de förändringar i organisationen, som blivit förordade av löneregleringskommittén och föreslagna av Kungl. Maj:t. Jag tror inte det kan vara lämpligt och riktigt, att riksdagen på det sätt, som den föregående ärade talaren hemställde, skulle i fråga om denna organisations utveckling uttala

vissa bestämda önskemål, och därtill foga den förhoppningen, att försäkringsinspektionens verksamhet måtte begränsas samt förklara att de uppgifter, som Kungl. Maj:t i nu gällande instruktion givit försäkringsinspektionen, skulle visa sig till fyllest för längre tid framåt. Det lär väl vara lämpligt och riktigt, att en fortsatt utredning får klarlägga den saken och att icke riksdagen på förhand genom ett dylikt uttalande binder Kungl. Maj:ts möjligheter i detta avseende.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr Lillienau: Herr greve och talman! Endast ett par ord. Jag befarar, att den sista talaren, som gjorde sig till tolk för utskottets uppfattning, har något missförstått meningen med denna nämnd, som enligt redogörelse i den kungl. propositionen föreslagits. Jag tror icke, att nämnden är avsedd att utgöra en utbyggnad på försäkringsinspektionen, utan deras mening, som kommit fram med detta förslag — vilka inom parentes sagt icke utgöra någon större del av den svenska försäkringsvärlden utan huvudsakligast bestå av en del livförsäkringsbolag i huvudstaden — har tvärtom varit, att den skulle utgöra en hämsko på försäkringsinspektionen; fråga om de åtgärder, som även av dessa förslagsställare i flera fall ha ogillats. Emellertid har ju denna fråga angående nämnden icke upptagits av Kungl. Maj:t, som mycket riktigt säger, att detta är ett ärende, som måste tagas under mycket noggrant övervägande. Inom parentes sagt kan jag nämna att en stor del av de s. k. sakförsäkringsbolagen icke äro böjda för att få denna nämnd tillsatt. Sålunda har jag i mitt föregående yttrande icke tagit hänsyn till denna nämnd utan blott avsett inspektionen, sådan den nu är.

Medan jag har ordet, skall jag be att få säga, att det icke är någon av de svenska försäkringsanstalterna som har något emot en kontroll; och den svenska försäkringsvärlden har verkligen icke visat sig vara i behov av någon större grad av kontroll i jämförelse med vad fallet är med dylik försäkringsverksamhet inom våra grannländer eller inom Europa för övrigt. Men vad man här i landet har ansett överflödigt, det är detta ingripande i och rentav förkvävande av det enskilda initiativet, som man har tyckt sig spåra på sista tiden genom inspektionens åtgöranden, och det är mot detta som jag har velat inlägga en protest genom det av mig föreslagna uttalandet i motiveringen, vartill jag alltså anhåller få yrka bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom rörande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på nu föredragna utlåtande endast yrkats att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På härefter gjord proposition bifölls detta yrkande.

Angående motiveringen, yttrade herr talmannen vidare, vore yrkat, dels att utskottets motivering skulle godkännas, dels ock att

Omorga-
nisation av
försäkrings-
inspektionen.
(Forts.)

*Omorga-
nisation av
försäkrings-
inspektionen.
(Forts.)*

det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtan-
det avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet härmed; och för-
klarades propositionen på godkännande av utskottets motivering vara
med övertygande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtan-
den:

nr 119, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under andra huvud-
titeln gjorda av statsverkspropositionen och propositionen om till-
läggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående anslag för
beredande av tillfällig förstärkning av Göta hovrätt samt hovrättens
över Skåne och Blekinge arbetskrafter;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-
visande av anslag å tilläggsstat för år 1919 under andra huvudtiteln
för täckande av vissa förskott;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående för-
höjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
ytterligare statsbidrag till driftkostnaderna under år 1918 vid er-
kända alkoholistanstalten hemmet Gunnarskog;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stats-
bidrag till täckande av förlust å föreningens för bistånd åt vanföra
i Skåne verksamhet; samt

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-
slag till täckande av kostnader för kol och olja, som åtgått för fri
bogsring genom Falsterboleden.

Vad utskottet i dessa utlåtan-
den hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets memorial
nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets
betänkande nr 35 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med
förslag om vissa, för ernående av jämkningar i fördelningen av den
kommunala skattebördan erforderliga ändringar i förordningen den
28 oktober 1910 angående bevillning av fast egendom samt av in-
komst, dels ock i ämnet väckta motioner, godkändes den i detta me-
morial föreslagna voteringspropositionen.

*Ang. Helge-
andsholmens
slutliga
ordnande.*

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 49, i anledning av
fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående Helgeandsholmens
slutliga ordnande.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hem-
ställt, att riksdagen måtte

dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att i överens-
stämmelse med vad i utlåtan-
det angivits låta utreda frågan om Helge-
andsholmens slutliga ordnande,

dels ock bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus för ändamålet använda ett belopp av förslagsvis 15,000 kronor.

Ang. Helgeandsholmens stulliga ordnande.
(Forts.)

Herr Ström: Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttrycka den uppfattningen, att den fråga, som här föreligger, är utav den allra största betydelse för Stockholms skönhet och dess centrala delars utseende. När man tänker på, vilka stora synder som riksdagen och icke minst dess statsutskott under de senaste årtiondena begått gentemot Stockholm, dess natur och dess skönhetsvärden, så måste man finna, att det endast är en ringa gärd av gottgörelse, som nu föreslås, när man har för avsikt att åtminstone i någon mån vidtaga åtgärder, som kunna sägas vara till förmån för Stockholms naturliga skönhetsvärden. Jag vill erinra om, hur byggandet av detta riksdags-hus har vanställt en utomordentligt naturskön plats i Stockholm, och hur den flottstationsutvidgning, som vi för endast kort tid sedan här beslöto genomföra, kommer att spoliera väsentliga natur- och skönhetsvärden i Stockholm — för att nu bara taga ett par exempel.

Om man nu önskar och hoppas, att vad som här förberedes, skall gå i en annan riktning än de åtgärder i samband med Stockholms natur, riksdagen förut vidtagit, synes det, som om det hade varit lämpligt att uti motiveringen till detta förslag inrymma ett större inflytande åt de speciellt arkitektoniska och konstnärliga intressena. Jag vill ge utskottet det erkännandet, att dess förslag innebär en förbättring i förhållande till riksgäldskontorets förslag; men det är i alla fall endast ett ringa inflytande som har givits här åt de verkligt avgörande sakkunniga. Av 9 ledamöter i den föreslagna nämnden skulle endast 3 vara representanter för de konstnärliga intressena. Detta är enligt mitt förmenande alldeles för ringa antal, och man får nu allvarligen hoppas, att riksgäldsfullmäktige tillse, att även bland de fyra ledamöter, som av dem skola utses, den konstnärliga sakkunskapen blir representerad. Man skulle också kanske ha kunnat hoppas, att Stockholms stads representation hade blivit något större. Men då föreliggande förslag även i detta avseende innebär ett framsteg gentemot vad riksgäldsfullmäktige föreslagit, så får man resignera.

Jag har med dessa ord endast velat ge uttryck för den uppfattningen, att man, när nu denna utomordentligt viktiga fråga skall avgöras, bör tillse, att de konstnärliga synpunkterna komma helt och fullt till sin rätt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa egnahemsväsendet berörande frågor jämte sex i ämnet väckta motioner.

Ang. vissa egnahemsväsendet berörande frågor.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte,

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106 och motionerna nr 175 i första kammaren, av herr *von Essen*, och nr 362 i andra kammaren, av herr *Sjölander*, samt med avslag å motionerna i andra kammaren nr 75, av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl., nr 363, av herrar *Olsson* i Ramsta och *Osberg*, samt nr 364 och 365, av herr *Magnusson* i Skövde,

A) antaga vissa angivna allmänna villkor och bestämmelser för statens egnahemslånerörelse i enlighet med det av chefen för jordbruksdepartementet framlagda förslaget med den ändring med avseende å 6 §, utskottet i utlåtandet föreslagit, att tillämpas för alla lån, som beviljades för år 1920 eller senare år, samt att beträffande §§ 12, 22 och 23 från och med år 1920 gälla även lån, som dessförinnan beviljats;

B) å extra stat för år 1920 anvisa, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas, såsom bidrag till anställande av jordbrukskonsulenter ett reservationsanslag av 150,000 kronor, under villkor att övriga kostnader för konsulenterna bestredes av landsting, hushållningssällskap eller eljest samt på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva;

C) antaga i denna punkt angivna allmänna villkor och bestämmelser för lån från jordförmedlingsfonden i enlighet med det av chefen för jordbruksdepartementet framlagda förslaget, att tillämpas för alla lån, som beviljades efter 1920 års ingång, samt att beträffande § 12 från och med nämnda år gälla även lån, som dessförinnan beviljats;

D) till jordförmedlingsbyråer för egnahemsrörelsen på extra stat för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 26,000 kronor;

E) till anordnande av en egnahemsavdelning inom jordbruksdepartementet enligt av departementschefen framlagt förslag å extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 22,000 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *Ericsson*, *Aaby*, greve *Wachtmeister*, friherre *Siferschiöld*, samt herrar *Öhman*, *Vasseur*, *Andersson* i Grimbo och *Larsson*, som ansett, att räntan bort föreslås i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag.

Greve *Wachtmeister*, *Axel*: Herr greve och talman! Vid detta betänkande hava sju av utskottets ledamöter reserverat sig mot utskottsmajoritetens åtgärd att sänka den av Kungl. Maj:t föreslagna räntesatsen från 5 till 4 $\frac{1}{2}$ %. Vi hava ansett, att en räntesats på 5 % nu är en ytterligt lindrig räntesats, som är ändå lindrigare än 3,6 % var på den tid, när egnahemslån först utlämnades. Det är ju så, att från denna ränta måste dragas den halva procent staten betalar i förvaltningsarvode. Skulle nu utskottsmajoritetens förslag om 4 $\frac{1}{2}$ % ränta av kammaren bifallas, skulle detta faktiskt betyda, att staten endast skulle få 4 % ränta. När man tänker på den storartade utveckling, som egnahemsrörelsen är avsedd att taga, skulle det för statsfinanserna betyda mycket stora belopp. Detta om detta.

Dessutom hava vi ansett, att det icke skulle vara en sund utveckling av egnahemsrörelsen att basera densamma på så att säga ett fat-

tigunderstöd ifrån statens sida. Egnahemsrörelsen skall säkerligen gott kunna stå sig själv, även om staten något så när får tillbaka den ränta, som staten själv får betala, när den skall låna pengar, vilket den i alla händelser icke helt och hållet får.

*Ang. vissa
egnahemsvä-
sandet berö-
rande frågor.*

(Forts.)

På denna grund hava vi reserverat oss och hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag med avseende på räntesatsen, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Hellström: Herr greve och talman, mina herrar! Då det gäller att taga ståndpunkt i denna fråga, om man skall sätta räntan på egnahemslånen till $4\frac{1}{2}$ eller 5 %, måste man naturligtvis avväga mot varandra de socialpolitiska och statsfinansiella skälen. Jag tror, att om man gör ett sådant övervägande, man då skall komma till det resultatet, att utskottet haft fullgoda skäl för sitt förslag.

Det har förut varit en ränta på 3,6 %. Då egnahemssakkunniga avgåvo sitt yttrande, förelåg också ett förslag att höja räntefoten, men efter en mycket ingående undersökning av förhållandena föreslog egnahemssakkunniga, att man skulle behålla räntefoten vid det ursprungliga beloppet 3,6 % och motiverade detta därmed, att hela denna rörelse är av så stor social betydelse, att staten bör kunna vidkännas uppoffringar av ganska stora belopp för att befrämja den. Å andra sidan fruktade man, ifall räntan skulle höjas, att det skulle bli ett avbräck i egnahemslånerörelsen. Detta återigen grundade man på den kännedom, som kommitténs ledamöter hade om vilka svårigheter som möta för de personer, som med lån ur egnahemslånefonden skola bilda ett nytt hem. Det är i allmänhet medellösa personer, som under den första tiden hava mycket stora svårigheter att kunna åstadkomma de penningmedel, som erfordras dels för att uppehålla familjen och dels också samtidigt för att utföra det arbete, som är nödvändigt för bildandet av det egna hemmet. Då detta de sakkunniges förslag var ute på remiss till de olika hushållningssällskapen, uttalade sig de flesta hushållningssällskapen för att man borde bibehålla räntan vid den låga satsen av 3,6 %. En del av hushållningssällskapen framhöll, att det visserligen av statsfinansiella skäl kunde anses vara olämpligt, att man gjorde en höjning, men samtidigt påpekade dessa, som förordade en höjning, att man skulle se till, att denna höjning bleve vidtagen så försiktigt som möjligt.

Nu har jordbruksutskottet också ansett, att en höjning bör företagas. Men utskottet har ansett, att denna höjning icke borde sättas högre än från 3,6 % till 4,5 %. Man måste ju, då det gäller denna sak, taga hänsyn till att det är för en mycket lång tid, för vilken räntesatsen kommer att bestämmas för de särskilda lånen. Kungl. Maj:t har, då Kungl. Maj:t nu föreslog, att räntan skulle höjas till 5 %, haft det tydligt för sig, att det skulle komma att erbjuda alltför stora svårigheter för egnahemslånetagarna, om man skulle bibehålla samma avbetalning som förut på lånen och samtidigt höja räntan. Därigenom skulle det belopp, som de enskilda låntagarna skulle komma att få betala, bli alltför stort. För att nu komma ur denna svårighet, har Kungl. Maj:t föreslagit, att man skulle höja räntan men samtidigt också sänka

Ang. vissa
egnehemsvä-
sendet berör-
rande frågor.
(Forts.)

amorteringen, så att annuiteten, d. v. s. den ränta och avbetalning som samtidigt skulle betalas på lånet, fortfarande skulle bli densamma som hittills på den del av lånet, som skulle amorteras, nämligen 6 % för jordbrukslån och 7 % för bostadslån. Detta har återigen lett till att amorteringstiden kommer att bli oskäligt lång. Förut har amorteringstiden varit för jordbrukslån 26 år för amorteringsdelen, d. v. s. för halva delen, varjämte man haft tre år räntefria. Det har sålunda åtgått 29 år för att betala hälften av ett jordbrukslån. Låntagarna ha sedan fått behålla lånet under ytterligare 5 år, innan de behöft betala den återstående delen och sålunda har den sammanlagda lånetiden kommit upp till 34 år. Det förefaller att vara en ganska lång tid. Men genom att nu bestämma, att räntan skall sättas till 5 %, och samtidigt icke skall göras någon höjning av amorteringen, så kommer man till det resultatet, att en låntagare, som fått ett jordbrukslån, kan komma att hava detta lån i ej mindre än 47 år. Under de första 42 åren har han betalt ena hälften av lånet, och under de återstående fem åren skall han återbetala andra hälften. Det är alldeles tydligt, att detta medför ganska väsentliga olägenheter för låntagaren men också för staten, som då får betala det fastställda förvaltningsbidraget under så mycket längre tid; och jag skulle vilja hemställa till herrarna, som nu anse, att det nuvarande tidsläget är sådant, att man bör taga en högre procent, om det verkligen kan vara skäl i att låta de exceptionellt höga räntesatser, som för närvarande äro gällande, bestämma räntan för en tid framåt av 47 år. Nog är det väl sannolikt, att räntefoten kommer att hålla sig hög ganska länge, men det finns väl ingen, som vill påstå, att det är sannolikt, att den nuvarande höga räntefoten skall komma att hålla sig så länge som ett halvt århundrade framåt. Detta har för utskottet varit ett synnerligt tungt vägande skäl, varför utskottet har ansett, att man bör gå tillväga med försiktighet, då det nu gäller att höja räntan. Enligt min mening har utskottet därvidlag funnit den rätta medelvägen, då utskottet har föreslagit, att den första höjningen, som nu skulle förekomma här, skulle uppgå till ungefär 1 % eller rättare sagt 0,9 % och att sålunda räntan skulle höjas från 3,6 % till 4,5 %. Jag tror att om man tager hänsyn till dessa förhållanden, skall man finna, att det förslag, som utskottet framställt, har ganska goda skäl för sig. Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Magnusson, Gerhard: Herr talman! Jag kan nästan avstå från att i denna sena timma yttra något i denna sak och endast instämma med herr Hellström, men då jag begärde ordet ungefär samtidigt med honom, var det egentligen för att söka framhålla, att man vid en sådan här fråga icke borde taga hänsyn till de alldeles exceptionella förhållanden, som vi nu leva uti, utan att vi borde taga saken på litet längre sikt och således vara nöjda med att höja räntan från 3,6 % till 4,5 %, eftersom man enligt min mening icke bör betrakta denna fråga ur statsfinansiell synpunkt utan mera taga den såsom en social fråga.

Det är ju dock så, att man med hela denna egnahemslånefråga

söker stimulera intresset för skapandet av egnahem; och då anser jag, att likasåväl som man på ena hållet beviljar rena anslag till ändamålet, kan man i detta fall också vara med om att nöja sig med en ränta, som är lägre än den staten själv får betala för sina egna pengar. Ökningen från 3,6 % till 4,5 % är dock en ökning med $\frac{1}{4}$ och det torde väl ungefärligen böra motsvara vad riksdagen tidigare ansett böra vara normalt för beräkningen av denna procentstats. Jag anser sålunda, att första kammaren i detta fall bör gå med på utskottets förslag om en höjning till 4,5 %.

Här har riksdagen redan 1904 särskilt fäst avseende vid de sociala synpunkterna och bestämde räntan till 3,6 %, oaktat fullmäktige i riksgäldskontoret då förordade 4,5 %. Nu står man åter i samma situation, och jag anser, att det alltså är fullt riktigt, att riksdagen beslutar denna lägre procent, 4,5 %. Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag.

Friherre Hermelin: Herr greve och talman! Jag förstår så väl de synpunkter, som representanten från Norrbottens län framhållit, och jag förstår även, att förhållandena i Norrbotten kunna ställa sig annorlunda än i andra delar av Sverige. Redan så tidigt som då egnahemslånefrågan först var uppe, påvisades, huru låg denna ränta å 3,6 % var, och det har även visat sig — åtminstone i de trakter, där jag varit i tillfälle att följa med egnahemslånerörelsen — huru denna låga räntefot ögonblickligen diskonterats. Man ville försöka hjälpa egnahemslånetagarna, så att de skulle få betala så låg ränta som möjligt, men följden var, att den jord, som försålles, sattes till högre pris till följd av den låga ränta, som låntagaren fick betala. Låntagaren själv tänkte: ja, när jag får så låg ränta, kan jag också betala så mycket mera för jorden! — På detta sätt kanske hans sammanlagda räntavgift blev nästan större, än om han från början hade fått beräkna normal ränta.

Detta har även framhållits i de uttalanden, som hava kommit kommittén tillhanda, och statsrådet framhåller även, att man icke bör fränse från den från vissa håll framhållna synpunkten, att priset på dessa egnahemslägenheter blivit höjt just genom den lägre räntefoten. Statsrådet framhåller ju även, att man från vissa håll, där egnahemsrörelsen energiskt bedrivits, har påyrkat en höjning av räntan för att göra egnahemslånerörelsen fullkomligt sund, såsom statsrådet även säger: »En sådan höjning står också i full överensstämmelse med min redan förut uttalade principiella uppfattning om det nödvändiga i att egnahemsrörelsen erhåller en sund utveckling».

Statskontoret, som efter remiss yttrat sig i ärendet, föreslår, att räntefoten kunde sättas till 5,5 %, och detta torde vara alldeles riktigt med hänsyn till till de höga inlåningsräntor, som staten själv får betala.

Nu tror herr Hellström, att denna räntesats givetvis är allt för hög och att man skall återkomma till normalare läge, och även den siste ärade talaren nämnde något därom. Men jag tror, att vi under en överskådlig tid framåt nog få räkna med en hög räntefot. Departementschefen har ju även frångått statskontorets förslag om 5,5 %

Ang. vissa egnahemsväsendet berörande frågor.

(Forts.)

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

och tillstyrkt en ränteprocent av 5 %. Jag tror, att statsrådet därvidlag har funnit det rätta, ty kan man erhålla ett egnahemslån med en så billig ränta som 5 %, och med de fördelar i övrigt, som lämnas egnahemslåntagaren, anser jag, att egnahemslånerörelsen bör vara tillräckligt socialt gynnad i detta avseende. Att amorteringstiden nu skulle bli något längre, må vara hänt; men när man räknar amorteringstiden i tioal år, torde det icke spela så förskräckligt stor roll.

Jag skall därför, herr greve och talman, för min del be att få yrka bifall till reservanternas förslag, nämligen att räntefoten sättes till 5 %.

Medan jag nu har ordet, skall jag emellertid be att få nämna en annan sak. Detta förslag avser egentligen enligt statsrådets uppfattning endast att vara en slags komplettering av det nuvarande systemet och är icke avsett att vara någon genomgripande förändring. Statsrådet nämner också, att man bör gå fram med en viss varsamhet och se till, att hela denna egnahemsrörelse framgår sund och riktig och får djupa rötter i den svenska jorden. Emellertid är det en förändring, som statsrådet föreslagit, mot vilken jag ställer mig ganska betänksam. Statsrådet följer därvid en enda reservants uppfattning inom den s. k. egnahemskommittén, och det är, att kommunerna skola uppträda såsom låneförmedlare inom sina respektive områden. Jag tror, att det kanske är att gå litet för långt, i synnerhet när man har hushållningssällskap och andra egnahemslåneförmedlare, att nu utsträcka denna förmedling till samtliga kommuner. Man måste också ställa sig ännu mera betänksam, när statsrådet framhåller, att någon särskild säkerhet för kommunernas handhavande icke egentligen behöves, därför att kommunerna äga uttaxeringsrätt. Om man skall tillämpa den principen, att, om t. ex. kommunerna möjligtvis skulle hava skött sin egnahemslåneförmedling på ett sådant sätt, att de skulle förorsakas utgifter och förluster långt utöver vad som står dem till förfogande såsom låneförmedlare, de då skulle äga rätt att uttaxera detta på kommunerna, då är jag rädd för att man i vissa fall kanske alltför kraftigt forcerar fram egnahemslånerörelsen, kanske till skada för vårt lands jordbruk och dess vidare utveckling.

Herr greve och talman! Jag skall nu emellertid be att få yrka bifall, såsom jag nyss nämnde, till reservanternas förslag om räntefotens fastställande till 5 %.

Herr Hellström: Friherre Hermelin framhöll, att man mycket lätt kunde förstå, att förhållandena inom Norrbottens län kunna tala för den uppfattning, som jag kommit till angående låneräntan. Det är emellertid icke någonting, som endast gäller för vissa delar av landet. Jag ber att i det avseendet få framhålla, att flere av de södra länens hushållningssällskap haft samma uttalande, och jag har framför mig ett utlåtande från Kristianstads läns hushållningssällskap, där egnahemslånerörelsen fått den allra största omfattning i hela vårt land. Det heter där: »Skulle räntan höjas, kommer egnahemslånerörelsen att lida härav. Utskottet är medvetet om, att staten lider en icke så ringa förlust å de medel, som upplånas för att utlämnas för främjande av egnahemslånerörelsen, men denna förlust torde åtminstone i viss

mån utjämnas eller ersättas genom den indirekta vinst, som uppstår genom en fortsatt kraftig egnahemsbildning» o. s. v. och efter en ganska lång utveckling av dessa synpunkter slutar uttalandet så: »Statens ränteförlust synes enligt utskottets uppfattning böra anses som ett statens anslag för egnahemsrörelsens främjande». Det tror jag är den riktiga synpunkt, som bör läggas på denna fråga. Man måste naturligtvis erkänna, att genom att sätta räntan så låg som 4,5 % staten verkligen kommer att göra förlust på denna egnahemsrörelse, men den förlusten skall icke betraktas bara som förlust för staten, lika litet som man betraktar övriga anslag till sociala ändamål såsom en direkt förlust, utan man får även taga hänsyn till den indirekta vinst, som staten kommer att göra, genom att den befrämjar egnahemsrörelsen.

Vidare har friherre Hermelin framhållit, att man genom att sätta låneräntan för låg endast skulle befrämja deras intresse, som sälja jordbrukslägenheter, men däremot icke egentligen komma att befrämja själva egnahemsrörelsen. Jag medger också, att förhållandena varit sådana, att i många delar av landet den låga räntan egentligen kommit dem tillgodo, som velat sälja jord till egnahemslänetagare, men det är icke i och för sig beroende på den låga räntan utan på bristande uppmärksamhet från låneförmedlarnas sida. Jag har såsom ledamot av egnahemskommittén haft tillfälle att följa denna fråga ganska nära, och det har visat sig, att i de län, där egnahemsnämnden varit intresserad för sin sak, har den redan förut haft mycket goda medel i sin hand att stäcka en dylik tendens — som visserligen framträtt på sina håll — därigenom att egnahemslänetämnden avslagit ansökningarna och sagt: Vi bevilja icke egnahemslån till fastigheter, som inköpas så dyrt, utan för att ni skall få egnahemslån få ni träffa överenskommelse med säljaren om att erhålla fastigheten på rimliga villkor. En sådan åtgärd har vidtagits i Norrbottens och Västerbottens län och den har visat sig leda till synnerligen gott resultat.

Detta var redan innan vi fått en omorganisation av egnahemslånerörelsen, men nu föreligger förslag om, att egnahemslånerörelsen skall organiseras efter andra grunder än förut. Egnahemsnämnderna komma ju att få särskilda tjänstemän anställda, särskilda egnahemskonsulenter. Vidare kommer att anställas en statens egnahemsinspektör och en central ledning för egnahemslånerörelsen att inom jordbruksdepartementet upprättas. Man skall väl icke förbise denna omorganisation som riksdagen nu går att besluta om. Genom detta beslut, om riksdagen som jag förmodar går att bifalla detta förslag, bli ju egnahemsnämnderna på ett helt annat sätt än förut i tillfälle att kunna möta de tendenser, som uppstå på detta område. Jag tror således icke, att något fog finnes för den farhågan, att fastställandet av en billig ränta för egnahemslån egentligen skall komma säljare av egnahemslägenheter till godo, utan det kommer nog att lända egnahemslånetagarna direkt till nytta.

Herr statsrådet P e t e r s s o n: Herr talman! De talare, som här upprätt för och yrkat bifall till utskottets förslag om den lägre räntesatsen, nämligen 4 1/2 %, ha alla som motiv för detta sitt yrkande

Ang. vissa
egnahemsvä-
sendet berö-
rande frågor.
(Forts.)

framhållit de sociala synpunkterna, och att dessa talade för att hålla räntan nere så lågt som möjligt. Jag vill visst icke bestrida, att sociala synpunkter kunna tala för detta, men om man ser djupare i saken, kanske det icke, rent socialt sett, i längden är så synnerligen stor lycka och fördel med att bygga upp denna egnahemsrörelse på en sådan princip som den, att staten skall i avsevärd grad subventionera den och träda emellan med direkta årliga penningtillskott, såsom det sker, om det blir en skillnad, isynnerhet om den blir stor, mellan statens effektiva ränta, d. v. s. den staten själv betalar, och den staten får igen på dessa egnahemslån. Det är åtminstone för mig tämligen uppenbart, att en sådan egnahemspolitik i längden, om den skulle vinna en mycket avsevärd omfattning, icke låter sig riktigt försvaras, och det tror jag, att herrarna skola få giva mig rätt i. Det är och blir en osund princip, om egnahemsrörelsen skall byggas upp och uppehållas genom statssubvention. Men jag vill också säga, att när Kungl. Maj:t här föreslagit 5 % för de lån, som skola utlämnas efter 1920, har Kungl. Maj:t visst icke förbisett de sociala synpunkterna, och att dessa kunde tala för att i varje fall icke sätta räntan högre än statens effektiva ränta, utan i stället komma något under den, d. v. s. följa precis samma princip, som riksdagen gjorde, när egnahemslånerörelsen startades och egnahemslånefonden bildades. Hur var proportionen då mellan statslåneräntan och egnahemslåneräntan, och hur skulle det bli nu, om Kungl. Maj:ts förslag om 5 % bifölles? Jag skall be att få meddela några siffror som visa detta. 1904 upplyste riksgäldsfullmäktige, att man kunde upplåna penningar till 3 $\frac{3}{4}$ %. Det föreslogs då av riksgäldskontoret 4 %. Detta var alltså en räntesats något högre, än den staten själv betalade på upplånade pengar. Räntan på för det året utelöpande statslån utgjorde i det närmaste 3,7 %. Då bestämde emellertid riksdagen, att räntefoten för egnahemslån skulle sättas till 3,6 %. Den räntesatsen höll sig således alldeles i närheten, men något under statens effektiva låneränta, och riksdagen motiverade denna sin ståndpunkt på det sätt, att den uttalade, att räntan kunde sättas till detta belopp med hänsyn till fondens ändamål, varigenom landets ekonomiska bärkraft skulle ökas och nya skatteobjekt skapas. Det var dess motivering. Huru är det nu? Nu har riksgäldskontoret i sitt yttrande — d. v. s. det var 1918 som detta uttalades — anfört, att ett nytt lån säkerligen icke kan erhållas under 5,5 %, och finansministern har nu upplyst mig om, att man icke kan erhålla pengar till denna ränta utan till 6 å 6,5 %. När nu Kungl. Maj:t föreslagit 5 %, måste kammaren finna, att man tagit väl så stor hänsyn till sociala synpunkter nu, som man gjorde då, enär differensen mellan den låneränta, som nu gäller för staten vid upptagande av nya lån och den som föreslås för egnahemslån är betydligt större än den var, när riksdagen på sin tid bestämde 3,6 %. Detta har för mig utgjort ett tungt vägande skäl till att föreslå, att räntan nu skall bestämmas till 5 %. Jag kan icke heller vara alldeles blind för den omständigheten, att om man sätter en räntefot som ligger långt nedanför den ränta, som man i allmänna lånamarknaden får betala, måste det ovillkorligen alstra osunda förhållanden även på det sätt, att det i själva verket icke blir egnahemslånetagarna, åtminstone icke

ensamma, som komma att draga nytta av detta utan även jordförsäljare. Det kan icke bortdisputeras, erfarenheten har visat det. Och ofta är det så — man har i varje fall exempel därpå — att den som fått ett egnahemslån på så gynnsamma villkor som de nuvarande med 3,6 % bli utsatta för och falla för lockelsen att taga den vinst, som ligger mellan 3,6 % och den procent man får betala i ränta i den allmänna låne marknaden. Han tager gärna ett 1,000 eller 2,000 tusen kronor, d. v. s. den kapitaliserade ränteskillnaden, det blir hans vinst på, att han fått den låga räntefoten. Jag tror således, att det även med hänsyn till önskvärdheten av en verkligt sund utveckling av egnahemsrörelsen är klokt, att man icke bestämmer lägre räntefot än 5 %.

Ang. vissa egnahemsväsendet berörande frågor.
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Ericsson, Aaby, m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1920 för statens domäner ävensom två i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av en inom första kammaren av herr *Welander* väckt motion, nr 141, och en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Sollefteå avgiven motion, nr 88, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig och förut-sättningslös utredning i fråga om statens övertagande i viss omfattning av förädlingsverksamheten beträffande avkastningen från statens skogar.

Om statens övertagande av förädlings verksamheten beträffande statsskogarnas avkastning.

Herr *En h ö r n i n g*: Herr greve och talman, mina herrar! Då herr *Welanders* motion såg ljuset här i kammaren, så syntes den mig vara ett gott uppslag, emedan domänstyrelsen — om hans förslag kunde utföras — då borde bättre kunna beräkna, vad det verkliga priset på rot för statens skogar borde bliva för olika utstämplade poster och därefter bedöma de anbud, som avgivas å de så kallade kronoauktionerna eller under hand för kronans utstämplingar.

*Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statskogars
avkastning.*

(Forts.)

Domänstyrelsen åsätter ofta nog så höga priser, att det är industrien omöjligt att inropa en del ogynnsamt belägna poster, och därför bliva dessa mängen gång kvarstående å rot år från år även efter Ljungan och Indals älvar, varest konkurrensen givetvis är mycket skarp. Det synes därför industrimännen, att staten ej kan bedöma verkets värde å rot efter gällande exportpriser och därför ej ens antagit anbud, som mängen gång genom konkurrens å öppen auktion mycket betydligt överbetalts i förhållande till exportpriserna.

Olyckan är därvid ofta den för den verkliga spekulanten — sågverksbolagen — att vederbörande (jägmästare, överjägmästare eller domänstyrelsen) bedömer dylika stämplingar efter de överbetalda sådana, och då man ej har anledning att överbetalta annat än de bästa och välbelägna stämplingarna, så bliva därigenom en del osålda. Detta har varit fallet särdeles under krigsåren, då man ej gärna velat spekulera — såsom termen lyder — å andra än när- och välbelägna poster på grund av de orimligt uppskruvade avverkningsprisen på längre avforslingsvägar.

Förutom trävaruindustrien spekulera många enskilda på kronovirke stundom utan den minsta taxering endast följande bolagens anbud med beräkning: »Kunna bolagen betala det priset, så kan väl även jag göra det», och om de råka ut för en grov, värdefull och välbelägen stämpling, som sågverksbolagen givetvis gärna vilja förvärva, så har priset gått i höjden — betydligt över taxeringen — ja, till och med betydligt över 50 %, och mängen gång stannat i enskildas ägo med resultat att det uppstått större förluster än den enskilde kunnat bära. En dylik spekulation måste endast vara av ondo för staten, ty denna överbetalning gagnar ej staten, men skadar så mycket mera den enskildes välförstånd, som ju givetvis bör vara statens styrka.

Sedan jag emellertid närmare reflekterat över herr Welanders motion, så måste jag dock — huvudsakligast på grund av en del kommissioners verksamhet under krigsåren och järnvägsstyrelsens sågbygge invid Piteå — nu taga ett bestämt avstånd från denna min första impuls.

Nu är förhållandet, att staten äger i mellersta och södra och norra Sverige (Norrbotten) flera mindre sågverk, och borde man väl med ledning av resultatet av dessas drift kunna kalkylera fram, huruvida en statens sågverksrörelse i Norrland skulle komma att bära sig eller ej. Om resultatet vid dessa redan givit ett betydligt högre utbyte än försäljningen å rot, så synes det mig, att domänstyrelsen bort använda det såsom motvikt mot de, enligt herr Welanders motion, påstådda låga priser, som hava betalats å kronoauktionerna eller under hand i Norrbotten, men därav har ej något försports, vadan man väl har rätt draga den konklusionen, att resultatet ej varit så uppmuntrande, att det givit anledning till ofördelaktiga jämförelser och att domänstyrelsen varit fullt nöjd med de uppnådda resultaten vid försäljning av träd på rot eller avverkat

timmer, vilket ju även med all tydlighet framgår av domänstyrelsens inläga till Konungen med anledning av jordbruksutskottets framställning.

Å andra sidan vill jag ingalunda bestrida, att icke ett statens mindre sågverk, väl beläget, kan lämna goda resultat, då givetvis de produktioner, som ligga lämpligt till för exportörer i hamnar å väst-, syd- och södra ostkusten kunnat betinga förmånliga priser, synnerligast under de senare åren. Under krigsåren hava ju dylika tillverkningar varit mycket eftersökta till höga priser av exportörer i det sydliga landet, varförutom försäljningar sedan färjan kom till stånd i Öresund kunnat med stor fördel göras direkt järnvägsledes till Danmark.

Nu är det rätt så egendomligt, att staten i år funnit med sin fördel förenligt att sälja ett dylikt sågverk i Norrland, liggande vid Kälarnes järnvägsstation i västra Jämtland, varest staten äger stora kronoparker. Varför icke då utnyttja denna såganläggning för att undersöka, huru statlig trävaruindustri därstädes bär sig? Det ligger ju lämpligt till för export via Trondhjem. Det har sagts mig, att denna såg tillhört järnvägsstyrelsen, som därstädes tillverkat slipers och sågade trävaror för eget behov men att denna rörelse försakat så stora förluster — betydligt över 100,000 kronor per år ehuru domänstyrelsen levererade timmer till järnvägsstyrelsen till åtskilligt lägre pris än till bolag eller enskilda — att verksamheten för några år sedan därför måste nedläggas. Nu har sågverket försålts — som det vill synas till lågt pris — och samtidigt bygger järnvägsstyrelsen i Norrbotten ett nytt större sågverk, som säkerligen kommer att i komplett skick kosta rätt avsevärt över 2 miljoner kronor.

Om staten vill utexperimentera kostnaden för tillverkning av slipers, så bör den väl först göra det vid redan befintliga sågverk i statens ägo i Norrland eller annorstädes och först därefter — om resultatet utfaller gynnsamt — bygga nytt större sågverk, ehuru flera mindre fördelade över landet synas mig fördelaktigare, synnerligast med hänsyn till distribueringen av produkten. Härom hoppas jag väl framdeles få tillfälle att yttra mig.

Herr Welander hemställer nu i sin motion om utredning av statlig trävaruindustri i Norrland. Häröver har kungl. domänstyrelsen avgivit ett sakligt utlåtande, vari den mycket skarpt kritiserar hans motiveringar och med skarpa tillbakavisar en del beräkningar och påståenden såsom fullt oriktiga och tendentiösa och vilka i stort sett sammanfalla med det betänkande, som jag, under avvaktan på utskottets, utarbetat såsom min kritik över herr Welanders motion.

Jag skall nu övergå till att mera i detalj granska några delar av herr Welanders motion, men måste jag på förhand bedja kamraren om överseende för den tid jag därför måste taga i anspråk.

Herr Welander föreslår nu, att skogsförvaltningen i de norrländska länen omläggas på så sätt, att kronan själv må bedriva förädlingsverksamhet i relativt stor omfattning.

*Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
avkastning.*

(Forts.)

Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogsars
avkastning.
(Forts.)

Skälen härtill skulle i huvudsak vara:

- 1:o) att staten såsom allenast säljare av råvara icke fått sin skäligen andel i konjunkturtegringen för trävaror;
- 2:o) att staten icke lyckats ens sälja det virke, som utstämp-
lats;
- 3:o) att staten t. o. m. understundom gjort förlust å sålt virke;
- 4:o) att staten måste på detta sätt skvdda sig mot den »över-
väldigande» trustbildningen i Norrbotten;
- 5:o) att drivandet av större sågverk och trämassefabriker skulle bli-
va av största betydelse för statens skogsförvaltning såsom en nyttig skola; samt
- 6:o) att statlig trävaruindustri skulle bli en stöd för kolonisa-
tionen på kronoparkerna.

I. För att bevisa, att *staten sålt sitt virke för billigt och icke utfått skälig andel i högkonjunkturerna* gör herr Welander vissa beräkningar, som måste betecknas som väsentligt felaktiga.

a) Så till exempel utgår herr Welander från bruttopriser å sågade trävaror som angivas varit gällande för »sista kvartalet under respektive år» (sid. 6 sista raden). Då som bekant auktionerna å kronovirke hållas *första* dagarna i oktober, är det oegentligt att sätta inropssiffrorna i någon sorts relation till medelpriset för månaderna oktober—december i en uppåtgående marknad. Köparen kunde ju likaväl riskerat en nedgång och sundast torde väl vara att bygga på för handen varande förhållanden. Dessutom, då herr Welander i sina vidare anföranden alluderar på bolagens stora vinster, så borde han vid sin kalkyl hava tagit i betraktande, att det timmer, som inropades på kronoauktionerna 1916, avverkades först 1917 och försågs till en del sagda år, men även till en del först 1918. Att vid framkonstruerande av de stora vinsterna lägga inropspriserna 1916 samt försäljningspriser på virke och produktionskostnaderna för sagda år till grund, är ju uppenbart felaktigt.

b) De angivna bruttopriserna för Sundsvalls distrikt för år 1916 äro vilseledande, ty i stort sett ha de icke uppnåtts i verkligheten, om än de noterades såsom önskemål. Bekant för alla träexportörer är, huru priserna för att effektuera försäljning måste avsevärt, för att icke säga uppseendeväckande reduceras, och *detta alldeles särskilt vad Norrbottensavlastarna vidkommer*. Herrarna torde erinra sig den skarpa tidningspolemiken härom sommaren 1916.

Prisstegringen å sågade varor, 3×9 från år 1909 till 1916, kan icke sättas högre än £ 7:— d. v. s. i runt tal 126 kronor per standard. Den ytterligare prisstegring, som möjligen ägde rum i november—december 1916, kan naturligtvis icke tagas till grund för jämförelse med timmerpriserna på timmerauktionerna redan i början av oktober. För att nu uttrycka denna prisstegring i kronor pr kbm. runt virke, måste man taga i betraktande, att i genomsnitt högst 75 % av den enligt stämplinglängden till *salu* angivna kubikmassan kronovirke i verkligheten utfaller såsom *avverkat virke*, samt att till 1 standard sågat virke åtgår enligt erfarenheten 9 à 10 kubikmeter *ap-
terat virke*, vilket efter 9 kbm. sålunda motsvarar c:a 13 kubikmeter

virke på rot enligt statens kubikräkning (då ju 70 % av 13 kbm. = 9 kbm). Fördelas nu ovanstående 126 kronor på 13 kbm. så erhålles en siffra av kronor 9:69 såsom uttryck för prisstegringen å 1 kubikmeter runt virke, *i stället för herr Welanders 24:90*. Under antagande av, att herr Welanders beräkningar över ökade utdrivnings- och förädlingskostnader om tillsammans 5 kronor per kubikmeter närmar sig det riktiga, skulle alltså den verkliga värdestegringen ha varit 9:69 minus 5:— eller *Kronor 4:69 per kubikmeter runt virke*. Å sidan 41 här i domänstyrelsens kritik över herr Welanders motion säger domänstyrelsen: »Då den förädlade varan icke kan beräknas uppgå till i medeltal mer än högst 50 % av nyssnämndt verkligt kubikinnehåll, åtgår till en standard sågad vara c:a 10 kubikmeter runt virke. I stället för att prisstegringen per kubikmeter runt virke angivits till 24:90 kronor för grövre och 22:70 kronor för smärre virke, skulle densamma under i övrigt av motionären antagna förutsättningar uppgå till allenast respekive c:a 17 och 15 kronor» vilka siffror, såsom jag nyss visat, även bliva oriktiga, baserade som de äro på motionärens förutsättningar.

Nu säger herr Welanders: »Nu läser emellertid ingen, vare sig staten eller annan skogsägare ifrågasätta, att hela ovannämnda prisstegring bör odelad tillfalla skogsägare, utan ha även industriidkarna anspråk på en del därav, och dessa fordra nog den större delen.»

Om man nu begagnar sig av detta rättvisa medgivande, så till vida, *att industriidkarna tillerkännas allenast den del av stegringen som staten icke redan erhållit* enligt herr Welanders utredning, så blir fördelningen av nyssnämnda *kronor 4:69* sådan, att staten redan fått i värdeökning kronor 2:53 per kubikmeter och industriidkaren får resten kronor 2:16 per kubikmeter, varav emellertid framgår, att det *icke* är industriidkaren, utan *staten som nog fordrar och får den större delen*. Skall man driva saken än längre, så måste man taga i betraktande vad jag nyss påpekade, nämligen att 1916 års inropspriser å timmar böra jämföras med försäljningspriserna och produktionskostnaderna å sågat virke för 1917, till och med delvis 1918. De försäljningspriser, som i genomsnitt uppnåddes 1917, voro i stort sett analoga med 1916 års priser, men ökningen i produktionskostnaderna vid sågverken, jämfört med 1909, torde man böra sätta till minst kronor 60:— per standard, det vill säga delat med 13 utgörande cirka kronor 4:70 per kubikmeter runt virke. Under antagande, att ökningen i utdrivnings- och flottningskostnader fortfarande är den av herr Welanders beräknade, eller kronor 2:75 per kubikmeter, utgör totala ökningen i kostnader för år 1917 sålunda cirka kronor 7:45, och sålunda värdestegringen kronor 9:69 minus 7:45 eller *kronor 2:24* per kubikmeter. Enligt herr Welanders statistik har emellertid staten redan inhöstat en värdestegring av kronor 2:53 per kubikmeter. Detta visar, att sågverken sålunda faktiskt skulle förlorat på sina virkesförsäljningar, med de höga timmerpriser, som betalats till kronan, och detta torde nog även varit förhållandet. Trävaruindustriens vinster under krigsåren hava nog uppkommit genom försäljningar av

Om statens övertagande av förädlingsverksamheten beträffande statsskogars avkastning.

(Forts.)

Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
avkastning.

(Forts.)

gamla lagerbehållningar och delvis möjligen även genom gynnsamma priser å avfall och biprodukter.

Herr Welanders smärta över att staten gått förlustig cirka 20 miljoners skogsvärde kan man därför allenast så mycket beklaga, som den synes härröra från en suggestion av lyckligtvis felaktiga siffror. Men, för övrigt, om herr Welanders haft rätt, vore det nu så stor fröjd att ha tagit dessa 20 miljoner ur skattedragarnes fickor och därigenom minskat enskildes näringsinkomster och industrikommunernas skatteintäkter? Ty det hade ju blott gällt omflyttning av inkomst, icke av staten *nyskapade värden*. Domänstyrelsen yttrar sig härom sålunda: »De ökade produktionskostnaderna vid sågen antagna till 15 kronor per standard sågvirke, äro otvivelaktigt jämväl för låga i betraktande av betydligt höjda arbetskostnader — av motionären angivna uppgå till 120 % ökning från 1909 till och med 1916 —, höjda pris å materialier, oljor med mera samt stegrade räntor. Under hänvisning till vad sålunda anförts, får styrelsen uttala att motionärens påstående, att virkets värde å rot i medeltal ökats med ända till omkring 19 kronor per kubikmeter under tiden 1909—1916 är så betydligt överdrivet, att det måste väcka största förvåning, att motionären kunnat framkomma med sådan siffra.»

Herr Welanders uppvisar, att år 1916 influtit 20 miljoner för kronovirke eller 15 miljoner mera än år 1909. Därav uträknar herr Welanders, att 5,359,172 kronor framkomma »enbart på grund av den ökade avverkningen», 853,815 kronor anses motsvara »eftersatt skogsvård» och arrendeinkomst samt att därefter återstå »8,900,000 kronor, som kunna rättvisligen hänföras till den inträdda högkonjunkturen på trävarumarknaden». Det förefaller då minst sagt ologiskt att därefter påstå, att stegringen av nettointkomsten från statens skogar under tiden 1909—1916 beror »endast till *mindre* delen på prisstegring å virket». 9 miljoner av 15 miljoner blir väl ändå, såsom vi affärsmän räkna, den *större* delen och ej den mindre. Vid närmare bedömande av den utredning beträffande den ökade avverkningen å kronans skogar, från 1909 till 1916, som herr Welanders förebragt, ävensom den uppkomna merinkomsten, måste man särskilt fästa uppmärksamheten vid den omständigheten, att kronan, i likhet med privata skogsägare, under de senare åren i allt högre grad avverkat småtimmer. En dylik avverkning måste emellertid i många fall betraktas såsom ett rent kulturarbete, då avverknings- och utdrivningskostnaderna för dylikt småvirke i många fall överstiga försäljningspriset, i synnerhet under den lågkonjunktur å pappersmarknaden, som kännetecknar åren 1910—1914. Trots att en direkt vinst icke kan framvisas å avverkningen av dylikt småtimmer, är det ju klart, att detta arbete, som nedlägges i syfte att höja skogens kultur, innebär en indirekt vinst, då därigenom skogens avkastningsförmåga ökas. Herr Welanders påstående, att den dubbla avverkningen under 1916 jämfört med 1909 borde motsvaras av en dubbelt så stor nettointkomst, håller därför icke streck, då ökningen i avverkningen icke, såsom herr Welanders angiver, huvudsakligen uppstått genom uttagande av övermogen skog, utan fastmer beror

på ökad avverkning av smärre timmerdimensioner i skogsvårdssyfte, vilket ju även tydligt framgår av det faktum, att timmerspecifikationerna från kronans avverkningar år från år visat en lägre medeldimension. Den av herr Welander för år 1916 påvisade nettobehållningen av cirka 9,000,000 kronor, som vore att tillskriva andra omständigheter än avverkningarnas ökning, torde sålunda även i betraktande av nyss påvisade förhållanden vara för låg, då i densamma hänsyn icke tagits till de avsevärda utgifter för skogskulturarbeten, som innefattas i de dåliga försäljningsresultaten å småtimmerförsäljningarna. Domänstyrelsen är emellertid av en helt annan åsikt beträffande statsskogarnas ökade vinst. Den säger: »Statens skogsväsende har på grund av den inträdda krigskonjunkturen tillförts en ökad vinst, som kan räknas i tiotal miljoner kronor.» Och vidare:

»I samband härmed anser sig styrelsen, såsom exempel på att skogsprodukternas förädling icke alltid giver säkerhet för erhållande av större nettobehållning än rotförsäljning, böra meddela, att statens skogsväsende för närvarande har icke mindre än cirka 47,500 läster träkol oförsälda, beroende därpå att järnbruken på grund av den inträdda ovissheten i järnmarknaden för närvarande icke vilja avsluta några köp om kol. Större eller mindre förlust å detta avsevärda kolparti lärer icke kunna undvikas, en förlust som alldeles skulle hava uteblivit, om den för kolens frambringande använda veden i stället sålts å rot.»

I fortsättningen synes herr Welander dock lägga skulden till att kronovirket betalas för lågt på domänstyrelsen, som sätter för *låga förslagspriser*. Och dock anger herr Welander, huru domänstyrelsen *förfar alldeles riktigt* vid uträkningen av dessa. I nästa andedrag är det dock den bristande konkurrensen, som är orsaken. Den förmenas vara flerstädes mycket svår varmed synes avses Norrbotten. »Så snart tillräcklig konkurrens förefinnes, uppnås i regel en förhöjning av 30 till 76 procent», påpekar herr Welander. Med ledning härav vore det ju enklast att öka domänstyrelsens priser med 30 till 76 procent, så vore ju felet med för låga priser avhjälpd. Påståendet om bristande konkurrens vid auktionerna i Norrbotten torde även vid närmare undersökning knappast hålla streck, ty hittills har konkurrensen vid dessa auktioner — trots den påpekade sammanslagningen av de större bolagen — varit fullt effektiv. Detta framgår med önskvärd tydlighet av auktionsprotokollen, som exempelvis från kronoauktionen i Luleå den 5 oktober 1918 utvisa, att de olika posterna försåldts till ett *trettiotal* olika spekulanter. Att å en del poster vid auktionerna exempelvis i Jämtlands län så betydande överpriser uppnåtts, beror helt säkert icke därpå, att kronans förslagspriser varit för låga, utan på *den* omständigheten, att vissa köpare för att anskaffa eller eventuellt förbättra en viss specifikation äro i trängande behov av vissa timmerdimensioner och därför i många fall överbetala vissa enstaka poster för att erhålla det erforderliga timret.

*Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
avkastning.*

(Forts.)

Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
avkastning.
(Forts.)

II. Herr Welander anför, att staten icke lyckats sälja allt det virke, som utstämplats.

Det låter ju nästan som en paradox att klaga över bristande av-
sättning av virke från statens skogar, när talet i landet eljest så
gärna rör sig om *överavverkning*. Är det icke underligt, att indu-
strien eller enskilda spekulanter *avstå* från detta kronovirke, som
enligt herr Welanders mening är så *billigt*? Det måste finnas sär-
skilda orsaker härtill. Orsaken till att kronan får kvar sitt
virke kan ju icke gärna vara, att det är, såsom herr Welander an-
tager, för *billigt*. *I stort sett är det nog motsatsen*. I praktiska
livet anser man, att någonting som kallas *feltaxering* förekommer
och spelar en viss roll. Ger denna feltaxering till utslag för *låga*
priser, har man största utsikten att få behålla inropet. Där kon-
kurrensen är stor kan man säga, att *staten inhöstar summan av*
dessas feltaxeringar, och därav kommer det sig, att man vid varje krono-
auktion så ofta hör tal om enorma priser, högt över den ena eller
andra medspekulantens taxering. Resultatet av köpen visar sig bäst i
räkenskapsböckerna, där posten »förlust å kronostämplingar» är
ärligen förekommande. Men det finnes ingenting, som talar för-
att *staten skulle framför andra kunna åstadkomma felfria taxerin-*
gar. Statens taxerare kunna också komma till för höga resultat,
som icke uppnåtts av den enskilde spekulanten, och därav förklaras
till en del, att *vissa poster virke icke finna köpare till det pris, som*
domänstyrelsen fastställt.

En annan orsak till att utstämplat virke kvarblivit osålt är att
söka i den särdeles olämpliga och *onormala tidsperioden*, som herr
Welanders siffror avse. Herr Welander börjar med år 1909 och slutar
med 1916. Har under denna tid trävarurörelsen fortgått i normala
banor? Svaret måste bli nej. År 1909 rådde som bekant storstrejken
och genom arbetets stillastående hopade sig *massor av timmer såsom*
oförbrukat lager till ett kommande år. Under sådana förhållanden
förvånar det väl ej, om behovet av virke var något reducerat hösten
1909. Åren 1909—1912 kännetecknades av viss depression å trä-
varumarknaden, som emellertid upphörde under 1913, såsom också
herr Welander visar genom att anföra prissiffror från resp. år 1910
—1913 och 1916. Åren 1914, 1915 och 1916 ha karaktäriserats av
växlande uppfattning hos virkesköparen om krigets längd och inver-
kan, med andra ord av dels återhållsamhet och dels spekulation.
Likavisst avverkade staten 4 miljoner kubikmeter år 1916 mot 2
miljoner 1909. *Den allmänna marknaden har alltså trots en peri-*
od av mindre normala förhållanden dock utvecklats till att
kunna efter 8 år absorbera en med 100 % ökad virkesmassa från sta-
tens skogar, och likväl klagar herr Welander, att det visar »sig
fortfarande omöjligt att till skäliga priser försälja det utsynade
virket.»

Domänstyrelsen synes också ha fäst sig vid detta herr Welan-
ders påstående och yttrar sig härom sålunda: »Nedanstående jäm-
förelse emellan avverkningsbeloppen år 1909 och år 1916 inom de
skilda distrikten visar jämväl, att avverkningsansökningen varit

betydligt större i de nordligaste distrikten än i de sydligare.» Och vidare: »Motionärens uttalande, att den under de 8 åren fördubblade avverkningen borde, om man bortser från stegrade virkespris, motsvaras av en ungefärligen dubbelt så stor nettoinkomst, kräver en bestämd gensaga», säger domänstyrelsen, och fortsätter: »Det torde icke vara för motionären obekant, dels att de ökade avverkningsbeloppen utgjorts till mycket betydande del av såväl smärre virkessor-timent av mindre rensnings- och gallringsträd som ock torr skog samt avfall från äldre avverkningar, vilket allt virke omkring år 1909 hade intet eller i vissa fall ringa ekonomiskt värde, och som, om 1909 års virkespriser fortfarande varit gällande, alltså i allmänhet icke hade kunnat avverkas.»

Det är ju glädjande, att staten äntligen börjar lossa litet på sin återhållna skogspolitik, men man får icke begära mycket raskare takt än 100 % ökning vart 8:de år, ty en faktor som reglerar är *bristen* på arbetare i Norrlands skogar. Det är denna brist och därav orsakade kollosalt höga avverkningskostnader, som återverka på rotvärdet av även kronans virke, lika som den folkbrist i förening med brist på sedvanliga livsmedel åt skogsarbetarne och foder åt dragarne, varit en väsentlig och naturlig orsak till, att *spekulationen i dessa tider i någon mån undvikit avsides belägna kronoparker, vilka nu stå såsom osölda*. Det är givet, att staten vid höga virkespriser anser sig böra få fram virket från eljest *ogynnsamt* ställda, *avsides belägna* parker, men vid bedömandet av virkesmarknadens skenbara övermättnad bortser herr Welander från, att *utdrivningsförhållandena* beträffande sådana parker under sista åren varit *rent omöjliga*. Alla ha tävlat om att köpa *nära huvudvattendraget* belägna parker, men undvikit ogynnsamt belägna. Däri ligger förklaringen till de förras överbetalande med upp till 100 % och de senares sämre pris eller kvarlämnande. Härom yttrar sig domänstyrelsen: »Det bör icke väcka förvåning, att de större virkesköpande bolagen ett år som det senast förflutna med våldsamt högt uppdrivna pris å arbetsmarknaden — timmerkörare med häst hava under vintern beräknat en dagsförtjänst av 80 å 100 kronor i de övre Dala-socknarna — samt med nästan oövervinnerliga svårigheter för anskaffande av proviant m. m. endast ogärna velat inköpa skog å rot inom mera avlägsna bygder, utan i dess ställe sökt förlägga verksamheten till mera välbelägna orter, där billigare arbetskraft kunnat erhållas och i övrigt drägligare förhållanden varit rådande.»

III. Statens förlust å försålt virke.

Att den erfarenhet, som den enskilde haft av kristiden, också blivit statens ifråga om oväntat ökade kostnader och därav följande förlust, torde väl ej förvåna. Det förvånar icke heller, att staten därvid kanske drabbas hårdare än den enskilde, då det är en gammal erfarenhet, att praktiskt arbete åtminstone i skogen i allmänhet ställer sig dyrare för staten. Dess tjänstemän hava icke samma frihet att inhibera eller förflytta avverkningen till förmånligare trakter, när oskäliga krav på arbetslöner framkomma, utan det blir

Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
arkastning.

(Forts.)

*Om statens
överlagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
avkastning.
(Forts.)*

oftast att betala vad som begäres. Ordern lyder blott att »virket skall ut», och inför denna order är vederbörande jägmästare oftast utan ansvar. Herr Welander anför, att konkurrensen inom Ångermanälvens flodområde är fullt tillfredsställande, och att höga priser här ernås för virke. Likväl framhåller herr Welander bl. a. virkesförsäljningar därstädes, som resulterat i förlust (Utansjö leveranser). Uppenbart är väl då, att förlusten förskriver sig från antingen de i oanad grad ökade utdrivningskostnaderna eller vederbörandes oförmåga att bedöma, vad som för avverkning skäligen bör betalas. Att bristande konkurrens icke förelegat, har herr Welander själv framhållit. De av herr Welander påpekade långa förlustbringande kontrakt, avslutade med vissa trämassefabriker i *Norrbottnen*, tillkomma förmodligen delvis i utgallringssyfte, utan att man därå väntade sig några stora vinster. Den påpekade förlusten å dessa kontrakt torde därför icke få tagas alltför bokstavligt. Försäljningen till en trämassefabrik i *Norrbottnen* kom ju till stånd under skyldighet för *Baltiska trävaruaktiebolaget* att uppföra en fabrik. Det heter i motionen på sid. 11 »De förmånliga pris- och försäljningsvillkor, som ovan relaterats för *Baltiska trävaruaktiebolaget*, bero utan tvivel delvis på ett mindre vanligt villkor i det upprättade försäljningskontraktet, nämligen att köparen förbinder sig att före 1911 års utgång uppföra en trämassefabrik i *Norrbottnen* för en årlig förbrukning av minst 35,000 kbm. fast mått. Köparen var ock tillförsäkrad förmånsrätt att få träffa nytt avtal efter kontraktstidens slut.» Denna fabrik har blivit salubjuden mig genom flere agenter. Den är nu nedlagd, och oaktat det låga pris, bolaget betalar för virket från statens skogar, kan den icke nu drivas.

IV. *Trustbildningen.*

Herr Welander pekar på den överväldigande trustbildningen i *Norrbottnen* såsom hinder för erhållandet av tillfredsställande priser å kronovirke och såsom ett skäl för statlig träindustrianläggning i *Norrbottnen*. Envar som följt med träindustrins förlopp i *Norrbottnen*, torde dock icke undgått att finna, att densamma där i stort sett haft stora svårigheter att kämpa mot och att dess ekonomiska resultat ingalunda varit lysande. Tvärtom. Och detta trots de enligt herr Welanders mening för låga virkesprisen och den för ringa konkurrensen, vilka båda faktorer ju bort verka i motsatt riktning. Domänstyrelsen påvisar — i motsats mot herr Welander — en större ökning i de nordligaste än i de sydligaste distrikten. Den säger: »Nedanstående jämförelse emellan avverkningsbeloppen år 1909 och år 1916 inom de skilda distrikten visar jämväl, att avverkningsansökningen varit betydligt större i de nordligaste distrikten än de sydligare.» Och vidare lämnas följande sammanställning av förhållandena i olika delar av landet:

Under åren 1909 och 1916 sålt virke från statsskogarna inom nedanstående distrikt (enligt den år 1908 gällande distriktsindelingen).

Om statens övertagande av förädlingsverksamheten beträffande statsskogars avkastning.

(Forts.)

Distrikt	Avverkningsbelopp i kubikmeter		Avverkningsbeloppets procentuella ökning från 1909 till 1916
	år 1909	år 1916	
Luleå	268,486	748,466	179 %
Skellefteå	404,444	867,845	115 %
Umeå	497,354	1,133,865	128 %
Mellersta Norrland	363,398	569,349	57 %
Gävle-Dala	477,386	768,638	61 %
Summa i medeltal	2,011,068	4,088,163	103 %

Dessa siffror bestrida ju med all tydlighet påståendet om trustbildning i Norrbotten.

V. Herr Welander anser vidare, »att drivandet av större sågverk för export samt trämassefabriker även skulle bli va av allra största betydelse för statens skogsförvaltning därigenom, att denna på så sätt finge en ingående kännedom om virkesutfall och dess olika kvalitetsvärde samt omkostnader för virkets förädling m. m.» Ja, säkerligen skulle en nyttig kännedom härigenom vinnas, *främst kanske till välbehörlig korrigeri ng av den överskattning av virkesutfall och kvalitetsvärde å kronovirke, vartill mången statens jägmästare gör sig skyldig.* Frågan är blott, om man anser sig kunna giva sin röst för en sådan *försöksanstalt för statens skogsförvaltning*, eller om man icke bör anse, att tillräcklig kännedom hittills stått att vinna och än står att vinna *utan detta experiment.* Trävaruhanteringen har förvisso icke varit något skräartat arcanum ens för statens tjänstemän, och skulle domänstyrelsen icke vara kompetent att räkna sig till skäligen förslagspriser å salubjudet virke, så torde nog opartisk sakkunnig stå att få till hjälp, lika bra härtill som för att sköta det av herr Welander önskade sågverket.

VI. Till sist anför herr Welander, att »statlig trävaruindustri skall slutligen bli va av största framtida betydelse såsom *stöd för den under sista tiden* av statsmakterna i stort planlagda och försöksvis redan *påbörjade kolonisationen* på kronoparkerna i Norrland». Då väl förädlingsverken skulle läggas vid *kusten* och kolonisationen *bedrivs inne i kronoparkerna*, skulle detta stöd bestå uti, att »staten avverkar och utdriver allt virke själv och kan således trygga arbetstillgången åt sina kolonister». Det är ju sant; men invändas kan, att staten kan *låta kolonisterna utdriva virket till försäljning på vattendragen* i stället för att staten nu säljer det på rot, *varigenom samma ändamål kunde vinnas.* Sannolikt skulle dock detta medföra ett för staten reducerat rotvärde, då med

*Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
avkastning.
(Forts.)*

den erfarenhet som förefinnes, och såsom redan framhållits, utdrivningskostnaderna skulle bliva betydligt dyrare än om enskilda skulle ombesörja avverkning och utdrivning. Domänstyrelsen yttrar sig härom sålunda: »Denna kolonisation skulle enligt motionärens mening erhålla ett så kraftigt stöd av den statliga trävaruindustrien, att dess lyckliga genomförande till och med vore helt beroende av att samma industri komme till stånd. Härigenom kunde nämligen de i de öde skogsbygderna bosatta kolonisterna beredas arbetstillgång vid avverkning av det för nämnda industri erforderliga virket. Domänstyrelsen får emellertid i anledning härav erinra, att kolonisterna lika väl kunna beredas arbete därigenom, att det virke, som från statsskogarna försäljes till den enskilda industrien, genom statsskogsförvaltningens försorg avverkas och levereras vid flottled eller industriort.»

Mot herr Welanders allra sista skäl, att statens finansiella ställning blivit alltmer hotande och att staten därför skulle söka en räddning i drivandet av träindustri, skulle man vilja sätta rådet att just därför vara sparsam med att kasta ut miljoner på företag, som *måste drivas i dåliga såväl som goda konjunkturen och därigenom vara underkastade den risk av förlust, som staten nu undgår genom att på sätt som nu sker endast avvyttra råvara till — behållning inkluderande — minuterpriser.* Trävaruörelsens stora fråga har sedan åratals varit begränsning av produktionen för att hålla priserna uppe på en bärande nivå. Ett statligt företag måste leda till *ökad konkurrens på exportmarknaden* och därav kan *oerhörd skada vållas för landets hela trävaruexportindustri*, således indirekt *staten själv.* Eller också måste staten konkurrera ut enskilda industriidkare, för att jämvikten skall återställas. Principiellt är detta icke tilltalande och synnerligen olämpligt beträffande industri för export.

Utan att nu — innan någon närmare utredning föreligger — vilja döma om möjligheterna för statlig träindustri, vill jag dock framhålla några synpunkter, vilka av vunen erfarenhet tyda på de stora svårigheter, som föreligga för åvägabringandet av en dylik.

Först och främst bör det framhållas, att av de erfarenheter, som redan föreligga från statliga försök att direkt utöva industriell verksamhet, framgår, att kostnaderna för anläggningar, som utföras genom statens försorg, i regel bliva mycket dyrbarare, än då privata företag ha hand om saken. Detta har givetvis sin grund i den mer eller mindre byråkratiska behandling av de olika spörsmålen, som blir en ofrånkomlig följd av varje statens verksamhet, och vilket ju ytterst bottnar i svårigheten för vederbörande tjänstemän att erhålla full handlingsfrihet, för den händelse deras åtgöranden genom växlande konjunkturen, utanför deras kontroll, skulle visa sig mindre lyckade. För försäljningen av industriens produkter måste naturligtvis även en fullt självständig person anskaffas, vilken ju måste tagas från den privata industrien för att besitta nödig erfarenhet; och då som bekant konjunkturen på trävarumarknaden växla mycket hastigt och äro synnerligen oberäkneliga, måste åt en dylik person givas en handlingsfrihet, som väl hittills varit

ett för statens tjänstemän okänt begrepp. Det kan ju även riskeras, att tillsättandet av dylika chefer för statens industrier icke sker med den oväld, som är nödvändig, utan den risken föreligger ju alltid, att valet av dessa kan göras till partifrågor, varvid ofta de verkliga kvalifikationerna icke komma i första rummet.

{ Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
avkastning. }

(Forts.)

Den fråga, som man först gör sig, om staten skulle bedriva sågverksrörelse, sulfit- och sulfatproduktion i stor omfattning i Norrbotten, blir onekligen den: Huru många miljoner fordras därför?

Med anläggningar och förlag skulle det säkerligen bliva flera hundra miljoner.

Huru skulle detta verka på de orter, där dessa storanläggningar skulle utföras?

Helt enkelt ödeläggande — inga kommunalskatter utgå för statens egna avverkningar från de gamla kronoskogarna och ej heller skatter till staten, och de år, förtjänsten å rörelsen skulle utebliva, finge väl staten göra på samma sätt som sågverksbolagen ofta nog fått göra, nämligen konstruera upp en vinst genom att icke gottgöra sina egna skogar något s. k. stubbvärde för den därifrån tagna råvaran eller ett endast obetydligt sådant. Men det vore ju att taga från den ena fickan och stoppa i den andra, och det vore ju ej staten värdigt. Varje gren av statens affärsdrivande verk måste ovillkorligen redovisa den verkliga vinsten eller förlusten.

Varför, frågar man, ha sågverksbolagen i många fall gått så till väga, såsom jag nyss nämnde? Jo, man har ansett, att den personliga kommunalskatten skulle bliva alltför hög och ojämn, om icke bolagen alla år skulle bliva föremål för någon beskattning, och så har man låtit bolagen offra sig för det allmännas bästa. Möjligen har en bidragande orsak härtill varit, att mången aktionär varit beroende av en liten utdelning.

Huruvida bolagen under kommande kritiska tider kunna med nuvarande skattesatser fortfarande handla på samma generösa sätt, överlämnar jag till herrarna att själva bedöma.

Jag tilltror mig känna till sågverksrörelsens debet och kredit och kan därför — med handen på hjärtat — icke tillråda herrarna att nu ens vara med på utskottets förslag »om en allsidig och förutsättningslös utredning i fråga om statens övertagande i viss omfattning av förädlingsverksamheten beträffande avkastningen från statens skogar».

När den utredningen föreligger, så kan denna kammare förte en helt annan sammansättning än nu och vilkens strävan och traktan kunde gå ut på att så mycket som möjligt socialisera all storindustri; detta kunde också hava till följd, att statens nu så värdefulla skogsdomäner i mer eller mindre grad kunde förlora sitt stora värde eller med andra ord, att dessa statens så stora och mäktiga aldrig sinande naturrikedomar kunde helt enkelt förlora större delen av sitt verkliga värde för staten som en säker inkomstkälla.

Kungl. järnvägsstyrelsen har, såsom jag förut påpekat, nu byggt ett sågverk i Norrbotten för sleeperstillverkning, och resul-

*Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statskogars
avkastning.
(Forts.)*

tatet av denna verksamhet bör först utredas, innan staten än en gång inlåter sig på en större sågverksrörelse.

Kan ej järnvägsstyrelsen med fördel tillverka sleepers där, d. v. s. till priser, vartill sleepers kunna köpas i marknaden, då är det på tid att lämna det i andra händer, men tiden därför är ännu icke inne — järnvägsstyrelsen bör givetvis först utexperimentera sin metod. Därför bör den utredning, som utskottet föreslår, framskjutas tills denna fråga blir aktuell, ty att göra utredningen efter nuvarande priser och förhållanden, kan icke vara tillrädligt eller lyckligt. Om denna tillverkning av sleepers vid sågverket i Piteå icke blir ekonomiskt fördelaktigt, då kan det måhända, säger jag, vara lämpligt för domänstyrelsen att vid denna såg verkställa försök av statlig trävaruindustri i Norrland.

På grund av domänstyrelsens utlåtande och vad jag nu anfört, vädjar jag till mina kolleger i kammaren att följa mig, då jag, herr greve och talman, nu yrkar avslag på utskottets hemställan i denna punkt.

Herr W e l a n d e r: Herr greve och talman! Då det redan är över midnatt och enträgna böner gjorts att icke förlänga diskussionen, skall jag vara mycket kortare än den siste talaren.

Här föreligger ett enhälligt utlåtande av jordbruksutskottet och vidare domänstyrelsens tillstyrkan av frågan. Då bör man ändå ha rätt vägande skäl, om man yrkar avslag på ett förslag, som har detta läge. Nu har visserligen talaren här under omkring en timma från papperet läst upp ett tydligen under lång tid utarbetat anförande, men jag vill säga, att vad han anfört icke i någon mån kan rubba min och, såsom jag tror, åtskilliga andra ledamöters mening, att en utredning är påkallad. Han har velat göra gällande, att jag såsom intresserad statsskogsmän velat framhålla siffror, som för staten varit särdeles gynnsamma. Tiden medgiver tyvärr icke att jag bemöter honom, men jag vill säga, att jag håller fast vid mina uppgifter. Jag vill även tillåta mig säga, att talaren själv intager en ganska grannliga ställning till den fråga, som föreligger, enär han är en av de största köparna av kronovirke i Norrland.

Han sade vidare, att förtjänsten är ringa eller ingen för köparna av kronans virke. Ja, detta är en gammal visa. Tillåt mig belysa detta med blott en enda siffra. Den största köparen av kronovirke i Norrbotten, Baltiska trävaruaktiebolaget, har ökat vinsten från 1915 till 1916 med 348 % och en stor del av vinsten härrör utan tveivel från det virke, som kommit från kronans skogar. För övrigt ligger saken så, att vi redan ha erfarenhet från södra Sverige om statlig sågverksrörelse. Jag kan meddela, att man där vid ett sågverk vunnit ett resultat av 60 % högre rotvärde genom sågverksrörelsen, och bara detta torde utgöra en giltig grund för att begära utredning. Vidare står det fast, att virke i övre Norrland måste årligen försälas till underpris, ja, icke så litet måste stå över år efter år utan att kunna säljas, så t. ex. 1918 blev i Norr- och Västerbottens län virke osålt för nära 3 miljoner kronor, allt under det finansministern ser framtiden allt mörkare och mörkare.

Under sådana förhållanden kan det icke råda någon tvekan för den, som ser på det allmännas väl, att man genom en utredning bör undersöka, huruvida icke statens inkomster kunna ökas genom anläggande av trämassfabriker och sågverk i Norrland. Jag måste uttrycka min förvåning över att en industriidkare så bestämt motsätter sig t. o. m. en utredning, industriidkarna, som dock annars brukar framföra sina bekvämligheter för framtiden över de ständigt ökade skatterna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Enhörning: Herr greve och talman! Den ärade talaren har nu åter igen kommit fram med den uppgiften, att det kvarstår så mycket virke på rot i Norrbotten. Men jag vill fråga herrarna, om något annat förhållande kan vara rådande under dessa exceptionella tider? Hur skall man kunna tänka sig, att folk skall kunna inlåta sig på spekulationer genom inköp av virke därstädes, dels då man icke vet, huru konjunkturen komma att utveckla sig, och dels när avverkningskostnaderna hava varit så kolossalt höga. Domänstyrelsen anför i sin kritik över herr Welanders motion, vilken kritik är ganska skarp, att avverkningspriserna i Dalarna, såsom exempel, gått upp till 100 kronor per häst och man. Under sådana förhållanden får man verkligen icke förvåna sig över, att folk icke vågar inlåta sig på dylika affärer, då man vet det vara så gott som omöjligt att ifrån avlägsna kronoparker kunna få fram avverkat virke. Jag kan nämna, att det är många bolag, som hava sitt virke, köpt och betalt, kvarstående på rot, vilket virke icke kunnat uttagas.

Herr Barthelson: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall fatta mig kort. Då den siste ärade talaren i sitt första anförande endast vände sig mot motionären och icke emot utskottet, har jag dock velat framhålla, såsom herr Welander redan sagt, att utskottet var fullständigt enigt om att tillstyrka en utredning i den fråga, som här är å bane.

Herr Enhörning yttrade, bland annat, att det vore orimligt, att staten skulle söka sin räddning i drivandet av en industri. Han framhöll, att det kunde bli en industri, som kunde sluka hundratals miljoner kronor och att det bleve en fullständig socialisering. Jag kan icke underlåta att framhålla, att detta ju är en fullständig överdrift. Det är att helt och hållet skjuta över målet. Här är det icke fråga om socialisering i den mening det ordet i allmänhet användes, utan det är endast fråga om att på ett praktiskt sätt laga så, att kronan får avsättning för sina produkter och att därigenom åstadkomma en verklig skogsvård. Utan avsättning av skogsprodukterna från kronans skogar är ju en skogsvård otänkbar. Kronan kan inom vissa trakter i Norrbotten icke fullt utnyttja sina stora skogsrikedomar för närvarande på grund av omöjligheten att försälja virket.

Jag hade för några dagar sedan besök av en överjägmästare från det distrikt, varom här är fråga, och han framhöll för mig, att det var absolut nödvändigt, att kronan här anlade ett sågverk och en pappersmassaindustri för att kronan skulle kunna försälja sitt virke. Han fram-

*Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statskogars
avkastning.
(Forts.)*

*Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statsskogars
avkastning.*

(Forts.)

höll vidare, att det för närvarande, uteslutande på viss ort, dit flera revir lämna sitt virke, icke fanns någon konkurrens till följd av att det endast var ett bolag, som var inköpare av virket. Då bör var och en förstå, att det är nödvändigt, att kronan här ingriper för att genom anläggandet av ett sågverk och en trämassfabrik, på det sättet själv skaffa sig avsättning för virket.

Av herr Enhörnings anförande att döma förefaller det, som om detta skulle vara något nytt. Det är det icke. Redan 1908 framkom domänstyrelsen med ett förslag om anläggande av sådana industrier uppe i Norrbotten. Denna domänstyrelsens hemställen hänsköts till då sittande kommittéer, som fingo yttra sig över saken, av vilka kommittéer den för Södra Sveriges skogsväsen tillstyrkt sågverksanläggning för statsskog under de förhållanden som i motionen avses. Vidare hava vi i södra delarna av vårt land en hel del sågverk å kronoparker. Nu yttrade herr Enhörning, att dessa sågverks drift icke varit uppmuntrande och att det varit de höga prisen under krigsåren som möjliggjort dessa verks bärighet. Häremot vill jag säga, bl. a. västra distriktet finnes ett sågverk, som har funnits redan före kristiden, innan de exceptionellt höga prisen inträdde, och jag kan intyga, att tacke vare detta sågverk, rotvärdet på skogen där betydligt stigit.

Vad man här avser är med ett ord endast en konsekvent utveckling av vad som skett beträffande skogarna i de södra delarna av landet. Man har i fråga om dessa alltmer övergivit rotförsäljningen nere i dessa trakter och övergått till avverkning genom kronans försorg, och man har i flera fall gått till förädling genom sågverk, som då hava en passande storlek i förhållande till det virke som kan erhållas från den skog på vilken de ligga. Och allt har skett till åtnåd för kronan.

Nu vill jag icke trötta kammaren med siffror, men jag hoppas att kammaren tror mig, då jag säger, att åtminstone i västra distriktet nettobehållningen av statens skogsförvaltning avsevärt ökats, sedan vi slogo in på den vägen.

Med vad jag yttrat har jag endast velat framhålla, att det här endast gäller en rent ekonomisk fråga, en fråga syftande till att för staten finna avsättning för sina skogsprodukter, och icke en fråga om socialisering. Frågan gäller närmast en utredning i saken, så att man kan avgöra, om ett sågverk däruppe kan bära sig. Skulle utredningen visa, att så icke kan bliva fallet, är det givet, att något sågverk icke heller kommer att inrättas. Men kan man genom siffror ådagalägga, att kronan genom att anlägga ett dylikt industriellt verk uppe i dessa trakter, kan åstadkomma bättre skogsvård och bättre resultat i fråga om avkastningen av skogskapitalet, förmodar jag, att riksdagen också skall vara med härom.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i nu ifrågavarande

punkt hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om statens
övertagande
av förädlings-
verksamheten
beträffande
statskogars
avkastning.*

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående kapitalökning för statens domäners fond jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för skifteslagsindelning i vissa delar av Kopparbergs län.

(Forts.)

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i staten för veterinärhögskolan m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om ändrad lydelse av §§ 16, 17, 18 och 20 i förordningen om frihamn den 15 november 1907 samt om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 i förordningen om frilager den 20 december 1912, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner om pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner om pensioner och understöd.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av en utav herr *Hamrin* och *Johansson* i Huskvarna väckt motion, II: 64, måtte medgiva, att förre postköraren Carl Gustaf Johansson i Huskvarna finge från och med den 1 januari 1919 under sin återstående livstid uppbära ett årligt understöd av trehundra kronor, att utgå av det å postverkets stat för driftkostnader upptagna anslaget till understöd m. m. åt personer, som äro eller varit anställda i postverket eller anlåtats i dess ärenden.

*Pension åt
förre post-
köraren C. G.
Johansson.*

*Pension åt
förra post-
köraren C. G.
Johansson.
(Forts.)*

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herrar *Hedenstierna, Neiglick, Wickman, Enhörning, Lindgren, Sommelius* och *Jonsson* i Gumboda, vilka anfört följande:

»Med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst rörande *Johanssons* verksamhet och då *Johansson* icke innehåft statstjänst, hava vi ansett, att utskottet bort avstyrka bifall till motionärernas framställning.»

Herr *Hedenstierna*: Mot detta utskottets förslag hava fem av denna kammars och två av andra kammarens ledamöter anmält reservation. Vi hava nämligen ansett, att man icke här bör vara med om att bevilja statspension. Förhållandet är, att motionärerna hava föreslagit pension för en person, som varit entreprenör för befordrande av post inom Jönköpings stad. Vi ha ansett, att han drivit detta arbete fullkomligt såsom yrke, och att han icke på något sätt kan betraktas såsom tjänsteman, vadan han således icke är berättigad till tjänstepension. På dessa grunder hava reservanterna ansett, att motionen bort avstyrkas, och jag ber för min del att få yrka avslag på motionen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande punkt endast yrkats att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottets hemställan; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

*Tilläggs-
pension åt
förra stations-
karlen Nils
Månsson.*

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 37, hade herr *Jensen*, med instämmande i motionens syfte av sju andra av kammarens ledamöter, hemställt, att riksdagen måtte bevilja f. d. stationskarlen vid statens järnvägar *Nils Månsson* en årlig tilläggspension av 408 kronor, att utgå av trafikmedel från och med den 1 januari 1919.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på återropade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion II: 37, måtte besluta, att förra stationskarlen *Nils Månsson* finge utöver honom redan tillerkänd pension från och med den 1 januari 1919 under sin återstående livstid åtnjuta en årlig tilläggspension av trehundra-trettio-tre kronor att utgå av trafikmedel.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herrar *Edbom, Borggren, Bäcklund* och *Lovén* yrkat bifall till motionen.

Herr Westrup: Frågan gäller en gammal man från Lunds stad. Då jag närmare känner till förhållandet i fråga önskar jag med ett par ord avgiva en förklaring.

*Tilläggs-
pension åt
förra stations-
karlen Nils
Månsson.*

(Forts.)

Natten mellan den 2 och den 3 juni 1875 överkördes och skadades stationskarlen Nils Månsson så illa, att hans båda ben måste amputeras. Han erhöll då en pension av 192 kronor per år. Mannen är nu 72 år gammal och alldeles medellös enligt intyg, som avlämnats från stationsinspektoren i Lund och Lunds fattigvårdsstyrelses ordförande. Järnvägsstyrelsen, som undersökt förhållandet, föreslår en tilläggs-pension av 333 kronor per år, så att Månsson finge en pension i ett för allt av 525 kronor per år. På den grund att Månsson icke, såsom alltid skett, efter antagandet av lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift, erhållit en engångsskadeersättning eller ersättning för sveda och värk, och då mannen är gammal och orkeslös, yrkar jag, herr greve och talman, att kammaren måtte bifalla reservationen och sålunda bevilja förra stationskarlen Månsson en tilläggs-pension av 408 kronor årligen. Härigenom skulle den ifrågavarande gamle mannen i allt erhålla en pension av 50 kronor per månad.

Herr Hedenstierna: Herr greve och talman! Det torde väl vara synnerligen svårt för herrarna att bifalla förevarande motion på sätt herr Westrup nu yrkat, då i föregående punkt, där man av riksdagen begärt förhöjning av en sådan pension som här föreslås för denne man, sådan förhöjning av kammaren avslagits. Denne ifrågavarande Månsson har förut uppburit en pension på 192 kronor om året. Nu har utskottet föreslagit, att han skulle få den pension, vartill han skulle varit berättigad, om han erhållit laga rätt till understöd efter olycksfallsförsäkringslagen, eller 525 kronor om året. Detta belopp har varit det högsta, utskottet ansett sig kunna tillstyrka för honom, ty han skulle annars komma i en helt annan ställning än alla med honom likställda. Vi ha föreslagit, att han utöver vad han nu uppbär i pension skall erhålla en tilläggs-pension av 333 kronor årligen, så att han kommer upp till 525 kronor om året. Detta är det understöd, vartill han skulle varit berättigad enligt olycksfallsersättningslagen. I en motion har nu begärts förhöjning av detta belopp. Sådan höjning har emellertid utskottet icke ansett sig kunna vara med om och kammaren har gillat denna uppfattning i föregående punkt. Då är det väl icke möjligt att på denna punkt bifalla yrkandet om förhöjning. Det skulle innebära en bra stor inkonsekvens.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 7 och 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 51, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om höjning av misräkningspenningarna åt bankens kassörer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då tiden nu var tämligen långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,21 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr talmannen yttrade, att efter samråd med andra kammarens talman blivit bestämt att vid sammanträde nästkommande fredag kl. 1,30 e. m. gemensamma omröstningar skulle anställas över dessförinnan för sådant ändamål godkända voteringspropositioner.

Justerades protokollen för den 14 och den 16 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 193, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid blindundervisningsanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och bordlades
konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 54 och 56 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anstånd i visst fall med upprättande av kommunal röstlängd; och

nr 32, i anledning av väckt motion om höjning av den beräknade inkomst av jordbruksfastighet, i förhållande vartill kommunalutskyller för sådan fastighet utgöras;

statsutskottets memorial nr 143, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruksskolor, lantmannaskolor och lanthushållsskolor;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat understöd för år 1919 till lanthushållsskolor;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor; samt

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Västerås stad av visst område av kronoegendomen Johannisbergs kungsladugård nr 1—7 med Gränsta nr 1 och 2 i Västmanlands län ävensom två i ämnet väckta motioner;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning i syfte att något högre läroverk måtte förläggas på landet och anordnas efter visst ändrat system; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 20, i anledning av andra kammarens beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 rörande herrar Thores och Olssons i Kullenbergstorp motion, nr 275, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 28 och 29 samt statsutskottets utlåtanden och memorial nr 130—141.

Föredrogos och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 142, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folkhögskolor m. m.

Föredrogos, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 42 och 43 samt bankoutskottets utlåtanden nr 52—55.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 56, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personlig tjänst hos skolöverstyrelsen för extra biträdet C. H. Nilsson, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades på flera ledamöters begäran ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att främst på morgondagens föredragningslista bland tvenne gånger bordlagda ärenden skola sättas statsutskottets utlåtanden, bevillningsutskottets betänkanden och bankoutskottets utlåtanden efter nummerordning.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,15 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
